

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

JAVNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI

Brigita Perko

Ljubljana, november 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

JAVNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI

Kandidatka: Brigita Perko
Št. indeksa: 29659
Študijski program: univerzitetni študijski program Uprava
prva stopnja
Mentor: prof. dr. Zvone Vodovnik

Ljubljana, november 2011

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Brigita Perko, študentka Univerzitetnega študijskega programa Uprava prva stopnja, z vpisno številko 29659, sem avtorica diplomskega dela z naslovom Javni socialno varstveni zavodi.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala ga. Milena Srhoj.

Ljubljana, september 2011

Podpis avtorice:

POVZETEK

Človeka od nekdaj spremljajo socialne težave, materialne in tudi tiste v medčloveških odnosih. Večji del jim ljudje kljubujemo sami ali s pomočjo najbližjih sodelavcev, del človeških težav pa ostaja prepuščen javni družbeni človečnosti in solidarnosti. Ob tem moramo omeniti, da so se začele z demokratičnimi spremembami v Sloveniji tudi na področju socialnega varstva nove možnosti in nove naloge, ki so v diplomski nalogi tudi opisane. Socialno varstvo je mreža programov in ukrepov države, namenjena reševanju socialnih stisk in težav posameznikov oziroma določenih skupin prebivalstva. V sistemu socialnega varstva je urejena dejavnost, ki je namenjena preprečevanju socialne ogroženosti posameznika in posameznih skupin prebivalstva. S sistemom socialnega zavarovanja zagotavljamo gmotno varnost zaposlenih delavcev in njihovih družinskih članov. Gre namreč za dajatve iz naslova osebnih razlogov, kot so bolezen, materinstvo, invalidnost, starost, smrt in ekonomskih razlogov. Socialno zavarovanje obsega zdravstveno, pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter zavarovanje za primer brezposelnosti. Vsako področje je urejeno s posebnimi zakoni, ki določajo zavarovane primere, krog oseb, ki so zavarovane, pogoje zavarovanja ter vrste in obseg zavarovanja. Tudi naša država ima tak sistem in ga uresničuje s sistemom socialnega varstva, socialnega zavarovanja in z zagotavljanjem posebnih pravic posameznim skupinam prebivalstva (otrokom, hendikepiranim in starejšim osebam) z varstvom socialnih pravic. Socialne pravice tako obsegajo vse tiste pravice, ki izhajajo iz dela in so v zvezi z delom (torej pravice iz delovnega razmerja) in pravice iz sistema socialne varnosti (pravica do zdravstvenih storitev, pravica do pokojnine, pravica do dajatve za primer brezposelnosti, pravica do socialnih dajatev in storitev).

KLJUČNE BESEDE

materialna ogroženost, medčloveški odnosi, socialna služba, socialna pomoč, socialno varstvo, življenjska stiska.

SUMMARY

PUBLIC SOCIAL WELFARE INSTITUTIONS

Man has always been troubled with social and material problems, as well as those in interpersonal relationships. For the most part, we defy them ourselves or with help from our closest co-workers, but a part of human problems is surrendered to public social humanity and solidarity. We also have to mention that the democratic changes in Slovenia, including the ones in social security, triggered new opportunities and new assignments, which are described in this thesis. Social security is a network of programs and government measures, intended to solve social problems and distresses of individuals or certain groups of individuals. The social security system features regulated activities, the intentions of which are to prevent social endangerment of an individual or groups of individuals. The social security system ensures financial security of employed workers and their family members. It involves tributes for personal reasons, such as illness, maternity, disability, old age, death and economical reasons. Social security includes health, pension and disability insurance and unemployment compensation. Each area is regulated with special laws that determine insured cases, insured individuals, insurance conditions and the extent of the insurance. Our country also has such a system in place and exercises it with the social security system, social insurance and by ensuring special rights to individual groups of citizens (children, disabled people and older people) and protecting their social rights. Social rights include all those rights that arise from work and are connected to work (rights in labor relation) and social security rights (the right to receive medical care, the pension rights, the right to unemployment compensation, the right to social tributes and services).

KEYWORDS

Material distress, human relations, social work, social help, social security,
Life distress

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU	ii
POVZETEK	iii
SUMMARY	iv
KAZALO	v
KAZALO PONAZORITEV	vii
KAZALO GRAFOKONOV	vii
KAZALO TABEL	vii
1 UVOD	1
1.1 SPLOŠNO O SOCIALNI VARNOSTI	1
1.2 METODE DE LA	2
1.3 ČLENJENOST VSEBINE	2
2 SOCIALNA VARNOST, SOCIALNO ZAVAROVANJE IN SOCIALNO VARSTVO ...	4
2.1 SOCIALNA VARNOST	4
2.2 SOCIALNA VARNOST V EVROPSKI ZVEZI	4
2.2.1 PRAVNO ZAVEZUJOČI AKTI	5
2.2.2 SOCIALNA VARNOST V EVROPSKI SKUPNOSTI IN DRŽAVE KANDIDATKE	6
2.3 NAČELA SOCIALNE VARNOSTI	7
2.4 SOCIALNO ZAVAROVANJE	9
2.5 SOCIALNO VARSTVO	10
3 JAVNE SLUŽBE	12
3.1 GOSPODARSKE JAVNE SLUŽBE	12
3.1.1 IZVAJANJE GOSPODARSKIH JAVNIH SLUŽB	13
3.1.2 FINANCIRANJE GOSPODARSKIH JAVNIH SLUŽB	13
3.2 NEGOSPODARSKE JAVNE SLUŽBE	13
3.2.1 LOKALNE JAVNE SLUŽBE	14
3.2.2 MESTNA OBČINA LJUBLJANA	14
4 ZGODOVINA SOCIALNEGA VARSTVA	16
4.1 RAZVOJ SOCIALNE VARNOSTI	16
4.2 PRAVNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI IN SOCIALNEGA VARSTVA	17
4.3 MEDNARODNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI IN SOCIALNEGA VARSTVA	17
4.3.1 UNIVERZALNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI IN SOCIALNEGA VARSTVA ...	17
4.3.2 REGIONALNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI	17
4.3.3 MULTILATERALNI IN BILATERALNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI	18
4.4 INTERNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI	18
4.4.1 USTAVA	18
4.4.2 ZAKONI	19
4.4.3 PODZAKONSKI AKTI	20
5 SOCIALNO VARSTVO	21
5.1 SOCIALNO VARSTVENE DAJATVE	21
5.1.1 DENARNA POMOČ	22
5.1.2 IZREDNA DENARNA POMOČ	25
5.2 SOCIALNO VARNOSTNE STORITVE	26
5.2.1 PREVENTIVNE SOCIALNO VARSTVENE STORITVE	30
5.2.2 KURATIVNE SOCIALNO VARSTVENE STORITVE	31

6	FINANCIRANJE SOCIALNO VARSTVENIH STORITEV	33
6.1	FINANCIRANJE SOCIALNO VARSTVENE DEJAVNOSTI IZ PRORAČUNA REPUBLIKE SLOVENIJE	33
6.1.1	SPLOŠNO O PRORAČUNU	33
6.2	FINANCIRANJE SOCIALNO VARSTVENE DEJAVNOSTI IZ PRORAČUNA OBČINE	34
6.3	OPROSTITEV PLAČILA STORITEV	34
6.4	DOLOČITEV CEN	35
7	STRATEGIJA OBLIKOVANJA MREŽE PLURALNIH IZVAJALCEV	37
7.1	DRŽAVA IN JAVNI SEKTOR SOCIALNEM VARSTVU	37
7.4	DRŽAVA IN NEPROFITNO-VOLONTERSKI SEKTOR	38
7.5	VLOGA IN DELOVANJE NEPROFITNO-VOLONTERSKIH ORGANIZACIJ V SOCIALNEM VARSTVU	38
7.6	DRŽAVA IN NEFORMALNI SEKTOR	39
8	OPRAVLJANJE DEJAVNOSTI SOCIALNEGA VARSTVA	41
8.1	KONCESIJE ZA OPRAVLJANJE STORITEV JAVNE SLUŽBE	41
9	JAVNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI	44
9.1	CENTER ZA SOCIALNO DELO	44
9.2	DOM ZA STAREJŠE	46
9.2.1	SPREJEM V DOM	48
9.2.2	ZAČASEN SPREJEM V DOM	49
9.3	POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVOD ZA ODRASLE	49
9.4	VARSTVENO DELOVNI CENTER	50
9.4.1	USTANAVLJANJE IN DEJAVNOST VDC	50
9.4.2	OPREDELITEV IN ZNAČILNOSTI UPORABNIKOV VDC	50
9.4.3	STORITVE V VDC	51
9.4.4	FINANCIRANJE VDC	52
9.5	KRIZNI CENTER ZA OTROKE IN MLADINO	52
9.5.1	RAZLOGI NAMESTITVE OTROK V DOM	52
9.5.2	DELOVANJE KRIZNEGA CENTRA	54
9.5.3	STATISTIKA	55
9.6	SOCIALNO VARSTVENI ZAVOD	55
9.7	DRUGI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI	56
9.7.1	RAZVOJ NA PODROČJU MATERINSKIH DOMOV	56
9.7.2	KOMU JE NAMENJEN MATERINSKI DOM?	57
9.7.3	DEJAVNOSTI ZAVODA	57
9.7.4	STATISKA ZASEDENOSTI MATERINSKIH DOMOV IN VARNIH HIŠ	58
9.8	DOBRODELNE ORGANIZACIJE, ORGANIZACIJE ZA SAMOPOMOČ IN INVALIDSKE ORGANIZACIJE	59
9.8.1	VLOGA INSTITUTA DRUŽINSKEGA POMOČNIKA PRI OHRANJANJU KAKOVOSTNE STAROSTI INVALIDNIH OSEB	59
9.9	ZASEBNO DELO	60
9.9.1	SKUPNOSTI SOCIALNO VARSTVENIH ZAVODOV	60
10	ZAKLJUČEK	62
11	LITERATURA IN VIRI	64

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO GRAFOKONOV

Graf 1: Število oskrbovancev v domovih za starejše po spolu, Slovenija. 2007-2009.....47

KAZALO TABEL

Tabela 1: Minimalni dohodek	23
Tabela 2: Povprečno mesečno število prejemnikov denarnih socialnih pomoči.....	23
Tabela 3: Povprečno mesečno število prejemnikov	24
Tabela 4: Število upravičencev do DSP v deležu po regijah.....	24
Tabela 5: Število prvič izplačanih DPS – primerjava v mesecih januar - december 2008 z meseci januar-december 2009 in januar-februar 2010	25
Tabela 6: Družine, uporabnice centrov za socialno delo, glede na problematiko,.....	46
Tabela 7: Domovi za stare po regijah, število mest in čakajočih.....	48
Tabela 8: Otroci in mladostniki, uporabniki storitev za socialno delo, prikrajšani za družinsko življenje, po razlogih	55
Tabela 9: Podjetja za usposabljanje in zaposlovanje invalidov.....	59

1 UVOD

1.1 SPLOŠNO O SOCIALNI VARNOSTI

Temeljno izhodišče politike socialnega varstva je, da je naloga države in lokalnih skupnosti predvsem zagotavljanje takšnih razmer, ki bodo posameznikom v povezavi z drugimi v družinskem, delovnem in bivalnem okolju omogočiti ustvarjalno sodelovanje in uresničevanje njihovih razvojnih možnosti, da bodo s svojo dejavnostjo dosegali tako raven kakovosti življenja, ki bo primerljiva z drugimi v okolju in bo ustrezala merilom človeškega dostojanstva. Kadar si posamezniki ali družine zaradi različnih razlogov socialne varnosti in blagostanja ne morejo zagotoviti sami, so upravičeni do določenih pravic iz socialnega varstva.

Zakon o socialnem varstvu (ZSV) določa, da imajo storitve naravo pravice, kar pomeni, da posameznik, ki potrebuje posamezno storitev, lahko uveljavlja pravico do storitve po predvidenem postopku. Pravice do storitev se uveljavljajo po načelih enake dostopnosti in proste izbire oblik za vse upravičence pod enakimi pogoji, ki jih določa zakon in po načelih socialne pravičnosti. Ministrstvo skrbi za čim ustrežnejšo dostopnost do storitev, tako s širitvijo javnih zavodov, kot s podeljevanjem koncesij in dovoljenj za delo za opravljanje socialno varstvenih storitev.

Prostor socialnega varstva se v zadnjih desetletjih po vsem svetu spreminja. Priča smo procesom deinstitutionalizacije in uveljavljanju skupnostne skrbi za ljudi z različnimi prizadetostmi in vključevanju različnih uporabnikov. Gre za premik od oskrbe v velikih ustanovah z normiranimi in standardiziranimi oblikami pomoči k defirenciranim oblikam pomoči, ki so usmerjene k pokrivanju individualnih potreb posameznika v skupnosti.

Naša država je v 2. členu Ustave zapisala, da je pravna in socialna država. Načelo socialne države pomeni, da je dolžna zagotavljati ugodne razmere za uresničevanje kratkoročnih in dolgoročnih družbenih in osebnih socialnih interesov ljudi.

Socialna varnost je širše zasnovan model državnih ukrepov na zdravstvenem, stanovanjskem, izobraževalnem, delovnopravnem in drugih področjih. Država naj bi s tem zagotavljala zavarovanje vsakega posameznika za primer bolezni, invalidnosti, nezaposlenosti, starosti, poškodb pri delu, materinstva, preživljanje otrok, dajatev družinskim članom po smrti osebe, ki preživlja družino, in druge pravice. Osebam, katerih socialno stanje je prizadeto ali ogroženo, se zagotavlja nujna gospodarska in druga pomoč na temelju socialnih pravic. Te pomoči zagotavlja država z ustanavljanjem in organiziranjem strokovnih služb in ustanov, ki so pri svojem delovanju dolžne upoštevati načelo subsidiarnosti, kar pomeni, da je za socialno varnost in blagostanje sebe in svoje družine prvenstveno odgovoren vsak posameznik sam.

V diplomskem delu opisujemo del socialne varnosti, in sicer pravice, ki izhajajo iz Zakona o socialnem varstvu. V preteklosti je bila glavna izvajalka dejavnosti socialnega varstva država, ki je z ustanavljanjem javnih zavodov izvajala javno službo na področju socialnega varstva. Nov Zakon o socialnem varstvu je bil sprejel leta 1992 in vsebuje veliko spremembo na področju izvajanja. Tako se socialna varstvena dejavnost lahko izvaja tudi s strani zasebnopravnih in fizičnih oseb, bodisi na podlagi koncesije, bodisi na podlagi dovoljenja za delo.

1.2 METODE DELA

Pri izdelavi naloge smo pridobili kakovostne podatke in informacije. V teoretičnem delu diplomske naloge smo uporabili metodo deskripcije, s katero smo problem opisali. Uporabili smo pravne vire, zakonske in podzakonske akte. Vključili smo tako tuje kot domače pravne vire, ki urejajo to področje.

V nalogi smo uporabili tudi komparativno metodo, kar pomeni, da smo primerjali trditve, izkušnje in stališča tako tujih kot domačih strokovnjakov s tega področja.

Z metodo kompilacije smo povzeli metode in spoznanja avtorjev, ki smo jo uporabili tudi v raziskovalnem delu naloge.

Namen diplomskega dela je predstavitev značilnosti in problematike izvajanja socialnega varstva v Sloveniji in pregled kratkoročnega razvoja dejavnosti na tem področju.

1.3 ČLENJENOST VSEBINE

V drugem poglavju opisujemo načela socialne varnosti in pravne vire socialne varnosti. Zatem sledi predstavitev osnovnih lastnosti socialnega varstva, to je definicija socialnega varstva, obseg delovanja, pravice v okviru socialnega varstva ter obseg upravičencev.

V tretjem poglavju govorimo o vrstah javnih služb, ki jih poznamo, o načinu financiranja ter zakaj pravzaprav določene dejavnosti izvajamo v okviru javnih služb.

Četrto poglavje opisuje zgodovino socialnega varstva ter razvoj socialnega varstva ter predstavi mednarodne vire na tem področju.

Peto poglavje podrobno opredeljuje mrežo izvajanja socialno varstvene dejavnosti, sedmo poglavje pa je namenjeno izvajalcem socialno varstvene dejavnosti, in sicer predstavimo vse pravnoorganizacijske oblike, ki nastopajo na tem področju.

Šesto poglavje je namenjeno načinu financiranja, plačevanju storitev in določanju cen storitvam socialnega varstva.

Sedmo poglavje opisuje strategijo oblikovanja mreže pluralnih izvajalcev, osmo pa vrste in načine opravljanja dejavnosti socialnega varstva.

V devetem poglavju so podane opredelitve javnih socialnih varstvenih zavodov, vlogo in opis posameznih zavodov. Zadnje, deseto poglavje, vsebuje temeljne zaključke diplomskega dela.

Ko danes govorimo o pomoči ogroženim skupinam, si ne moremo več predstavljati socialno znosne družbe brez aktivne participacije državljanov, brez nevladnih organizacij in drugih organiziranih skupin za pomoč in samopomoč, centrov za podporo tovrstnim aktivnostim in tako dalje.

Samo v Ljubljani deluje več kot 400 nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo z različnimi dejavnostmi. Bistveno pri tem pa je, da je država prepoznala nevladne organizacije kot svoje partnerje in podpira njihovo dejavnost. Same organizacije s svojim poznavanjem problematike in delom na terenu ter s prostovoljnim delom lahko z enakimi sredstvi naredijo bistveno več, kot bi lahko naredila država sama.

Zato je danes pravica in dolžnost vsakega državljana, da del svojega časa in razpoložljivih sredstev vложи tudi v socialno dejavnost, kam in na kakšen način ter komu bo to svojo pomoč namenil, pa je seveda njegova svobodna izbira.

Socialni čut je ena izmed tvornih komponent človekove osebnosti, ki nas naredi človeške, obenem pa nam lahko prinese tudi osebno zadovoljstvo.

2 SOCIALNA VARNOST, SOCIALNO ZAVAROVANJE IN SOCIALNO VARSTVO

2.1 SOCIALNA VARNOST

»Ideja o enotnem sistemu socialne varnosti, ki bi nadomestil sistem socialnega zavarovanja in socialnega varstva, izhaja iz obdobja med drugo svetovno vojno, ko je ta pojem začela uporabljati tudi Mednarodna organizacija dela« (ILO-InternationalLabourOrganization). Ta mednarodna organizacija je že na podlagi preambule k njeni ustavi zadolžena, da skrbi za izboljšanje pogojev dela, da se bojuje proti brezposelnosti, da skrbi za varstvo delavcev pred splošnimi poklicnimi boleznimi in pred nesrečami pri delu ter da skrbi za zagotovitev dajatev za starost in invalidnost.

»Socialna varnost je celovit sistem, ki naj bi zavaroval prebivalstvo pred izgubo dohodka zaradi bolezni, brezposelnosti, starosti, smrti, zagotovil ustrezno zdravstveno varstvo, prispeval družinam k vzgoji otrok, postavil temelje zagotovljenemu minimumu eksistence, ter predvidel ukrepe in način pokritja različnih socialnih primerov. Definicija socialne varnosti v najširšem smislu obsega pokritje vseh socialnih primerov, vključno s primeri socialne ogroženosti ali pomanjkanja, ne glede na to, ali se sistem uresničuje v okviru socialnih zavarovanj ali socialnega varstva. Taka definicija je v bistvu podlaga za opredelitev, da je posamezna država socialna država« (Kalčič, 1996, str. 16).

Slovenija je članica Evropske unije, zato je prav, da si pogledamo tudi socialno varnost v Evropski zvezi.

2.2 SOCIALNA VARNOST V EVROPSKI ZVEZI

Evropska zveza je nastala kot rezultat procesa gospodarskega združevanja evropskih držav, ki poteka že vse obdobje po 2. svetovni vojni. Po končani vojni je bila Evropa potrebna gospodarske obnove, preprečiti je bilo treba ponovno oborožitev Nemčije, začeljalo se je obdobje hladne vojne. Evropska zveza je nova faza v procesu ustvarjanja tesnejše povezave med ljudstvi Evrope. Zveza temelji na Evropskih skupnostih, ki jih dopolnjujejo politike in oblike sodelovanja, določene s Pogodbo o Evropski zvezi. Evropske skupnosti predstavljajo tako imenovani prvi steber Evropske unije, drugi je skupna zunanja in varnostna politika, tretji pa sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev.

Z ustanovitvijo Evropske zveze Evropska skupnost oziroma Evropske skupnosti niso prenehale obstajati. Med državami članicami je vzpostavljen svoboden pretok blaga, uslug, oseb in kapitala.

Ob ustanovitvi so imele Evropske skupnosti zlasti gospodarske cilje. Socialna dimenzija je bila izražena predvsem v povezavi s prostim gibanjem delavcev na območju Skupnosti ter izboljševanju njihovih življenjskih in delovnih razmer. Še danes so predpisi s področja dela in socialne varnosti zelo majhen del obsežnega evropskega pravnega reda. Na področju dela in socialne varnosti so države članice Evropske skupnosti upoštevale mednarodne akte, sprejete v Mednarodni organizaciji dela in pozneje v Svetu Evrope. Svet Evrope je politična organizacija evropskih držav s sedežem v Strasbourgu. Članica Sveta Evrope je tudi Slovenija.

»V Evropski skupnosti je dolgo časa obstajalo prepričanje, da bo gospodarska rast prinesla tudi socialni napredek, vendar se to ni zgodilo. Začele so se pojavljati zahteve, da je treba gospodarsko Evropo ali Evropo kapitala dopolniti s socialno Evropo oziroma Evropo dela. K obravnavanju socialne politike v Evropski zvezi prispeva tudi dejstvo, da je

za Evropo značilna posebna oblika kapitalizma«, (Gough, 1997, str. 92-95) socialni kapitalizem, oziroma da gre za evropski socialni model. Socialna varnost je brez dvoma temeljni kamen moderne demokratične družbe.

»Obe pogodbi (o Evropski zvezi in o Evropski skupnosti) v uvodnih določbah vsebujeta tudi socialni vidik. Pogodba o Evropski zvezi (TEU) med cilji na prvem mestu navaja: »pospeševati ekonomski in socialni napredek in visoko raven zaposlenosti in doseči uravnotežen in trajen razvoj, zlasti z ustanovitvijo območja brez notranjih meja, s krepitvijo ekonomske in socialne kohezije in z vzpostavljanjem ekonomske in monetarne unije, vključno z enotnim denarjem. Naloge so natančno navedene v Pogodbi o Evropski skupnosti (objavljena pogodba o Evropski skupnosti (TEEC, 2.čl.): pospeševati v okviru Skupnosti uravnotežen in trajen razvoj gospodarskih aktivnosti, visoko raven zaposlenosti in socialne zaščite, enakost med moškimi in ženskami, trajno rast brez inflacije, visoko stopnjo konkurence in zблиževanje ekonomskih dosežkov, visoko raven zaščite in izboljšanje kakovosti okolja, dvig življenjskega standarda in kakovosti življenja ter ekonomsko in socialno kohezijo in solidarnost med državami članicami.

Citirane določbe so načelne, programske narave in niso neposredno uporabljive. Cilji Evropske zveze in Evropske skupnosti se lahko udejanijo s pomočjo pravno zavezujočih aktov« (Kavar-Vidmar, 2004, str. 3-5).

2.2.1 PRAVNO ZAVEZUJOČI AKTI

Pogoj za prosto gibanje delavcev na območju Skupnosti je, da lahko uveljavijo in ohranijo pravice iz socialne varnosti, pridobljene z delom na območju različnih držav članic. Potrebna je koordinacija zakonodaje držav članic. Pravna podlaga za koordinacijo na področju socialne varnosti sta bila nekdanji 48. (zdaj 39.) člen in 51. (zdaj 42.) člen Pogodbe o Evropski skupnosti. Prvi prepoveduje diskriminacijo na podlagi državljanstva med delavci držav članic, kar zadeva zaposlitev, plačo in druge delovne razmere. Drugi pa omogoča Svetu, da na področju socialne varnosti sprejem ukrepe, ki so potrebni, da se omogoči svobodno gibanje delavcev. Gre predvsem za to, da se takim delavcem in njihovim družinskim članom zagotovi predpisane dajatve in storitve socialne varnosti ter da se jim pri odmeri dajatev upošteva vse prispevke, ki so jih vplačali na ozemlju držav članic. Bistveno načelo koordinacije, tudi v najbolj minimalni obliki je, da mora država obravnavati migrante na enak način kot svoje lastne državljane. Za migrante v tem pomenu veljajo državljani držav članic skupnosti.

Tako je bila leta 1971 sprejeta in pozneje dopolnjena Uredba 1408/71 o uporabi sistemov socialne varnosti za zaposlene, samozaposlene in člane njihovih družin, ki se gibljejo na območju skupnosti.

Uredba (4. čl. 1. odst.) se nanaša na naslednja področja socialne varnosti:

- dajatve/ugodnosti za primer bolezni in materinstva
- dajatve za invalidnost, všteti tiste, ki so namenjene ohranjanju ali izboljšanju možnosti pridobivanja zaslužka,
- dajatve za starost,
- dajatve za preživele,
- dajatve za poškodbe pri delu in poklicne bolezni,
- dajatve ob smrti,
- nadomestila/dajatve za primer brezposelnosti,
- družinske dajatve.

Izrecno je določeno, da se uredba ne uporablja za socialno varstvo in zdravstveno varstvo, za programe ugodnosti za žrtve vojne ali njenih posledic in za posebne sisteme za državne uradnike ali osebe, ki se obravnavajo kot take (4. čl. 4. odst.).

»Nekatere dajatve imajo tako značilnosti državnega socialnega varstva kot značilnosti tradicionalnih dajatev socialne varnosti. To so tako imenovane hibridne dajatve ali mešane dajatve, glede katerih je koordinacija še posebno težavna.

Uredba 1408 je bila večkrat spremenjena in dopolnjena. Čeprav ureja »samo« koordinacijo, je za socialno varnost v Evropski zvezi izredno pomembna, ker je pravno obvezen akt in je neposredno uporabna. Je ena redkih »trdih« pravnih predpisov o socialni varnosti v Evropski zvezi.

Kljub poudarku na gospodarskih ciljih, kot sta skupni trg ali gospodarska in monetarna unija, je bilo treba v državah članicah Evropske zveze doseči harmonizacijo na nekaterih področjih, ki bolj ali manj (ne)posredno vplivajo tudi na področje socialne politike in socialne varnosti. Socialna politika Evropske zveze je povezana s svobodo gibanja oseb. Finančno podlago ji daje Evropski socialni sklad.

Teme, ki jim Evropska zveza na socialnem področju namenja največ pozornosti, so:

- zaposlovanje in brezposelnost, ki sta od Amsterdama dalje (leta 1997), vključena kot posebno poglavje v Pogodbo o Evropski skupnosti (čl. 125.,130);
- delovne razmere, zlasti varnost in zdravje pri delu, industrijski odnosi, od socialne varnosti v ožjem smislu pa:
- načela socialne varnosti in
- uporaba predpisov socialne varnosti za delavce migrante.

Harmonizacija se zahteva zlasti za enako obravnavanje moških in žensk in za izboljšanje delovnih in življenjskih razmer.

Direktive nalagajo državam članicam, da morajo v določenih rokih sprejeti ukrepe, s katerimi bodo zadostile zahtevam, ki so predpisane z direktivami« (Kavar-Vidmar, 2004, str. 7-8).

2.2.2 SOCIALNA VARNOST V EVROPSKI SKUPNOSTI IN DRŽAVE KANDIDATKE

Slovenija je s skupnostmi sklenila Evropski pridružitveni sporazum (ESP), ki je začel veljati 1. februarja 1999. Na socialno področje se nanaša I. poglavje IV razdelka z naslovom Pretok delovne sile (čl. 38-44), na socialno varnost delavcev pa 39. člen, ki se glasi:

»1. Da bi uskladili sisteme socialne varnosti za delavce s slovenskim državljanstvom, ki so zakonito zaposleni na ozemlju države članice in za člane njihovih družin, ki v tej državi zakonito prebivajo, ter ob upoštevanju pogojev in načinov, ki veljajo v vsaki posamezni državi članici:

- se vsa obdobja zavarovanja, zaposlitve ali bivanja teh delavcev v različnih državah članicah seštevajo za pokojnine in rente za starost, invalidnost ali smrt, kakor tudi za zdravstveno oskrbo za te delavce in njihove družinske člane;
- vse pokojnine in rente za starost, smrt, nesreče pri delu ali poklicne bolezni ter invalidnost kot njihovo posledico, z izjemo prispevkov, ki niso zagotovljeni s prispevki za socialno varnost, so prosto prenosljive po stopnjah, ki veljajo na podlagi zakonodaje držav ali držav članic, v breme katerih gredo.

Ti delavci dobivajo tudi družinske dodatke za svoje družinske člane, kot so določeni zgoraj.

Slovenija zagotavlja delavcem, ki so državljani države članice in so zakonito zaposleni na njenem ozemlju ter njihovim družinskim članom, ki zakonito bivajo na njenem ozemlju, podobno obravnavo, kot je opredeljena v drugi in tretji alineji prvega odstavka.«

V Evropski zvezi ne obstaja pravno zavezujoč nadsocialni sistem socialne varnosti. Sisteme socialne varnosti v državah članicah povezujejo cilji oziroma programska načela, koordinacijska pravila o uporabi sistemov socialne varnosti za migrante iz teh držav in

nekatero direktive, ki posegajo na področje socialne varnosti zaradi preprečevanja diskriminacije in varstva svobodne konkurence. Harmonizacija socialne varnosti je predvsem posledica ekonomskih ciljev Evropske skupnosti.

Evropski socialni model je posledica trdnega prepričanja, da je ob zdravi konkurenci med podjetji, ki spodbuja produktivnost in ekonomsko rast, treba krepiti solidarnost med državljani, ki je nujna za stabilno in razvijajočo se družbo. Socialna politika je v pristojnosti držav članic, ki so odgovorne za financiranje in oblikovanje socialnih politik. EU ima pri tem le stransko vlogo in določa zgolj najnižje standarde« (European employment and social policy: a policy for people 2000) .

Feldmann (2003) pravi, da v procesu družbenega razvoja Evropske integracije socialna politika predstavlja vse večjo veljavo v EU. Z vstopom Slovenije v EU, imamo tudi Slovenci pravico do prostega gibanja in bivanja v EU ter posledično uveljavljanja pravic iz naslova socialne varnosti.

2.3 NAČELA SOCIALNE VARNOSTI

»Socialna varnost je družbena vrednost, stanje človeške varnosti ter družbene stabilnosti. Z vidika družbene organiziranosti je to sistem razmerij, katerih značilnost je, da se v njihovem okviru osebam, katerih socialno stanje je prizadeto ali ogroženo, zagotavlja nujna gospodarska in druga pomoč na temelju socialnih pravic. To so pravice iz socialne varnosti, ki jih oseba lahko uveljavi, če je po predpisih, ki urejajo posamezno področje socialne varnosti, upravičena do te pravice. To je socialna pravica v ožjem pomenu besede, ki je po svoji pravni naravi osebna pravica. Uvrščamo jo med temeljne človekove pravice. Socialne pravice v širšem pomenu besede pa so ob socialnih pravicah, pojmovanih v ožjem pomenu besede tiste, ki so zajamčene zaposlenim osebam v razmerju do nosilcev kapitala, torej za pravice zaposlenih na področju kolektivnih delovnih razmerij oziroma industrijskih razmerij. Te so v Ustavi Republike Slovenije urejene v poglavju o gospodarskih in socialnih razmerjih. Socialne pravice in njim ustrezne pravno urejene obveznosti in odgovornosti udeležencev socialnih razmerij so urejene v dveh organizacijskih in pravnih sistemih socialne varnosti. To sta sistem socialnih zavarovanj ter sistem socialnega varstva« (Vodovnik, 2003, str. 153).

Ideja socialne varnosti se je uveljavila z razvojem sodobne države v zadnjih dveh stoletjih (19. in 20. stoletje). Začetek je prva intervencija države v 19. stoletju zaradi najnujnejšega varstva zaposlenih pred njihovim čezmernim izčrpavanjem v industriji, do gradnje sodobnih sistemov varstva širokega kroga oseb pred različnimi nesrečnimi razmerami, zaradi katerih sta prizadeti preživljanje in (ali) človeško dostojanstvo posameznika in njegove družine. Omenjene razmere so različna socialna tveganja (riziki), kot so na primer invalidnost, starost, bolezen, brezposelnost in podobno. Konkretni vzroki, ki privedejo do njihove uresničitve, so različni in so pomembni za to, v kakšnem obsegu in na kakšen način bo mogoče odpraviti njihove škodljive posledice.

Preden nadaljujemo, želimo poseči v našo zgodovino, približno 45 let nazaj, že zaradi primerjave s sedanjim stanjem.

»Namen socialnega zavarovanja je opredeljen kot zagotavljanje delovnim ljudem in vsem drugim zavarovanim osebam socialno varnost v določenih zavarovalnih primerih na temelju posebnega sistema medsebojnih pravic in obveznosti. Zato se socialno zavarovanje bistveno razlikuje od vseh drugih vrst osebnega zavarovanja.

Socialno zavarovanje je obvezno za vse osebe, za katere je z zakonom ali s samoupravnimi splošnimi akti ali s pogodbami, sklenjenimi na temelju zakona, vpeljana kakršnakoli pravica iz socialnega zavarovanja. Zato pogoj za zavarovalno razmerje ni

kaka posebna individualna zavarovalna pogodba. Zavarovalno razmerje sloni na dejstvu, da oseba opravlja določeno delo oziroma dejavnost, ki daje svojstvo zavarovanca.

Socialno zavarovanje temelji na vzajemnosti in solidarnosti, ki zagotavlja pravice iz zavarovanja in sredstva zanje. Načelo vzajemnosti in solidarnosti (vsi za enega, eden za vse) omogoča le zakon velikih števil. Samo ekonomsko dovolj močna in stabilna skupnost zavarovancev lahko prenese tveganja posameznikov.

Pravice iz socialnega zavarovanja so osebne in neodtujljive ter ne morejo zastarati. Ni jih mogoče prenesti na drugega in ne podedovati. Podedujejo se lahko le denarni prejemki, ki so že zapadli, pa ob smrti zavarovanca še niso bili izplačani (Androjna in dr., 1976, str. 107-108).

V današnjem sistemu nazorno prikazuje načela socialne varnosti dr. Zvone Vodovnik. »Pravni sistem je sestavljen iz številnih pravnih podsistemov, katerih predmet so značilna posebna družbena razmerja, urejena z vsebinsko zaokroženimi skupinami pravnih norm (pravni instituti). To je velik pregleden sistem pravnih norm, kar pomeni, da so razmerja med posameznimi sestavinami sistema nejasna. Ta problem se kaže v možnih težavah pri razlagi pravnih norm ter značilnosti pravnih institutov ter tudi iskanju ustreznih normativnih temeljev za dopolnjevanje pravne ureditve posamezne vrste pravnih razmerij. Sredstvo, s katerim je mogoče odpravljati težave pri posameznih aktivnostih, so pravna načela, ki jih izoblikuje doktrina na posameznem področju družbenih razmerij. Sredstvo, s katerim je mogoče odpravljati težave pri omenjenih aktivnostih, so pravna načela, ki jih izoblikuje doktrina na posameznem področju družbenih razmerij, kakršna so tudi socialna razmerja. Načela so oblikovana tako, da upoštevajo ustavne temelje in druge sorazmerno abstraktne pravne norme, ki so običajno urejene v uvodnih določilih zakonskih in drugih predpisov. Doktrina oblikuje pravna načela ob upoštevanju spoznanj znanosti na področju, na katerem se oblikuje. Pravna načela so sorazmerno trdna in trajna kategorija. Na področju socialne varnosti ta značilnost pravnih načel ni tako izrazita, ker prihaja na sorazmerno mladem področju pravne ureditve socialne varnosti v sodobnih državah do sprememb konkretne sodobne družbe. To še posebej velja za tranzicijske države, ki se posebno hitro spreminjajo. Zato so načela socialne varnosti bolj dinamična kategorija kot načela drugih pravnih področij. Zaradi hitrega razvoja pravnega sistema na tem področju sta s tem zmanjšani trajnost in trdnost načel, kar otežuje tudi njihovo morebitno razvrstitev in doktrinarno poenotenje« (Vodovnik, 2003, str. 157).

Nadalje načela lahko opredelimo kot načelo enotnosti socialne varnosti, ki je vrednostno izhodišče razvijanja enovitega sistema skrbi za socialni položaj posameznika. Enotnost sistema socialne varnosti ima temelje v Ustavi RS, ki državi nalaga dolžnost organiziranja elementov sistema socialne varnosti, tako da se ob tem uveljavi ustavno načelo socialne države. Nosilci sistema socialne varnosti so različni subjekti s svojimi posebnimi interesi, zato Ustava nalaga državi dolžnost, da zagotovi vsakomur minimalne socialne pravice ter da organizira javno službo, ki skrbi za njihovo zagotavljanje.

Naslednje načelo je načelo vzajemnosti in solidarnosti, ki označuje naravo razmerij med udeleženci socialnih razmerij v zvezi z zagotavljanjem sredstev za delovanje sistema in uživanjem pravic. Vsebinska načela vzajemnosti je, da so prispevki posameznika za socialno varnost v obliki različnih davščin odvisni zlasti od njegovih dohodkov in premoženjskih možnosti, uživanje pravic, s katerimi se upravičencem zagotavljajo koristne dobrine, pa od prispevkov posameznika ni v celoti odvisno. Načelo solidarnosti na področju socialne varnosti je načelo, po katerem je vsakomur priznana pravica, da se mu iz javnih sredstev zagotavljajo najnujnejše življenjske dobrine, če iz objektivnih razlogov ne more sam ustrezno sodelovati pri zagotavljanju sredstev za socialno varnost s plačevanjem ustreznih davščin.

Načelo univerzalnosti se pri pravnem urejanju socialnih pravic kaže v tem, da se socialne pravice postopoma širijo. Področje socialne varnosti se širi običajno tako, da predpisi postopoma širijo krog upravičencev do dajatev in storitev, širi pa se tudi krog teh dajatev in storitev.

Načelo demokratičnosti in privatizacije je značilno za odnose med udeleženci socialnih razmerij. Tu je značilna sorazmerno visoka stopnja ureditve teh razmerij s kogentnimi (prisilnimi) predpisi. S temi predpisi so urejeni zlasti organiziranost posameznih podsistemov socialne varnosti in tudi obseg in pogoji za uveljavljanje pravic in postopek uveljavljanja in varstva socialnih pravic.

Za pravna razmerja je značilno načelo zakonitosti s prevladujočimi elementi javnega prava pred elementi zasebnega prava. Jedro vsebine tega načela je, da so ključni elementi pravnih razmerij urejeni s konkretnimi obveznimi pravnimi normami, katerih uporabe udeleženci razmerij ne morejo izključiti.

Načelo nezastarljivosti, neodtujljivosti in spoštovanja pridobljenih pravic je pomembno, saj pravice delimo na osebne in premoženjske. Socialne pravice spadajo med osebne pravice, za katere je značilno da ne zastarajo in niso v pravnem prometu.

Načelo spoštovanja pridobljenih pravic omejuje pravodajalca pri pravnem urejanju socialnih pravic. Obstajata dva vidika omejitve pravodajalcev, ki izvirata iz omenjenega načela. Pravodajalci ne morejo zmanjšati socialnih pravic posameznim upravičencem, ki so jim bile te pravice pravno veljavno priznane pred uveljavitvijo pravne norme, ki spreminja (oži) obseg pravice. Drugi vidik omenjenega načela je vezan na prostost pravodajalcev pri poseganju v že uveljavljeno pravno ureditev oziroma pri spreminjanju predpisov s področja socialne varnosti. V tem procesu pravodajalci lahko le omejeno krčijo v pravnem redu uveljavljene socialne pravice. Ustava namreč z vidika razvoja sistema socialne varnosti usmerja pravodajalce k širitvi in ne k zoženju socialnih pravic.

Načelo varstva pravic navezujemo na določila 25. člena Ustave RS, po katerem je vsakomur zagotovljena pravica do pritožbe ali pravnega sredstva proti odločbam nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih. Ker so socialne pravice po naravi tudi človekove pravice, veljajo za njihovo varstvo tudi ustavne norme o posebnem varstvu teh pravic. Ustava določa, da sta osebam zagotovljeni sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledic njihove kršitve« (Vodovnik, 2004, str. 157).

2.4 SOCIALNO ZAVAROVANJE

»Socialno zavarovanje je kot sistem zagotavljanja materialne varnosti zaposlenih delavcev in njihovih družinskih članov neločljiv segment socialne varnosti ter obsega predvsem dajatve iz naslova osebnih (bolezen, materinstvo, invalidnost, starost, smrt) in ekonomskih zavarovalnih rizikov (predvsem brezposelnost). To so storitve in dajatve iz zdravstvenega zavarovanja (denarna nadomestila in drugi denarni prejemki zaradi začasne zadržanosti z dela), iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (pokojnine in drugi denarni prejemki za primer starosti, invalidnosti in smrti) ter iz zavarovanja za primer brezposelnosti (denarno nadomestilo, denarna pomoč).

S tem so opredeljene panoge socialnega zavarovanja:

- zdravstveno zavarovanje,
- pokojninsko in invalidsko zavarovanje
- ter zavarovanje za primer brezposelnosti,

ki so urejene z zakoni. Zakoni s tega področja določajo krog oseb, ki so obvezno zavarovane, pogoje zavarovanja ter vrste in obseg pravic. Taka zavarovanja so zakonska

zavarovanja. Značilno zanje je, da nastane zavarovalno razmerje oziroma obvezno zavarovanje neodvisno od volje zavarovanca, v primerih, ki jih določa kot podlago za obvezno zavarovanje zakon (npr. delovno razmerje)« (Kalčič, 1996, str. 17-19).

2.5 SOCIALNO VARSTVO

Socialno varstvo je področje socialne varnosti, ki dopolnjuje področje socialnih zavarovanj tako, da organizirano in pravno urejeno zagotavlja osebam, ki so se znašle v socialnih stiskah in težavah, nujno denarno ali drugo pomoč, če je ni mogoče tem osebam zagotoviti v okviru socialnih zavarovanj.

Država s socialnim varstvom uresničuje načelo, da je socialna država in zagotavlja pravico do življenja v dostojanstvu za posamezne osebe in družine, ki so v materialni ali nematerialni stiski zaradi različnih vzrokov.

Konture sistema socialne varnosti določa Ustava Republike Slovenije na tak način, da opredeljuje državo kot socialno državo, določa pravico do socialne varnosti, socialnega zavarovanja ter posebne pravice posameznih kategorij prebivalstva in varstvo socialnih pravic. To pomeni pravic iz sistema socialne varnosti, določenega v sistemu socialnega zavarovanja in socialnega varstva, pa tudi v širšem smislu pravic pri delu v zvezi z delom.

Sistem socialne varnosti je na podlagi ustavnih načel urejen v posebnih zakonih s posameznega področja oziroma podsistema socialne varnosti.

Področje socialnega varstva je eden od sklopov socialne varnosti in temelji na socialni pravičnosti, solidarnosti ter na načelih enake dostopnosti in proste izbire oblik. Temeljno izhodišče ukrepov na področju socialnega varstva je zagotavljanje dostojanstva in enakih možnosti ter preprečevanje socialne izključenosti.

Temeljne usmeritve in mehanizme, ki jih bo ministrstvo, pristojno za socialne zadeve, spodbujalo na področju socialnega razvoja, je mogoče opredeliti kot politiko socialnega razvoja, usmerjenega v spodbujanje enakih možnosti in omogočanje družbene participacije na osnovi vlaganja v ljudi ter preverjanju vseh sistemov socialne varnosti in k posameznikom prilagojene ukrepe. Korekcije različnih področij in sistema socialne varnosti v širšem smislu bodo v prihodnje po eni strani usmerjene v izboljšanje položaja socialno najbolj šibkih skupin v okviru splošne solidarnosti, po drugi strani pa v vzpostavljanje sistemov dodatne socialne varnosti. Razvoj javnih služb bo upošteval nujnost boljše dostopnosti storitev kakor tudi enakomerno regionalno dosegljivost, individualizacijo storitev in odpravljanje monopolov pri izvajanju javne službe ob racionalnosti v organiziranosti.

Temeljni pogoj za delovanje Slovenije kot socialne države je usklajen gospodarski in socialni razvoj. Strategijo socialnega razvoja usmerja socialna politika kot sklop ciljev, ukrepov in drugih instrumentov, ki jih država razvija in uporablja zato, da bi posamezniki in skupine prebivalstva lahko zadovoljevali svoje osebne in skupne interese ter delovali kot polnopravni in enakopravni člani družbe in države.

Socialno politiko v ožjem smislu opredeljujejo ukrepi za zagotavljanje socialne varnosti posameznika. Socialno varnost določajo strokovna načela, pravila in dejavnosti, ki posamezniku omogočajo, da se vključi in ostane vključen v družbeno okolje in v njem aktivno deluje. Pri tem država zagotavlja materialne in socialne pravice, posameznik pa prispeva v obliki davkov in drugih obveznih dajatev.

Vloga države se bo na področju socialnega varstva iz funkcije zagotavljanja izvajanja javnih služb spreminjala v funkcijo urejanja in določanja obsega in pogojev za izvajanje javne službe ter potrebnega minimalnega standarda in nadzora nad izvajanjem teh služb.

Dolgoročno je predvidena privatizacija državnega premoženja za izvajanje javnih služb, ki bo izvedena povsod tam, kjer bo na ta način mogoče zagotoviti večjo racionalnost in hkrati ustrezno zavarovati javni interes.

Socialna varnost je širše zasnovan model državnih ukrepov na različnih področjih za zagotovitev socialne varnosti in vključuje zdravstvene, delovnopravne, stanovanjske, izobraževalne in ostale vidike ter je nadrejen pojem socialnemu varstvu, ki je definiran z vrstami storitev in denarnih dajatev skupinam in posameznikom, ki nimajo zadostnih sredstev za preživljanje.

V Republiki Sloveniji smo sprejeli definicijo socialne varnosti kot pravico posameznika, da je zavarovan za naslednja tveganja: za primer bolezni, nezaposlenosti, starosti, poškodbe pri delu, invalidnosti, materinstva, preživljanja otrok ter dajatve družinskim članom po smrti osebe, ki preživlja družino in pravice, ki so v Sloveniji urejene z Zakonom o socialnem varstvu. Država je po odločbah Ustave Republike Slovenije dolžna urediti obvezno zdravstveno, pokojninsko, invalidsko in drugo socialno zavarovanje in skrbeti za njihovo delovanje. Hkrati pa je dolžna varovati družino, materinstvo, očetovstvo, otroke in mladino ter za to ustvarjati potrebne razmere (Sociala, 2009).

3 JAVNE SLUŽBE

Začetki pojma javne službe segajo v konec 19. stoletja v prakso francoskega Državnega sveta, kjer so javno službo opredelili kot tisto delovanje uprave, ki poteka po načelih javnega prava. Dopolnjevanje pojma javne službe se je nadaljevalo na francoskih tleh, kjer je oče javnih služb Duguit izjavil, da je celotna država le skupek javnih služb. Ne glede na različne opredelitve pa je ključnega pomena pri definiranju pojma javne službe pojem splošnega interesa oziroma javne koristi, saj se javno službo pojmuje kot tisto upravno delovanje, s katerim se zagotavlja zadovoljevanje potreb splošnega pomena.

V slovenski pravni ureditvi se je pojem javne službe pojavil kot nadomestilo pojma dejavnosti posebnega družbenega pomena, katerega smo uporabljali v času družbene lastnine, samoupravljanja in svobodne menjave dela. Danes je pojem javne službe opredeljen v 22. členu Zakona o zavodih, kot službe, ki se upravljajo z zakonom oziroma odlokom občine ali mesta na podlagi zakona določene dejavnosti, katerih trajno ali nemoteno opravljanje zagotavlja v javnem interesu republika, občina ali mesto.

3.1 GOSPODARSKE JAVNE SLUŽBE

»ZGJS določa način in oblike izvajanja gospodarskih javnih služb. Z gospodarskimi javnimi službami se zagotavljajo materialne javne dobrine, kot so proizvodi in storitve, katerih trajno in nemoteno proizvodnjo v javnem interesu zagotavlja RS oziroma občine ali druge lokalne skupnosti zaradi zadovoljevanja javnih potreb, kadar in kolikor jih ni mogoče zagotavljati na trgu« (Bohinc, 2005, str. 224).

Gospodarske javne službe so torej dejavnosti posebnega družbenega pomena, ki jih javne gospodarske organizacije opravljajo navadno po netržnih načelih na področjih, kot so promet in zveze, komunalno in vodno gospodarstvo ter gospodarstvo z drugimi vrstami naravnega bogastva, varstvo okolja ter druga področja gospodarske infrastrukture. Ne glede na obliko izvajanja gospodarskih javnih služb pa je pridobivanje dobička podrejeno zagotavljanju javnih dobrin.

Gospodarske javne službe so republiške ali lokalne in so lahko obvezne ali izbirne. Obvezna gospodarska javna služba se določi z zakonom. Uporaba javnih dobrin, ki se zagotavljajo z izbirnimi gospodarskimi javnimi službami, ni obvezna, če zakon ali odlok lokalne skupnosti za posamezne primere ne določa drugače. Način opravljanja republiške gospodarske javne službe predpiše Vlada RS z uredbo, lokalna skupnost pa z odlokom.

3.1.1 IZVAJANJE GOSPODARSKIH JAVNIH SLUŽB

»Izvajanje javnih gospodarskih služb zagotovi republika oziroma lokalna skupnost v naslednjih oblikah:

- režijskem obratu, kadar bi bilo zaradi majhnega obsega ali značilnosti službe neekonomično ali neracionalno ustanoviti javno podjetje ali podeliti koncesijo. Režijski obrat je organizacijska enota uprave oziroma službe lokalne skupnosti. Ni pravna oseba;
- javnemu gospodarskem zavodu, kadar gre za neprofitne dejavnosti. Ustanovi ga lahko vlada ali lokalna skupnost za opravljanje ene ali pa več gospodarskih dejavnosti;
- javnemu podjetju, kadar gre za dejavnost, ki jo je mogoče opravljati kot profitno, ali kadar to narekuje narava monopolne dejavnosti. Ustanovitelj javnega podjetja je vlada ali lokalna skupnost, lahko pa nastopijo tudi osebe zasebnega prava, če to ni v nasprotju z javnim interesom, zaradi katerega je ustanovljeno;
- z dajanjem koncesij osebam zasebnega prava, pri čemer se služba opravlja v javnem interesu, opravlja pa jo zasebnopravni subjekt v svojem imenu in po izrecnem pooblastilu države.
- z vlaganjem javnega kapitala v dejavnost oseb zasebnega prava, kadar je takšna oblika primernejša od drugih oblik opravljanja gospodarskih javnih služb« (Ivanjko in Kocbek, 2001, str. 541).

3.1.2 FINANCIRANJE GOSPODARSKIH JAVNIH SLUŽB

»Gospodarske javne službe naj bi se načeloma financirale z zaračunavanjem storitev, ki jih plačujejo uporabniki na podlagi vnaprej določenih tarif, taks, nadomestil ali povračil. Cene storitev se oblikujejo na način in postopek, kot ju določa zakon ali pa odlok lokalne skupnosti. Iz proračuna je možno financirati gospodarske javne službe, katerih uporabniki niso določljivi, ali katerih uporaba ni izmerljiva. Lokalna skupnost pa lahko za financiranje gospodarskih javnih služb predpiše posebni davek.

Vsi izvajalci gospodarskih javnih služb morajo voditi računovodstvo v skladu z računovodskimi standardi tako, da je možen stalen nadzor nad finančnim poslovanjem izvajalcev gospodarskih javnih služb«

3.2 NEGOSPODARSKE JAVNE SLUŽBE

Med klasične negospodarske javne službe štejemo šolstvo in socialno skrbstvo, skrb za ogrožene skupine, kot so: sirotišnice, psihiatrične bolnišnice, oskrba ostarelih in zdravstvo nasploh. Pri tem je pa treba opozoriti, da tudi npr. celotnega zdravstva ni mogoče obravnavati kot negospodarsko javno službo. Če je posamezna dejavnost znotraj tega področja mogoče izvajati v skladu s tržnimi mehanizmi, je podvržena pravilom o varstvu konkurence. V širšem kontekstu je med gospodarske javne službe mogoče šteti npr. tudi policijo in pravosodje, torej področja, ki so obravnavana kot zadeve v popolni pristojnosti nacionalnih in pod-nacionalnih vlad in so tako izključena iz pristojnosti EU.

Že Ustava RS na nekaterim mestih določa posamezne dejavnosti, za katere mora skrbeti oziroma jih urejati država/lokalna skupnost. V Ustavi RS ni določeno, za katere dejavnosti, da državljanom zagotovi ustavno garantirane pravice, vendar je mogoče ugotoviti, da ustavno zagotovljene pravice države načeloma zagotavlja skozi organizirano dejavnost javnih služb v najširšem pomenu besede:

- pravica do sodnega varstva (23. člen Ustave) – zgodovinsko gledano je bila javna služba organiziranega sodnega sistema ena izmed prvih, ki jih je začela izvajati in ki jih je zagotavljala država;

- pravica do socialne varnosti (50. člen Ustave RS)- tudi zagotavljanje te pravice je mogoče šteti za javno službo, ki jo izvaja država;
- pravica do zdravstvenega varstva (51. člen Ustave RS)- cela vrsta javnih zavodov izvaja zdravstveno javno službo z namenom zagotavljanja v 51. členu Ustave RS garantirane pravice;
- izobrazba in šolanje (57. člen Ustave RS) – še posebej zavarovanje obveznega osnovnošolskega izobraževanja, ki je opredeljeno v drugem odstavku tega člena; šolanje se povečini zagotavlja kot javna služba v organizacijski obliki javnih zavodov; skrb za zdravo življenjsko okolje (72. člen Ustave) – kar nekaj gospodarskih javnih služb se danes izvaja z namenom skrbi za zdravo življenjsko okolje: različne komunalne javne službe, javne službe, katerih namen je zagotavljanje pitne vode in ohranjanje čistih vodnih virov(Forum, 2009).

3.2.1 LOKALNE JAVNE SLUŽBE

Občina vstopa na področje javnih služb na eni strani kot regulator dejavnosti javnih služb, na drugi strani pa kot njihov izvajalec, kadar in kolikor jih izvaja sama v lastni režiji oziroma kot (so)lastnica (kapitalskih deležev) ali (so)ustanoviteljica različnih pravnih oseb bodisi javnega prava (javni zavodi, javna podjetja, javni gospodarski zavodi) bodisi zasebnega prava, navaja Inštitut za lokalno samoupravo in javna naročila Maribor.

V skladu z določilom 61. člena Zakona o lokalni samoupravi (ZLS) občina zagotavlja opravljanje javnih služb, ki jih sama določi in javnih služb, za katere je tako določeno z zakonom (lokalne javne službe). Opravljanje lokalnih javnih služb zagotavlja občina:

- neposredno v okviru občinske uprave,
- z ustanavljanjem javnih zavodov in javnih podjetij,
- z dajanjem koncesij ali
- z vlaganjem lastnega kapitala v dejavnost oseb zasebnega prava (Katalog informacij, 2009).

3.2.2 MESTNA OBČINA LJUBLJANA

»Mesto Ljubljana je v zadnjem desetletju doživelo veliko sprememb, ki se odražajo v vsakodnevnem življenju meščank in meščanov. Več je dnevni migracij, trg dela se širi in je hkrati bolj nepredvidljiv, cene stanovanj so doslej rasle, spreminja se struktura mesta in prebivalstva: meščanke in meščani se v povprečju starajo, živahna trgovinska in storitvena dejavnost se seli na mestno obrobje, mestno jedro pa dobiva drugačno vlogo. Posledično se spreminjajo tudi potrebe ljudi po različnih oblikah socialno varstvenih in zdravstvenih storitvah in programov.

Za uspešno uresničevanje zdravstvene in socialno varstvene politike v mestu izvajamo z zakoni določene obveznosti: plačila in doplačila stroškov storitev v domovih za starejše in v socialno varstvenih zavodih za odrasle, ki opravljajo posebne oblike institucionalnega varstva za odrasle duševno in telesno ovirane osebe (npr. Zavode Hrastovec, Zavod Ponikve), financiranje pravice družinskega pomočnika oz. pomočnice, zagotavljanje socialne varstvene storitve pomoč družini na domu, zagotavljanje mreže primarnega zdravstvenega varstva. Nekatere od navedenih aktivnosti zagotavljamo preko javnih zavodov, ki smo jih ustanovili v preteklih letih: Zavod za oskrbo na domu Ljubljana, Zdravstveni dom Ljubljana in Lekarna Ljubljana.

Za kakovostno življenje prebivalk in prebivalcev mesta Ljubljana sofinanciramo tudi raznovrstne dopolnilne programe, ki jih izvajajo nevladne organizacije in nekateri javni zavodi, izbrani na javnih razpisih. Pri tem upoštevamo potrebe ljudi in predloge izvajalcev, ki temeljijo na izkušnjah in razvojnih usmeritvah preventivnih zdravstvenih in socialno

varstvenih dejavnosti. Pri izvajanju ukrepov, aktivnosti in programov za utrjevanje zdravja in krepitev kvalitete življenja v mestu spodbujamo uvajanje inovativnih pristopov.

Že od leta 1999 Ljubljana vodi različne aktivnosti za boljše zdravje meščank in meščanov glavnega mesta. Gibanje zdrava mesta pod okriljem Svetovne zdravstvene organizacije si prizadeva, da bi vsako mesto povečalo čim več skrbi k ohranjanju in krepitvi zdravja, izboljšanju zdravstvenega stanja in dobrega počutja meščank in meščanov, varovanju mestnega okolja, čim boljši socialni vključenosti. Ljubljana je pridobila certifikat četrte faze projektne zdravega mesta in bila tako sprejeta med do sedaj 77 designiranih zdravih mest Svetovne zdravstvene organizacije.

Na osnovi četrte faze smo nadaljevali in delujemo po sprejeti Strategiji razvoja socialnega varstva MOL za obdobje od 2007 do 2011« (Klančar, 2008).

4 ZGODOVINA SOCIALNEGA VARSTVA

4.1 RAZVOJ SOCIALNE VARNOSTI

»Leto 1918 je bilo prelomno z državnopravnega in socialnega vidika. Posledice dolgotrajne vojne so se kazale na vseh področjih, tako socialnih kot gospodarskih in političnih. Ena od posledic je bilo tudi reševanje socialnih vprašanj in zahteve za boljše in pravičnejšo ureditev družbe v svetovnem okviru. Ustanovljena je bila Mednarodna organizacija dela (MOD). Varstvo in zaščita dela sta prišla v ustavo. Izpolnjen je bil velik del delavskih zahtev. Tako je bil uveden 8-urni delavnik, delavsko zastopstvo v obratih, delavske zbornice, sprejeta je bila napredna delavska zakonodaja, uvedene so bile tudi ustanove delavske zaščite, na primer borze dela z državnimi podporami za brezposelne. Razpad Avstro-Ogrske je pomenil nove državne meje, novo državo, nove sedeže delavskih ustanov. Sedeže organizacijskih ustanov je bilo potrebno prenesti v Ljubljano in jih organizirati tako, da so dobile pristojnost za vso Slovenijo.

Združitev države SHS v novo jugoslovansko državo je za Slovenijo pomenila začasen zastoj razvoja socialne politike.

Leto 1945 je bilo prelomno z vidika spremembe družbenopolitične ureditve. Kljub tej spremembi in uvedbi socializma, spremembe v socialni politiki niso bile hitre. Zdravstveno zavarovanje je bilo še naprej uvedeno samo za zaposlene. Za rudarje, železničarje, nameščence in javne uslužbenke je veljal sistem pokojninskega zavarovanja že prej, za večino šele v letih 1946 in 1947. Izvedeno je bilo poenotenje pravic vseh zaposlenih. Odpravljene so bile razlike med delavci in uslužbenci, razlike med zaposlenimi v industriji, rudarstvu, na železnici in v državnih službah. Bistvene spremembe so nastopile kasneje, ko delavci niso bili več v klasičnem dvostranskem delovnem razmerju, ampak so bili samoupravljavci in delavci v združenem delu z osebnim dohodkom, ki je izhajal iz ustvarjenega dohodka.

Zakon o gospodarskih družbah iz leta 1989 in novi zakon o delovnih razmerjih iz leta 1990 sta pomenila prehod v nov sistem tržnega gospodarstva in družbenoekonomske ureditve z jasnimi lastninskimi temelji. Te spremembe so močno posegle na področje delovnih razmerij in socialne politike. Zopet je bilo uveljavljeno klasično razmerje med delodajalcem in delavcem, ki ga zaznamuje konflikt med kapitalom in delom. Ena ključnih sprememb s področja socialne politike leta 1991 je, da je delovno razmerje zopet dvostransko, da je delodajalec dolžan delavcu izplačati s pogodbo določeno plačo.

Po osamosvojitvi in ustanovitvi lastne države leta 1991 je slovenska socialna politika postala državna. Slovenija je postala subjekt mednarodnega delovnega prava in začela pot lastnega razvoja delovnopravne zakonodaje na osnovi lastne slovenske ureditve« (Kresal, 1998, str. 9).

»Kot smo že omenili, je Slovenija z Evropskimi skupnostmi sklenila pridružitveni sporazum (ESP), ki je začel veljati 1. februarja 1999. 7. in 8. decembra so bile na vrhu EU v Nici oblikovane nove spremembe pogodb o EU, ki jih morajo države članice še sprejeti. Formalno je pot širitvi EU odprta, stvarne težave pa ostajajo. Teža glasov sedanjih in bodočih članic pri večinskem odločanju je na novo določena. Področja/vprašanja o katerih se lahko večinsko odloča pa niso bistveno spremenjena. Sprejeta je bila Listina temeljnih pravic, vendar kot pravno nezavezujoč akt, ki pa je postal pravno zavezujoči akt s sprejetjem in uveljavitvijo Lizbonske pogodbe« (Kavar-Vidmar, 2004, str. 11).

4.2 PRAVNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI IN SOCIALNEGA VARSTVA

»Pravne vire, ki urejajo sistem socialne varnosti, delimo na:

1. mednarodne vire, ki so:
 - univerzalni akti, to so deklaracije in pakti Organizacije združenih narodov;
 - konvencije in priporočila Mednarodne organizacije dela in konvencije drugih mednarodnih asociacij;
 - večstranske ali multilateralne pogodbe ter dvostranske ali bilateralne;
2. interne vire, ki so:
 - viri heteronomnega, državnega prava (ustavni predpisi, zakoni, podzakonski akti, izvršilni predpisi);
 - viri avtonomnega prava (splošni akti nosilcev socialne varnosti nasploh in socialnega zavarovanja, kolektivne pogodbe na različnih ravneh)« (Kalčič, 1996, str. 24).

4.3 MEDNARODNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI IN SOCIALNEGA VARSTVA

4.3.1 UNIVERZALNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI IN SOCIALNEGA VARSTVA

Med univerzalne vire socialne varnosti uvrščamo deklaracije in pakte Organizacije združenih narodov ter konvencije in priporočila Mednarodne organizacije dela. V okviru OZN sta s področja socialne varnosti najpomembnejša dva akta in sicer:

1. Splošna deklaracija o človekovih pravicah, sprejeta je bila leta 1948, zajema pa vse človekove politične, državljanske, ekonomske, socialne in kulturne pravice.
2. Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, sprejet je bil leta 1966. Pomembne so zlasti določbe naslednjih členov:
 - 9. člen, ki govori o pravici vsakogar do socialne varnosti vključno s socialnim zavarovanjem,
 - 10. člen, ki govori o varstvu otrok in družine,
 - 11. člen, ki govori o pravici vsakogar do primernega življenjskega standarda.

Najpomembnejša in temeljna med konvencijami je konvencija št. 102 o minimalnih normah socialne varnosti, ki je začela veljati 27. aprila 1952. Konvencija pomeni vodilo Mednarodni organizaciji dela, Mednarodnemu združenju za socialno varnost in seveda državam članicam pri oblikovanju celovitih sistemov socialne varnosti, saj zajema celotno področje socialne varnosti, ki naj bi jo dosegle posamezne države članice.

Konvencija št. 102 je na enem mestu združila minimalno ureditev vseh vej socialne varnosti, ki so bile prej urejene v različnih dokumentih. Za vsako vejo socialne varnosti opredeljuje socialne primere, krog zavarovanih oseb in uporabnikov, določa minimalno varnost, vrste in minimalen obseg dajatev, njihovo trajanje ter pogoje za pridobitev pravic in njihovo omejitev.

4.3.2 REGIONALNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI

Med regionalne vire socialne varnosti uvrščamo Evropsko socialno listino, Evropski kodeks socialne varnosti in Evropsko konvencijo o socialni varnosti.

Najpomembnejši regionalni vir socialne varnosti je Evropska socialna listina, sprejeta v okviru Sveta Evrope, ki ureja pravico do socialne varnosti na tak način, da napotuje države na uporabo in upoštevanje konvencije Mednarodne organizacije dela št. 102 o minimalnih normah socialne varnosti. Tako določa pravice do socialne varnosti, socialnega in zdravstvenega varstva, socialnih storitev, poklicnega usposabljanja, rehabilitacije in prekvalifikacije invalidov, pravico družine do ustreznega socialnega

zavarovanja in pravice mater in otrok do ustreznega ekonomskega in socialnega varstva. Prav tako ureja tudi druge pravice pri delu in v zvezi z delom.

Slovenija je Evropsko socialno listino ratificirala leta 1999 (Ur. l. RS-MP, št. 7 1999), tako je konvencija postala del domačega prava, njene določbe pa skladno z 8. členom ustave neposredno uporabljive.

4.3.3 MULTILATERALNI IN BILATERALNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI

»Socialna varnost državljanov, ki so zaposleni in ki bivajo v tujini pod določenimi okoliščinami, je na področju socialnega zavarovanja urejena z nacionalno zakonodajo in z mednarodnimi pogodbami o socialnem zavarovanju, sklenjenimi z drugimi državami.

Mednarodne bilateralne pogodbe se nanašajo na uporabo pravnih predpisov o zdravstvenem zavarovanju, o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, o zavarovanju za primer brezposelnosti ter otroških dodatkov in varstvo materinstva.

Namen bilateralnih pogodb o socialnem zavarovanju je zaščita državljanov države pogodbenice, ki so zaposleni ali prebivajo v drugi državi pogodbenici. Te pogodbe jim zagotavljajo ustrezne oblike socialne varnosti na temelju zaposlitve oziroma socialnega zavarovanja v tej državi in obratno.

Pravna narava bilateralnih pogodb o socialnem zavarovanju je taka, da so, ko začnejo veljati, že same po sebi uporabljive. To pomeni, da se neposredno uporabljajo v urejvanih primerih v obeh državah pogodbenicah kot del notranje zakonodaje.

Dvostranske pogodbe o socialnem zavarovanju temeljijo na interesu držav pogodbenic, da medsebojno uredijo razmerja na področju socialnega zavarovanja tako, da na podlagi načela vzajemnosti in enakopravnosti uredijo kar najbolj popolno varstvo svojih državljanov, ki začasno ali stalno delajo ali prebivajo na ozemlju druge države. Pomembno načelo pri takem urejanju razmerij je načelo enakega obravnavanja tujih delavcev z domačimi delavci, kar pomeni, da se državljanom ene države pogodbenice, ki so zaposleni v drugi državi pogodbenici, garantirajo v tej državi enake pravice pod enakimi pogoji kot jih imajo državljani te države in obratno« (Kalčič, 1996, str. 27).

4.4 INTERNI VIRI SOCIALNE VARNOSTI

4.4.1 USTAVA

Ustava Republike Slovenije je temeljni pravni akt, ki v svojem 2. členu določa, da je Slovenija pravna in socialna država. Načelo socialne države pomeni, da je dolžna zagotavljati ugodne razmere za uresničevanje kratkoročnih in dolgoročnih družbenih in osebnih socialnih interesov ljudi. Dolžna je torej voditi tako politiko in sprejemati tako zakonodajo, da bodo zagotovljene ustrezne okoliščine za uresničevanje in varovanje socialnih interesov in potreb posameznikov in družbe kot celote.

Poseben pomen je socialnim pravicam dan že s tem, da so po sistematiki uvrščene v II. poglavje – Temeljne pravice in svoboščine. Tu je opredeljenih več pravic, ki varujejo socialni položaj posameznika:

- pravica do osebnega dostojanstva in varnosti (34. člen),
- pravica do socialne varnosti, pod pogoji določenimi z zakonom (1. odstavek 50. člena),
- vključno z državo urejenim obveznim zdravstvenim, pokojninskim, invalidskim in drugim socialnim zavarovanjem, za katere delovanje skrbi država (2. odstavek 50. člena),
- pravica do zdravstvenega varstva pod pogoji, ki jih določa zakon, vključno s pravico do zdravstvenega varstva iz javnih sredstev (1. in 2. odstavek 51. člena),

- pravica invalidov do varstva in usposabljanja za delo v skladu z zakonom (1. odstavek 52. člena),
- pravico otrok z motnjami v duševnem in telesnem razvoju ter drugih huje prizadetih oseb do izobraževanja in usposabljanja za dejavno življenje v družbi, kar se financira iz javnih sredstev (2. In 3. odstavek 52. člena),
- pravica do svobodne odločitve staršev, da se odločajo za rojstva svojih otrok (55. člen),
- pravica otrok do posebnega varstva in skrbi (56. člen).
- Vse temeljne človekove pravice, vključno s socialnimi pravicami, uživajo z ustavo določeno pravno varstvo (Kalčič, 1996, str. 32).

4.4.2 ZAKONI

V skladu z ustavnopravno podlago je sistem socialne varnosti urejen z zakoni, ki na neposreden ali posreden način urejajo dele tega sistema:

- Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, ki je začel veljati 7. februarja 1992. Le ta ureja sistem zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja, določa nosilce družbene skrbi za zdravje in njihove naloge, določa obveznosti glede zdravstvenega varstva v zvezi z delom in delovnim okoljem, določa pravice iz obveznega zdravstvenega zavarovanja, krog zavarovancev, daje podlago za prostovoljno zdravstveno zavarovanje, opredeljuje organizacijo zdravstvenega zavarovanja, financiranje tega zavarovanja, ureja odnose med zdravstvenim zavarovanjem in zdravstvenimi zavodi ter uveljavljanje pravic iz zdravstvenega zavarovanja;
- Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je začel veljati 1. aprila 1992. Le ta nasploh ureja sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja, obvezno zavarovanje, prostovoljno vključitev v obvezno zavarovanje, določa in kvantificira pravice iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ureja uveljavljanje, pridobitev in izgubo pravic iz obveznega zavarovanja, pokojninsko dobo, zagotavljanje sredstev za to zavarovanje ter organizacijo pokojninskega in invalidskega zavarovanja;
- Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti, ki je začel veljati 16. februarja 1991. Ureja zaposlovanje, posredovanje zaposlitev in dela, zavarovanje za primer brezposelnosti in pravice iz tega naslova, aktivno politiko zaposlovanja, štipendiranje, upravljanje sistema ter način izvajanja strokovnih nalog na tem področju, pri čemer se z zavarovanjem za primer brezposelnosti zavarovancem zagotavljajo pravice za čas, ko so brez zaposlitve, in v primeru, ko postane njihovo delo nepotrebno;
- Zakon o socialnem varstvu, ki je začel veljati 13. novembra 1992 in ureja socialno varstveno dejavnost kot preprečevanje in reševanje socialne problematike posameznikov, družin in skupin prebivalstva ter ureja pravice iz socialnega varstva v obliki storitev, ukrepov in dajatev iz tega naslova, ureja opravljanje dejavnosti socialnega varstva, postopke v zvezi z uveljavljanjem pravic, ter financiranje socialnovarstvene dejavnosti;
- Zakon o družinskih prejemkih, veljati je začel 18. decembra 1993. ureja družinske prejemke, določa upravičence, trajanje pravice do prejemkov, njihovo višino ter pogoje in postopek za uveljavljanje le-teh;
- Zakon o prispevkih za socialno varnost, ki je začel veljati 1. februarja 1993, s katerim se določa obračunavanje in plačevanje ter stopnja prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, obvezno zdravstveno zavarovanje, porodniško varstvo in zaposlovanje v skladu z zakoni, na podlagi katerih so omenjeni prispevki uvedeni (Kalčič, 1996, str. 33).

Sem je treba pripisati še druge zakone, ki na posreden ali neposreden način pravno sooblikujejo to področje:

- Zakon o delovnih razmerjih,
- Zakon o usposabljanju in zaposlovanju invalidnih oseb,
- Zakon o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb,
- Zakon o zjamčenih osebnih dohodkih in drugi.

4.4.3 PODZAKONSKI AKTI

»Podzakonski akti so državni (splošni) normativni akti, ki so nižji od zakona. S podzakonskimi akti ni možno uvajati, urejati ter določati pogojev, vrste in obsega pravic, saj gre za materijo, ki mora biti urejena z zakonom. Podzakonski akt lahko ureja le tista vprašanja, ki po vsebini in pravni normi ne presegajo materije, ki jo lahko ureja le zakon. Naj naštejemo le nekaj od številnih podzakonskih aktov, ki jih je potrebno upoštevati pri uporabi predpisov s področja socialne varnosti, npr:

- odlok o določitvi razmerja med povprečno starostno pokojnino za polno pokojninsko dobo in povprečno plačo,
- odlok o izplačevanju akontacij vojaških pokojnin, seznam telesnih okvar in poklicnih bolezni,
- pravilnik o delovni knjižici, pravilnik o kriterijih za ugotavljanje izgube pravice do denarnega nadomestila oziroma denarne pomoči za čas brezposelnosti in drugi.

Številni podzakonski akti so na tak način pomemben pravni vir urejanja socialne varnosti« (Kalčič, 1996, str. 36).

5 SOCIALNO VARSTVO

»Socialno varstvo je mreža programov in ukrepov države za reševanje socialne problematike prebivalstva. S socialnim varstvom se rešujejo socialne stiske in težave posameznikov in skupin prebivalstva, poleg tega pa se poskuša preprečiti socialno ogroženost posameznika in skupin. V okviru socialnega varstva se z ukrepi poskrbi za tiste, ki si socialne varnosti ne morejo zagotoviti sami, ter jih usposobi, da si jo bodo zmogli, in pomaga tistim, ki ne morejo zadovoljivo funkcionirati v temeljnih in drugih odnosih, kar lahko pripelje do socialne izključenosti« (Kalčič, 1996, str. 19).

»Socialno varstvo predstavlja sekundarno področje in skupaj s primarnim področjem socialnih zavarovanj predstavlja celovit sistem socialne varnosti. Sekundarna narava socialnega varstva pomeni, da se dejavnost izvaja šele potem, ko je ugotovljeno, da socialnih tveganj in posledice uresničitve socialnih tveganj ni mogoče odpraviti v okviru socialnih zavarovanj. Dejavnost socialnega varstva ima s socialno varstvenimi storitvami in dajatvami osebam ali skupinam oseb, ki so potrebni pomoči, preventivne in kurativne učinke« (Vodovnik, 2003, str. 225).

»Država s socialnim varstvom zagotavlja pravico do življenja v dostojanstvu osebam in družinam, ki so v materialni ali drugi stiski zaradi različnih vzrokov kot npr. telesna prizadetost, duševna zaostalost, družinske težave, neuspeh v zaposlitvi in poklicu ter v drugih socialnih primerih« (Kalčič, 1996, str. 19).

Glavni nosilec dejavnosti socialnega varstva je država, ki s predpisi ureja to področje, ga nadzira, organizira in financira. Naloge države se delijo na splošne in posebne. Splošne naloge so opredeljene v 9. členu ZSV (2007), ki pravi, da država skrbi za preprečevanje socialne ogroženosti tako, da s sistemskimi ukrepi na področju davčne politike, zaposlovanja in dela, študentske, stanovanjske, družinske politike, zdravstva, vzgoje in izobraževanja ter na drugih področjih vpliva na socialni položaj prebivalcev, kakor tudi na razvoj demografsko ogroženih območij. 2. člen ZSV opredeljuje posebne naloge, na osnovi katerih država sprejme nacionalni socialno varstveni program, v katerem določi strategijo razvoja, prednostna razvojna področja, specifične potrebe in možnosti posameznih področij ter določi mrežo javne službe na področju socialnega varstva. Država torej poskrbi za izvajanje socialno varstvene dejavnosti tako, da zagotavlja in razvija delovanje socialno varstvenih zavodov, ustvarja in spodbuja pogoje za zasebno delo v socialno varstveni dejavnosti ter podpira razvoj samopomoči, dobroteljnosti, oblik neodvisnega življenja invalidov ter drugih oblik prostovoljnega dela na področju socialnega varstva.

»Celovit sistem socialnega varstva nadzoruje ministrstvo, pristojno za socialno varstvo, pri katerem se ustanovi strokovni svet. Člane strokovnega sveta imenuje minister, pristojen za socialno varstvo, na predlog socialne zbornice« (Kalčič, 1996, str. 19).

5.1 SOCIALNO VARSTVENE DAJATVE

»S socialno varstvenimi dajatvami se upravičencu zagotavljajo sredstva za preživljanje. Socialno varstvene dajatve so namenjene tistim osebam, ki sploh nimajo sredstev za preživljanje, ali ki imajo določena sredstva, vendar ta sredstva ne zadoščajo za preživljanje. Pravica do socialno varstvene dajatve se lahko uveljavlja šele takrat, ko so izčrpane vse možnosti uveljavljanja pravic po drugih predpisih« (Kalčič, 1996, str. 20). Zakon pozna dve vrsti dajatev, in sicer denarno socialno pomoč in izredno denarno pomoč.

5.1.1 DENARNA POMOČ

»Z denarno pomočjo se upravičencu za čas bivanja v Republiki Sloveniji zagotavljajo sredstva za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb v višini, ki omogočajo preživetje. Šteje se, da je preživetje omogočeno, če se upravičencu zagotavljajo dohodki s katerimi razpolaga po plačilu davkov in obveznih prispevkov za socialno varnost, v višini minimalnega dohodka.

Do denarne socialne pomoči so upravičene osebe, ki si zase ali za svoje družinske člane sredstev v višini minimalnega dohodka ne morejo zagotoviti iz razlogov na katere ne morejo vplivati.

Upravičenci po ZSV-ju so državljani Republike Slovenije, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji, tujci, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje v Sloveniji, ter osebe, ki denarno socialno pomoč lahko uveljavljajo na podlagi mednarodnih aktov, ki obvezujejo Republiko Slovenijo.

Denarna socialna pomoč je dolgotrajna, občasna denarna dajatev, ki pripada osebi, ki prebiva v RS, nima pa dohodkov oziroma sredstev za zadovoljevanje minimalnih življenjskih potreb, ki omogočajo preživetje, to je v višini minimalnega dohodka, katerega obseg določa zakon. Do te dajatve je upravičena le oseba, ki nima večjega premoženja. Denarna socialna pomoč pripada upravičencu v obsegu minimalnega dohodka, če pa pripada drugim, ki jih upravičenec preživlja, se dodatna socialna pomoč za te upravičence zmanjša na način, ki ga določa zakon. Denarna socialna pomoč se lahko poveča za dodatek za pomoč in postrežbo, če izpolnjuje pogoje, ki jih v zvezi s tem določa zakon in če tega dodatka ne prejema po predpisih o pokojninskem in invalidskem zavarovanju« (Vodovnik, 2004, str. 227).

Vlogo za denarno socialno pomoč je treba vložiti pri pristojnemu centru za socialno delo. Med prejetjem denarne socialne pomoči je upravičenec v osmih dneh dolžan sporočiti vse spremembe, ki vplivajo na prejemanje te pomoči (spremembe glede družinskih članov, dohodkov, ipd.). O upravičenosti do denarne socialne pomoči izda pristojni center za socialno delo odločbo, zoper katero se upravičenec lahko pritoži na MDDSZ (MDDSZ, Denarna socialna pomoč).

Višina denarne socialne pomoči za upravičenca, ki nima lastnih dohodkov po Zakonu o socialnem varstvu, se določi v višini minimalnega dohodka. Osnovni znesek minimalnega dohodka se usklajuje dvakrat letno, in sicer v juliju z rastjo cen življenjskih potrebščin v obdobju januarja tekočega leta in v januarju z rastjo cen življenjskih potrebščin v obdobju julij-december preteklega leta.

Višina denarne socialne pomoči za druge upravičence se določi kot razlika med minimalnim dohodkom, ki pripada upravičencu in njegovimi dohodki, ugotovljenimi na način, ki ga določa zakon.

Višina minimalnega dohodka za posameznega družinskega člana je v razmerju do osnovnega minimalnega dohodka določena po naslednjih merilih:

- prva odrasla samska oseba v družini: 1
- vsaka naslednja odrasla oseba v družini: 0,7
- otrok do 18 let in polnoletni otrok, ki so ga starši dolžni preživljati zaradi rednega šolanja: 0,3.

Višina minimalnega dohodka za enostarševsko družino se poveča za 30% osnovnega zneska dohodka.

Tako minimalni dohodek, do katerega je mogoče pridobiti denarno socialno pomoč, od 1. julija 2009 znaša:

Tabela 1: Minimalni dohodek

OSEBA	Znesek
Za samsko osebo in prvo odraslo osebo v družini	226, 80 EUR
za vsako naslednjo odraslo osebo v družini	158,76 EUR
za otroka	68,04 EUR
povišanje za enostarševsko družino	68,04 EUR

(Vir: MDDSZ, Denarna socialna pomoč)

Zakon o socialnem varstvu predvideva naslednje vrste denarnih socialnih pomoči:

- denarna socialna pomoč – za obdobje – se dodeli za določen čas glede na okoliščine. Prvič se dodeli za tri mesece, ponovno pa največ za šest mesecev. Za največ eno leto dni se dodeli v primeru, ko zaradi starosti ali invalidnosti ne moremo pričakovati izboljšanja socialnega položaja upravičenca;
- denarna socialna pomoč - trajna – se dodeli upravičencu nad 60 let starosti in tistemu, ki je trajno nezmožen za delo in brez vsakršnih dohodkov in nima nikogar, ki bi ga bil dolžan preživljati in živi doma;
- izredna socialna denarna pomoč – za obdobje - se dodeli v izrednih okoliščinah čeprav upravičenec presega cenzus za obdobje, in sicer v primeru materialne ogroženosti, ki bo trajala več kot dva meseca;
- izredna denarna pomoč – enkratna – se dodeli v enkratnem znesku, kadar gre za trenutno materialno ogroženost.

Tabela 2: Povprečno mesečno število prejemnikov denarnih socialnih pomoči

LETO	ŠTEVILO
2001	19.456
2002	39.981
2003	51.798
2004	59.274
2005	60.976
2006	58.064
2007	47.228
2008	43.789
2009	53.692

(Vir: Ministrstvo za delo, marec 2010)

V prvih dveh mesecih leta 2010 je to število znašalo v mesecu januarju 53.164, februarja pa že doseglo številko 54.533 prejemnikov. Povprečna vrednost izplačanih pomoči je januarja in februarja 2010 znašala 230,97 EUR.

Tabela 3: Povprečno mesečno število prejemnikov

Vrsta denarne pomoči	Odstotek
Socialna pomoč za določeno obdobje	91,5
Denarna socialna pomoč-trajna	0,9
Izredna denar. soc.pomoč-za določeno obdobje	1,7
Izredna denarna socialna pomoč-enkratna	5,9

(Vir: Ministrstvo za delo, marec 2010)

V naslednji tabeli bomo povzeli vir Ministrstva za delo in socialne zadeve, kjer prikazujejo število upravičencev do denarne socialne pomoči v deležu prebivalstva za mesec avgust 2009 v primerjavi z mesecem junijem 2007.

Tabela 4: Število upravičencev do DSP v deležu po regijah

REGIJA	Število prebivalce v junij 2007.	Štev. upravičencev DSP avgust 2009			Delež prebivalcev %		
		Odrasli	otroci	Skupaj	Odrasli	Otroci	Skupaj
	1	2	3	4	5	6	7
SLOVENIJA	2.019.406	52.362	15.641	68.003	2,59	0,77	3,37
Osrednjeslov	506.829	7.076	1.911	8.981	1,39	0,38	1,77
Obalno-kraška	107.062	2.055	458	2.513	1,92	0,43	2,35
Gorenjska	200.585	2.600	629	3.229	1,30	0,31	1,61
Goriška	119.945	1.452	260	1.712	1,21	0,22	1,43
Savinjska	260.121	9.359	2.533	11.892	3,60	0,97	4,57
Jugovzh.Sl..	141.129	3.837	1.881	5.718	2,72	1,33	4,05
Pomurska	121.964	5.829	1.810	7.639	4,78	1,48	6,26
Notranj.kraš.	51.830	856	261	1.117	1,65	0,50	2,16
Podravska	320.863	13.360	4.212	17.572	4,16	1,31	5,48
Koroška	73.594	2.162	420	2.582	2,94	0,57	3,51
Srednjepos.	70.242	2.136	807	2.943	3,04	1,15	4,19
Zasavska	45.242	1.646	459	2.105	3,64	1,01	4,65

(Vir:Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2009)

Iz tabele je razvidno, da je recesija zelo posegla v vse slovenske regije, najbolj pa v pomurski regiji.

Tabela 5: Število prvič izplačanih DPS – primerjava v mesecih januar - december 2008 z meseci januar-december 2009 in januar-februar 2010

MESEC	Število prvič izplačanih DPS	MESEC	Število prvič izplačanih DPS	MESEC	Število prvič izplačanih DPS
Leto 2008		Leto 2009		Leto 2010	
Januar	2.735	Januar	2.464	Januar	3.425
Februar	1.614	Februar	1.937	Februar	2.427
Marec	1.363	Marec	1.958	Marec	
April	1.290	April	2.184	April	
Maj	1.175	Maj	2.072	Maj	
Junij	1.013	Junij	1.952	Junij	
Julij	868	Julij	1.766	Julij	
Avgust	741	avgust	1.644	Avgust	
September	689	September	1.609	September	
Oktober	788	Oktober	1.663	Oktober	
November	1.977	November	3.126	November	
December	2.355	December	3.478	December	

(Vir: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2010)

Iz tabele 5 je razviden neverjeten porast prvič dodeljenih socialnih pomoči, v primerjavi z leti 2008 in 2009, kar je za skorajda 6.000 upravičencev več ko v letu poprej. Trend se nadaljuje tudi v letu 2010. To je seveda odraz recesije in izgube delovnih mest, v doslej uspešnih podjetjih (Mura, Gorenje, Vegrad.....)

5.1.2 IZREDNA DENARNA POMOČ

Izredna denarna socialna pomoč se lahko dodeli v izrednih okoliščinah. To pomoč se lahko dodeli tudi v primerih, ko upravičenec presega cenzus za dodelitev denarne socialne pomoči, a se je iz razlogov na katere ni mogel vplivati, znašel v položaju materialne ogroženosti. V vlogi mora vlagatelj navesti, za kakšen namen potrebuje pomoč in natančno opredeliti višino sredstev, ki jih potrebuje, upravičenec pa je dolžan prejeto pomoč porabiti za namen, za katerega mu je bila le-ta dodeljena.

Upravičenec je dolžan v roku 15 dni po prejemu pomoči predložiti pristojnemu centru za socialno delo dokazila o porabi sredstev. Če tega ne stori ali pa se iz dokazil ugotovi, da pomoč ni bila namensko porabljena, ni upravičen do enkratne izredne pomoči oziroma izredne pomoči 18 mesecev po mesecu prejema izredne denarne pomoči.

Poznamo dve kategoriji izredne denarne socialne pomoči:

- za obdobje – dodeli se za obdobje, torej za materialno ogroženost, ki bo trajala več kot dva meseca;
- enkratna – podeli se v enkratnem znesku, ker gre za trenutno materialno ogroženost (MDDSZ, Denarna socialna pomoč).

5.2 SOCIALNO VARNOSTNE STORITVE

Socialnovarstvene storitve so organizirane aktivnosti, ki se izvajajo v sistemu socialnega varstva zaradi preprečevanja socialnih stisk in težav ljudi. To so aktivnosti za pomoč ter aktivnosti za samopomoč posameznikom, družinam ter ogroženim skupinam prebivalstva-**socialna preventiva**.

Socialno varstvene storitve so:

- Prva socialna pomoč obsega pomoč pri prepoznavanju socialne stiske ali težave, oceno možnih rešitev, seznanjanje upravičenca z možnimi socialnovarstvenimi storitvami in dajatvami, z obveznostmi, ki sledijo izbiri storitve ali dajatve ter predstavitve mreže izvajalcev, ki lahko upravičencu nudijo pomoč.

Najpogosteje se oglasijo za storitev prve socialne pomoči osebe, ki so zašle v materialno stisko-iskalci prve zaposlitve, osebe, ki so izgubile zaposlitev, in tudi drugi, ki jim dohodek, ki ga prejemajo, ne zadošča za kritje najnujnejših življenjskih potreb. Zelo pogosto iščejo pomoč v primerih neurejenih medsebojnih odnosov-v družini, v partnerskih odnosih, v odnosih s sosedi, ipd. Pomoč iščejo tudi, ko imajo probleme v zvezi s stanovanjem – so brez stanovanja, nimajo poravnanih obveznosti zanj, soočajo se z grožnjo, da bodo stanovanje izgubili, ali se zanimajo za možnosti glede pridobitve subvencij. Veliko oseb se oglasi tudi v zadevah, ko potrebujejo poročilo in mnenje Centra za socialno delo pri urejanju zadev drugih institucijah, npr. Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (Bilten 2006, Center, str. 11).

Upravičenec do prve socialne pomoči je vsakdo, ki se znajde v socialni stiski, če se za storitev odloči prostovoljno in jo išče pri pooblaščenem izvajalcu, če prejme storitev, ki jo pooblaščen izvajalec začne na pobudo upravičenih predlagateljev, ali če pristane na storitev, ki jo začne pooblaščen izvajalec po uradni dolžnosti, ali na osnovi obvestil organov in zavodov, ki so ugotovili socialno ogroženost upravičenca (Uradni list, 2009).

Prva socialna pomoč se opravi kot samostojna storitev tedaj, ko upravičenec išče pomoč prvič, izvajalec pa ne razpolaga s podatki, na osnovi katerih bi lahko upravičenca napotil k drugim izvajalcem.

Prvo socialno pomoč se izvaja v obliki usmerjenega razgovora v treh, med seboj povezanih delih.

V prvem delu strokovni delavec predstavi institucijo in sebe, ter upravičencem omogoči, da o svojih stiskah in težavah posreduje čim več podatkov.

V drugem delu nudi izvajalec strokovno pomoč in podporo pri prepoznavanju upravičenčevih stisk in težav, upošteva njegova pričakovanja glede rešitve.

V tretjem delu izvajalec predstavi upravičencu možne rešitve. Po potrebi ga napoti k organom, kjer lahko dobi informacijo, ali sproži postopke v zvezi s pravicami na področju dela in zaposlovanja, pokojninskega in invalidskega varstva, zdravstvenega zavarovanja ali na sodišče. Izvajalec lahko upravičencu nudi pomoč tudi pri oblikovanju zahtevkov in vlog, za katere ima strokovno znanje.

O ugotovitvah in dogovorih pripravi izvajalec uradni zapis, le-ta je zaupne narave in ga lahko posreduje drugim organom ali osebam le s soglasjem upravičenca.

Če pa se prva socialna pomoč zagotavlja po uradni dolžnosti, izvajalec sam odloči o možnih rešitvah in izvede nujne ukrepe v skladu s pooblastili. Upravičenec sodeluje pri tem po svojih zmožnostih. O ugotovitvah in sprejetih ukrepih izvajalec pripravi uradni zapis.

Storitve prve socialne pomoči opravljajo strokovni delavci iz drugega in tretjega odstavka 69. člena ZSV. Strokovni delavci po ZSV so tisti delavci, ki so končali višjo ali visoko šolo psihološke smeri, pedagoške smeri in njenih specialnih disciplin, upravne, pravne in sociološke smeri, ter imajo pet let delavnih izkušenj na področju socialnega varstva, opravljeno pripravništvo in strokovni izpit po tem zakonu.

- Osebna pomoč obsega svetovanje, urejanje in vodenje z namenom, da bi posamezniku omogočili razvijanje, dopolnjevanje, ohranjanje ter izboljševanje njegovih socialnih zmožnosti.

Svetovanje je organizirana oblika strokovne pomoči posamezniku v situacijsko pogojenih socialnih stiskah in težavah, ki jih sam ne zna ali ne more odpraviti, je pa pripravljen spremeniti svoje vedenje in poiskati ustrezne rešitve.

Urejanje je oblika strokovne pomoči posamezniku, ki je zašel v socialne stiske in težave zaradi osebnostnih ali vedenjskih posebnosti in pri tem ogroža tudi druge osebe.

Vodenje se uporabi ob posameznikih, ki zaradi zdravstvenih, osebnostnih ali drugih posebnosti ne morejo samostojno živeti, v okolju pa obstoje možnosti za stalne oblike pomoči pri urejanju in izboljševanju njihovega položaja.

- Pomoč družini za dom obsega strokovno svetovanje in pomoč pri urejanju odnosov med družinskimi člani, strokovno svetovanje in pomoč pri skrbi za otroke in usposabljanje družine za opravljanje njene vsakdanje vloge.

Upravičenci do storitve so posamezniki in družine, ko socialne stiske in težave izhajajo iz neurejenih odnosov v družini in so rešljive le s spremembami v družini kot celoti, kadar družina išče strokovno svetovanje in pomoč pri skrbi za otroke, vendar poznani vzorci vedenja in znanja družine ne zadoščajo za odpravljanje težav ter v primeru, ko socialne stiske dveh ali več družinskih članov za zagotovitev normalnih pogojev za obstanek in razvoj družine zahtevajo trajnejšo podporo in vodenje.

»Mestna občina Ljubljana (v nadaljevanju MOL) je za izvajanje javne službe pomoč družini na domu ustanovila Zavod za oskrbo na domu Ljubljana (v nadaljevanju ZOD). Delovati je pričel 1. maja 2002. Storitve pomoči družini na domu je namenjena osebam, ki zaradi starosti, oviranosti, bolezni ter v drugih primerih potrebujejo socialno oskrbo, s katero se lahko nadomesti institucionalno varstvo. V okviru ZOD se poleg storitve pomoč družini na domu zagotavljajo tudi socialni servis in varovanje na daljavo. MOL bo v skladu s sklepom Mestnega sveta MOL subvencionirala 70 odstotkov oskrbe oziroma 75% celotne pomoči na domu in 60% cene socialnega servisa.« (Klančar, 2008).

Pogoj za uporabo storitve sta ocena, da so družinski člani motivirani za uresničevanje sprememb v svojih socialnih vlogah ter sprejem dogovora o sodelovanju.

Pomoč družini za dom je strokovno voden proces, v katerem sodelujeta dva strokovna delavca, družinski člani-upravičenci, ter druge osebe, ki žive z obravnavano družino oziroma lahko vplivajo nanjo.

Storitev ima pet delov.

- Prvi del obsega prepoznavanje socialnih stisk upravičencev in ostalih družinskih članov, strokovno oceno potreb in pričakovanj družine ter oceno možnosti, ki jih nudi družina.
- Drugi del obsega izmenjavo stališč strokovnih delavcev in članov družine o ponujeni storitvi, določitev uresničljivih ciljev ter sklenitev dogovora o oblikah pomoči, trajanju, sodelovanju in obveznostih udeležencev.
- Tretji del obsega izdelavo načrta pomoči, zlasti pa opredelitev področij, na katerih je potrebno delovati, določitev pogostosti, krajev in terminov srečanj.
- Četrty del obsega izvajanje dogovorov. Strokovna delavca usposabljata družinske člane za njihov prispevek k obstoju, spreminjanju in razvoju družine.
- Peti del zajema evalvacijo doseganja etapnih ciljev, pri čemer se oceni zlasti motivacijo za spremembe v celotnem funkcioniranju družine, spremembe, ki jih zaznava okolje ter učinke pri posameznih družinskih članov.

Storitev lahko izvajajo strokovni delavci iz drugega in tretjega odstavka ZSV, s triletnimi izkušnjami pri skupinskem delu.

- Pomoč družini na domu vsebuje socialno oskrbo in mobilno pomoč. Pomoč družini na domu v obliki socialne oskrbe lahko upravičenci uporabijo v primerih invalidnosti in starosti ter v drugih primerih, ko oskrba na domu lahko nadomesti institucionalno varstvo.

Storitev obsega

- gospodinjsko pomoč (priprava hrane, vzdrževanje stanovanjskih prostorov, čiščenje, pranje, likanje, nakupovanje, kurjava in druga dela po dogovoru z upravičencem),
- pomoč pri vzdrževanju osebne higiene (pomoč pri oblačenju, pri hranjenju in pomoč pri opravljanju življenjskih potreb),
- pomoč pri ohranjanju socialnih stikov (družabništvo, preprečevanje osamljenosti, strahu in predsodkov, pomoč za samopomoč, vzpostavljanje socialne mreže z okoljem in sorodstvom,...).

Upravičenci do socialne oskrbe na domu so osebe stare nad 65 let, ki lahko z občasno ali nekajurno dnevno pomočjo ohranjajo zadovoljivo duševno in telesno počutje, osebe mlajše od 65 let, ki so se znašle v stiski zaradi invalidnosti ali akutnega zdravstvenega stanja, osebe s statusom invalida po zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb oziroma delovni invalidi I. kategorije, ki so po oceni pristojne komisije nesposobni za samostojno življenje, vendar jim uporaba storitve nadomešča varstvo v instituciji, družine kronično bolnih otrok ali otrok z motnjami v telesnem ali duševnem razvoju, če jim uporaba storitve nadomešča institucionalno varstvo.

Socialna oskrba na domu je strokovno voden proces, v katerem odgovorno sodelujeta dva izvajalca, upravičenec, ključni in odgovorni družinski člani, ter izvajalci drugih strokovnih služb.

Storitev se prične izvajati na zahtevo upravičenca in vsebuje dva dela. Prvi del pomeni pripravo za izvajanje storitve, sklenitev dogovora ter izvedbo vseh potrebnih srečanj med izvajalci in posameznikom ali družino, drugi del pa zajema neposredno izvajanje storitve (Uradni list, 2009).

Pomoč družine na domu v obliki socialne oskrbe izvajajo strokovni delavci iz 69. člena ZSV z višjo izobrazbo ter laični delavci z najmanj tretjo stopnjo izobrazbe in

verificiranim programom za izvajanje storitve. Razmerje med strokovnimi in laičnimi delavci je 1:20.

Mobilna pomoč je oblika strokovne pomoči na domu, s katero se osebam z motnjami v duševnem in telesnem razvoju zagotavlja strokovna obravnava na domu. Odvisna je od potreb obravnavanih oseb, usmerjena pa je tudi na njihove svojce. Obsega opravila in postopke za korekcijo motenj ter za svetovalno in terapevtsko delo.

Upravičenci do mobilne pomoči so otroci, mladostniki in odrasle osebe z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem in telesnem razvoju, katerim ta oblika storitve nadomešča vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji ali institucionalno varstvo in pri katerih je s to pomočjo možno pričakovati ohranitev pridobljenih znanj in sposobnosti.

Mobilna pomoč je strokovno delo, usmerjeno k prizadeti osebi. Sodelujejo strokovni delavec, upravičenec, družinski člani, svojci ter skrbniki.

Storitev izvajajo strokovni delavci iz 69. člena ZSV s triletnimi izkušnjami na področju obravnave oseb z motnjami v razvoju.

- Institucionalno varstvo je oblika obravnave v zavodu, v drugi družini ali organizirani obliki, ki upravičencem nadomešča ali dopolnjuje funkcijo doma ali lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirano prehrano in varstvo ter zdravstveno varstvo (ZSV, 16. člen).

Za otroke in mladostnike, prikrajšane za normalno družinsko življenje, zajema institucionalno varstvo tudi vzgojo in pripravo na življenje.

Za otroke in mladostnike z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem in telesnem razvoju obsega institucionalno varstvo tudi vodenje in usposabljanje.

Odraslim osebam z motnjami v duševnem in telesnem razvoju se v okviru institucionalnega varstva zagotavljajo še posebne oblike varstva.

Osnovna oskrba zajema bivanje v ogrevanih, opremljenih in vzdrževanih dvo-in triposteljnih sobah za upravičence starejše od 65 let, ter v tri-ali večposteljnih sobah za vse ostale upravičence, zagotavljanje sanitarnih prostorov, prostorov za osebno higieno, skupnih prostorov ter prostorov za programe, pranje, likanje in šivanje, čiščenje in vzdrževanje prostorov, objekta in okolice ter druge potrebne storitve. V osnovno oskrbo spada tudi priprava in serviranje celodnevne pomoči in zdravstvenemu stanju primerne hrane in napitkov (Uradni list št. 2443).

Socialna oskrba obsega varstvo, posebne oblike varstva, vzgojo in pripravo za življenje in vodenje.

Varstvo je pomoč pri reševanju osebnih in socialnih stisk, kot pomoč pri vzdrževanju osebne higiene, pri vstajanju, oblačenju, kot pomoč pri premikanju, hoji, komunikaciji, orientaciji ter organiziranju prevozov, ki niso zdravstveno indicirani.

Posebne oblike varstva so namenjene ohranjanju in razvoju samostojnosti, razvoju socialnih odnosov, zaposlitvi, korekciji in terapiji motenj, ter aktivnemu preživljanju prostega časa.

Vzgoja in priprava na življenje obsega navajanje na osnovne funkcije oziroma skrb za samega sebe, razvijanje samostojnosti in ustvarjalnosti, razvijanje mišljenja, učnih navad, moralnih norm in socialnih vzorcev in podobno.

Vodenje obsega oblikovanje, izvajanje in spremljanje individualnih programov, kontaktiranje in sodelovanje s posameznikom ter svojci, sodelovanje z drugimi institucijami.

Osnovno oskrbo v okviru institucionalnega varstva izvajajo: kuhar, kuharski pomočnik, perica, likarica, servirka, hišnik, šivilja, vzdrževalec, kurjač, voznik, receptor in snažilka.

Socialno oskrbo s posebnimi oblikami varstva izvajajo: socialni delavec, delovni inštruktor, psiholog in specialni pedagog.

Vzgojo in pripravo za življenje izvajajo: socialni delavec, pedagog in psiholog. Vodenje izvajajo: socialni delavec, psiholog, specialni pedagog.

Vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji so postopki in opravila, namenjeni ohranjanju pridobljenih znanj in delovnih spretnosti, razvoju novih sposobnosti, pridobivanja socialnih in delavnih navad, razvijanju individualnosti, ter vključevanju v skupnost in okolje. Storitve lahko obsega tudi posebne oblike priprav na zaposlitev (Uradni list št. 2443).

Upravičenci do storitve so odrasle osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju, odrasle osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju z dodatnimi motnjami v gibanju, odrasle osebe z lažjo motnjo v duševnem razvoju in dodatnimi motnjami in odrasle osebe s težjo motnjo v duševnem razvoju ob lažjih motnjah.

Postopek izvajanja storitve zajema strokovna opravila za sprejem, namestitve, morebitno preместitev ali odpust upravičenca, odvisen pa je od njegovih potreb in oblik storitve.

Varstvo in socialno oskrbo izvajajo: strežnica, varuška in gospodinja.

Vodenje izvajajo: socialni delavec, psiholog, specialni pedagog, pedagog in profesor defektologije.

Zaposlovanje pod posebnimi pogoji izvajajo: tehnolog, delovni inštruktor, specialni pedagog in profesor defektologije.

5.2.1 PREVENTIVNE SOCIALNO VARSTVENE STORITVE

»Nova socialna politika vpliva tudi na tradicionalnejše vloge vlade, kakršne so razporejanje kolektivnih sredstev ter vzdrževanje in poživiljanje demokratičnega pravnega reda. Te naloge so ključne, da bi lahko zelene socialne odnose, ki zadevajo delo in skrb, tudi dejansko realizirali. S tega stališča ima za oblikovanje nove socialne politike prednost sprejema zakona o kombiniranju nalog v okviru zakona o delu in socialni varnosti« (Švab, 2003, str. 35).

Iz tega naslova je tako cilj socialnega varstva, da bi bilo čedalje manj potrebno. S socialno oskrbo se temu ne približuje, s socialno terapijo pa le toliko, kolikor uspe, da se posameznik, družina ali skupina socialno uredi; toda tudi v tem primeru se namesto njih že oglašča nov primer s socialno zagato. Zato je temeljni način socialnovarstvenega delovanja tudi socialna preventiva. Socialna preventiva je dvoja: neposredna in splošna. Neposredna ali sekundarna socialna preventiva je konkretno socialno delo s posameznikom, z družino ali drugo skupino, ki so posebej socialno ogroženi. Splošna ali primarna socialna preventiva so sistemski družbeni ukrepi za ustvarjanje takšnih socialnih razmer, ki krepijo socialno klenost celotnega prebivalstva. Socialna klenost je

nepogrešljiva sestavina kakovosti življenja in sožitja, obenem pa pomeni večjo odpornost v kriznih socialnih situacijah« (Ramovš, 1995, str. 117).

5.2.2 KURATIVNE SOCIALNO VARSTVENE STORITVE

»Reševanje socialnih težav in stisk pri posameznih skupinah ali pri celotni skupnosti-socialna kurativa-je obširno področje, ki obsega:

- ambulantno socialno delo v občinskih socialnih službah, v centrih za razne vrste socialnega dela, v raznovrstnih svetovalnicah in podobnih ustanovah;
- stacionarno socialno delo v raznih socialnih domovih in zavodih, dnevnih in kriznih centrih, stanovanjskih skupinah,
- dajatve, tako denarne kakor v naravi,
- razne vrste storitev, kakor so svetovanje, urejanje, usposabljanje, vodenje;
- organiziranje akcij za reševanje množičnih socialnih problemov« (Ramovš, 1995, str. 115-116).

»Večina strokovne socialne pomoči ljudem v stiski je vezana na samostojno delo po osebni strokovni presoji v konkretnem primeru. Drugi, manjši del socialne kurative in oskrbe pa je predvsem izvrševanje državnih pooblastil po zakonih-to je **socialno upravno delo**. Oboje je strokovno socialno delo v ožjem pomenu besede, ob tem, da ju je težko združevati, saj je prvo in drugo po svoji naravi zelo različno.

Socialno upravne storitve so državno uradniško delo. Samo ime daje slab prizvok, ker redko razločujemo med birokratskim delom, ki ni strokovno in je le delo v senci državne oblasti in uradniškim delom, ki je strokovno delo za državljane v imenu pravne države. Socialno upravno delo v občinskih socialnih službah so socialne storitve, ki so državljanom zagotovljene z zakonom in je postopek za njihovo doseganje določen. V ospredju je strokoven pristop po pravilih pravne države in po načelu humanega socialnega ravnanja s človekom v stiski. To delo opravljajo državne socialne ustanove. Je zelo občutljivo in zahtevno strokovno delo, saj je v ospredju delo z ljudmi, ki so v socialnih stiskah.

Druga področja socialne kurative pa temeljijo na popolni strokovni avtonomiji in konkretni osebni presoji strokovnjaka, ki pomaga v socialni stiski. Zato zahtevajo temeljito strokovno znanje in metodično veščino za pomoč ter smiselno organiziranost ustanov.

Zelo pomembno je tudi **epidemiološko spremljanje socialne problematike**, saj je popolnoma drugačen pristop pri reševanju množične socialne problematike, kot pri redkeje prisotni socialni problematiki.

Razločevati moramo tudi med **akutnimi** in **kroničnimi** socialnimi težavami. Akutne socialne težave so načeloma prehodne in rešljive v določenem času, prizadeti pa jih doživljajo kot zelo hudo stisko. Kronične težave so v povprečju težko ali pa sploh nerešljive. Tu socialno skrbstvo poskuša delovati na najbolj perečih delih problematike.

Socialna oskrba ljudi s trenutno nerešljivimi težavami je socialna pomoč posamezniku, družini ali drugi temeljni človeški skupini z nerešljivimi socialnimi težavami, tako materialnimi kot medčloveškimi. Potrebna je lahko le krajše ali daljše prehodno obdobje, nato pa se človek ali družina izkoplje iz nemoči. Zatem nastopi socialna kurativa. V zelo težkih kroničnih primerih je potrebna trajna socialna oskrba. To področje imenujemo tudi **socialno skrbstvo**.

Najboljša je socialna oskrba v **naravnem družinskem in sosedskem okolju**, ko pa to res ni možno, je potrebno **zavodsko in domsko varstvo**. Socialna oskrba je zelo pogosto prepletena z **zdravstveno oskrbo**. Slednje se izvaja v domovih za starejše občane ali v

zavodih za težko prizadete. Oskrba na tem področju je povezana tudi z **vzgojo in izobraževanjem**, kar pride do izraza v zavodih in domovih za vzgojno zanemarjene otroke ali za usposabljanje prizadetih. Tudi na tem področju zahteva delo veliko strokovnega znanja in veščine« (Ramovš, 1995, str. 117).

6 FINANCIRANJE SOCIALNO VARSTVENIH STORITEV

Socialno varstvena dejavnost se financira iz proračuna Republike Slovenije ali občine. Sredstva za financiranje socialno varstvene dejavnosti se zagotavljajo tudi s plačili storitev, s prispevki dobrotelčnih organizacij in organizacij za samopomoč ter invalidskih organizacij, s prispevki donatorjev in iz drugih virov (ZSV, 97. člen).

6.1 FINANCIRANJE SOCIALNO VARSTVENE DEJAVNOSTI IZ PRORAČUNA REPUBLIKE SLOVENIJE

6.1.1 SPLOŠNO O PRORAČUNU

Izraz »budžet« je v slovenščino prodril iz angleškega jezika, kjer je prvotno predstavljal torbo, v kateri je imel kralj spravljen denar za javne finance.

Izraz »proračun« se uporablja za letni načrt prihodkov in odhodkov družbeno-političnih skupnosti (državni, občinski proračun).

Proračun Republike Slovenije je akt države, s katerim so predvideni vsi prihodki in drugi prejemki ter odhodki in drugi izdatki za eno leto. Proračun sprejme Državni zbor po posebnem predpisanem postopku.

Državni proračun je pomemben instrument, ki ga ima vlada na voljo pri izvajanju večletne makroekonomske politike, katere cilj je zagotavljanje stabilnih javnih financ in pospeševanje gospodarskega ter družbenega razvoja. Temeljne naloge pri upravljanju proračuna so uresničitev proračuna v okvirih in za namene, kot je bil sprejet, njegovo pravočasno in fleksibilno prilagajanje spremenjenim fiskalnim okoliščinam in uresničevanje v proračunu zastavljenih družbenih in gospodarskih ciljev.

Izvrševanje proračuna obsega vse postopke in aktivnosti, ki jih je treba opraviti za to, da se realizira sprejeti proračun tako na nivoju proračuna kot celote kot na ravni posameznega finančnega načrta. Izvrševanje proračuna se prične z uveljavitvijo proračuna in traja do konca proračunskega leta, ko je treba poročati o izvršitvi proračuna in v ta namen pripraviti zaključni račun proračuna (Ministrstvo za finance, 2010).

Tako se iz proračuna Republike Slovenije financirajo:

- dejavnosti, potrebne za delovanje in razvoj sistema socialnega varstva iz 6. člena ZSV, to so dejavnosti, potrebne za delovanje in razvoj sistema socialnega varstva, obsegajo zlasti vzpostavitev, vzdrževanje in razvijanje zbirk podatkov s področja socialnega varstva in informacijski sistem, raziskovalne dejavnosti, eksperimentalne in razvojne programe, izobraževanje in usposabljanje kadrov po programih, ki ustrezajo potrebam dejavnosti in mednarodnim standardom, načrtovanje in spremljanje socialne in socialno varstvene politike ter razvoj stroke;
- socialna preventiva;
- prva socialna pomoč;
- pomoč družini za dom;
- izvrševanje javnih pooblastil;
- institucionalno varstvo iz 16. člena ZSV: ta obsega vse oblike pomoči v zavodu, v drugi družini ali drugi organizirani obliki, s katerimi se upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma ali lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirana prehrana in varstvo ter zdravstveno varstvo, razen stroškov storitev v zavodih za odrasle, kadar je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila;

- vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji;
- denarne socialne pomoči;
- investicije v socialno varstvene zavode;
- skupne naloge socialnega varstva iz programa, ki ga vsako leto določi državni zbor;
- naloge socialne zbornice;
- osebna pomoč;
- razvojni in dopolnilni programi, pomembni za državo, in sodelovanje z nevladnimi organizacijami.

Ne glede na določbe tega zakona se iz proračuna Republike Slovenije financirajo tudi stroški storitev v zavodih za odrasle, če upravičenec pred prijavo stalnega prebivališča na podlagi četrtega odstavka 8. člena Zakona o prijavi prebivališča (Uradni list RS, št. 9/01), na naslovu nastanitvenega centra ali na naslovu zavoda, v katerem je nastanjen, v Republiki Sloveniji ni imel prijavljenega stalnega prebivališča (ZSV, 98. člen).

6.2 FINANCIRANJE SOCIALNO VARSTVENE DEJAVNOSTI IZ PRORAČUNA OBČINE

Iz proračuna občine se financirajo:

- pravice družinskega pomočnika;
- pomoč družini na domu najmanj v višini 50% subvencije k ceni storitve in v višini, za katero je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila;
- pomoč pri uporabi stanovanja (najemnina) iz četrtega odstavka 24. člena in tretjega odstavka 31. člena tega zakona;
- stroški storitev v zavodih za odrasle, kadar je upravičenec oziroma drug zavezanec delno ali v celoti oproščen plačila;
- razvojni in dopolnilni programi, pomembni za občino in sodelovanje z nevladnimi organizacijami.

Sredstva za financiranje pravic in prispevkov oziroma storitev in pomoči iz prejšnjega odstavka se financirajo iz proračuna občine, na območju katere ima upravičenec storitev in pomoči prijavljeno stalno prebivališče (ZSV, 99. člen).

»Sistemi socialne varnosti so v finančnem smislu postali najhujši sodobni problem javnih financ in izdatki za socialno varnost so postali takorekoč neobvladljivi. Ta »neobvladljivost« je še zlasti izrazita v sistemih socialne varnosti, ki se financirajo s prispevki. Takšen način financiranja je značilen za kontinentalno Evropo; pri skandinavskih in anglosaških državah je pomen prispevkov manjši in ti sistemi socialne varnosti se v večji meri financirajo z davki« (Stanovnik, 1998, str. 135).

6.3 OPROSTITEV PLAČILA STORITEV

Socialne storitve se v celoti ne financirajo preko davkov, saj ZSV določa, da se opravljene storitve tudi plačujejo. Upravičenci ali drugi zavezanci so dolžni plačati vse po tem zakonu opravljene storitve, razen storitve socialne preventive, prve socialne pomoči in storitve institucionalnega varstva v zavodih za usposabljanje, ki so za vse upravičence brezplačne (ZSV, 2007, 1. odstavek 100. člena).

Plačila vseh storitev, razen storitev institucionalnega varstva po 1. odstavku 16. člena, so oproščeni tudi prejemniki trajne denarne pomoči in prejemniki nadomestila za invalidnost po Zakonu o družbenem varstvu duševno in telesno prizadetih oseb (ZSV, 100. člen).

Vlada RS predpiše merila, po katerih se za upravičence ali druge zavezance delno ali v celoti določajo oprostitev pri plačilu storitev, o čemer na zahtevo upravičenca odloči CSD. Po merilih te uredbe se določajo oprostitev plačil za socialno varstvene storitve, ki jih v okviru mreže javne službe in v skladu s predpisanimi standardi in normativi opravi javno socialno varstveni zavod ali koncesionar, katerih cena je oblikovana v skladu s predpisano metodologijo in za katere ZSV ne določa, da so za upravičenca brezplačne.

Oprostitev po Uredbi je odvisna od naslednjih meril (Uredba o merilih za določanje oprostitev pri plačilih socialnovarstvenih storitev, 2004, 9. člen):

- vrednosti opravljene storitve;
- višine ugotovljenega dohodka;
- meje socialne varnosti;
- plačilne sposobnosti;
- prispevka k plačilu storitve.

Če je uporabnik storitve, ki uveljavlja oprostitev plačila storitve institucionalnega varstva, lastnik nepremičnine, se mu z odločbo o oprostitvi plačila prepove odtujiti in obremeniti nepremičnino, katere lastnik je, v korist občine, ki zanj financira institucionalno varstvo. O prepovedi odtujitve in obremenitve nepremičnine v korist občine pristojni center za socialno delo odloči v izreku odločbe o oprostitvi plačila storitve institucionalnega varstva (ZSV, 100. člen).

Če je uporabnik storitve, ki uveljavlja oprostitev plačila storitve pomoč družini na domu lastnik nepremičnine, se mu na način kot v prejšnjem odstavku prepove odtujiti in obremeniti nepremičnino, katere lastnik je, v korist občine, ki zanj financira pomoč družini na domu, le v primeru izrecne zahteve občine, in če gre za nepremičnino, na kateri uporabnik storitve nima prijavljenega stalnega prebivališča (ZSV, 100. člen).

Metodologijo za oblikovanje cen storitev iz 1. do 5. točke 11. člena ZSV predpiše minister, pristojen za socialno varstvo. K cenam storitve daje soglasje ministrstvo, pristojno za socialno varstvo, razen k cenam storitve pomoči družini na domu, h katerim daje soglasje pristojni občinski organ.

6.4 DOLOČITEV CEN

Metodologijo za oblikovanje cen storitev določi minister, pristojen za socialno varstvo. Višino cen v posameznem zavodu določi svet socialno varstvenega zavoda v skladu s predpisano metodologijo in v soglasju z ustanoviteljem zavoda. K cenam storitev izven okvira javne službe daje soglasje ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, razen k cenam storitve pomoči družini na domu, h kateremu daje soglasje pristojni občinski organ.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve izda Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen socialno varstvenih storitev, v katerem se za vse socialnovarstvene storitve določi vse stroške, ki se lahko upoštevajo pri oblikovanju cen ne glede na to, ali se storitev izvaja v okviru javne službe ali izven okvira tega za standardne ali nestandardne storitve, vendar ločeno.

3. člen Pravilnika o metodologiji za oblikovanje cen socialno varstvenih storitev (2006) pravi da so stroški, ki se upoštevajo kot elementi za oblikovanje cen:

- stroški dela; ti vključujejo plače s prispevki delodajalca za socialno varnost, premije kolektivnega dodatnega pokojninskega zavarovanja, sredstva za izvedbo zakona, ki ureja sistem plač v javnem sektorju, davek na plače in druge stroške dela, kot so regres za letni dopust, povračila stroškov prehrane med delom, povračila stroškov prevoza na delo in iz dela,

jubilejne nagrade, odpravnine, solidarnostne pomoči v skladu z zakoni, kolektivno pogodbo in drugimi predpisi ter normativi in standardi za opravljanje socialno varstvenih storitev;

- stroški materiala in storitev; to so vsi stroški in odhodki za porabljeni material in opravljene storitve, v obsegu, ki je potreben za izvajanje storitve;
- stroški amortizacije; to so stroški izračunane amortizacije v skladu z zakonom o računovodstvu in na njegovi podlagi izdanim pravilnikom, ki ureja način in stopnje rednega odpisa neopredmetenih dolgoročnih sredstev in opredmetenih osnovnih sredstev;
- stroški investicijskega vzdrževanja; to so stroški za večja popravila, ki ohranjajo uporabno vrednost zgradb in njenih delov ves čas njihovega trajanja;
- stroški financiranja; to so stroški ali nadomestila za vloženi kapital.

Cene socialno varstvenih storitev se določijo na osnovi načrtovanih povprečnih mesečnih stroškov za tekoče leto – elementov za oblikovanje cen, preračunanih na enoto storitve. Enota storitve je lahko ura, dan ali mesec in je za posamezno socialno varstveno storitev določena s tem pravilnikom.

Cena storitve se določi na podlagi obrazca št. 1, kolikor ni za posamezno socialno varstveno storitev s tem pravilnikom predpisan drug obrazec (Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen socialno varstvenih storitev, 2006).

7 STRATEGIJA OBLIKOVANJA MREŽE PLURALNIH IZVAJALCEV

»Temeljno izhodišče je ugotovitev, da država ni edina producentka javnih dobrin na področju socialnega varstva, zato je treba upoštevati tudi druge organizacijske oblike, kot so družina in druge neformalne socialne mreže (sosedska pomoč, prijatelji,...), neprofitno-volonterske organizacije in organizacije, ki se pojavljajo na trgu in v svojih okoljih zagotavljajo storitve. Zato je bila leta 1992 z zakonom o socialnem varstvu vpeljana pluralizacija izvajalcev.

Pluralizem blaginje se je v svetu izoblikoval kot nova razvojna paradigma sistema blaginje v sedemdesetih letih. Produkcija dobrin in storitev je razumljena kot celosten sistem, ki ga sestavljajo avtonomni podsistemi (javni, profitni, neprofitno-volonterski in neformalni), ki se med seboj dopolnjujejo in ne izključujejo. Dominacija javnega sektorja je nezadovoljiva, država pa mora pri reševanju socialnih problemov in zadovoljevanju socialnih potreb obdržati regulativno vlogo ter ostati tudi glavna financerka, obenem pa prenesti funkcijo preskrbe kolektivnih dobrin in storitev tudi na druge sektorje. Znano je da pluralizem blaginje izboljšuje socialno izbiro in zagotavlja večjo responzivnost na različne potrebe ljudi, obenem pa vključuje uporabo še neizkoriščenih možnosti za zagotavljanje storitev. Sistem je vpeljal decentralizacijo državnih sredstev in izvajanja storitev ter mobiliziral sredstva, ki so bila na voljo. Omogočil je participacijo in odgovornost uporabnikov, sodelovanje med izvajalci storitev in uporabniki« (Kuzmanič Korva, 2003, str. 169).

7.1 DRŽAVA IN JAVNI SEKTOR

Država določa, da javne organizacije delujejo na področjih, kjer ni dopustna selekcija in tam, kjer je treba nujno zagotoviti univerzalno zadovoljitev vsaj minimalnih potreb. Od leta 1990, ko je preoblikovanje države podrejeno potrebam tržnega gospodarstva, se je spremenila tudi vloga javnih organizacij. Reforma države in s tem tudi socialne reforme vsebujejo pomembno makroekonomsko sestavino, ki je namenjena zmanjšanju proračunskih sredstev ekonomično poslovanje proizvajalcev in racionalno izbiro porabnikov. Značilni predstavnik javnega sektorja je javni zavod, pravnoorganizacijska oblika, predvidena za opravljanje neprofitnih družbenih dejavnosti. Temeljna naloga je zagotavljanje pravic in zadovoljevanje potreb po socialnih storitvah vsem uporabnikom pod enakimi pogoji.

7.2 DRŽAVA IN PROFITNI SEKTOR

»Temeljno izhodišče je preprosto: trg pomeni združitev kupcev in ponudnikov s ciljem prostovoljne izmenjave, zato je lahko izražen v številnih oblikah. Najobičajnejše je neposredno plačilo storitve, lahko je plačilo prek zavarovalnice, države, ipd. Na področju socialnega varstva trg najpogosteje poteka prek nadomestil, podpor, vavčarjev ali drugih regulacij. Problem trga in profitnih organizacij je odgovor na vprašanje, za koga so njihove rešitve priložnost. Odgovor je jasen, da za tistega, ki lahko plača storitev, oziroma za državo, če je naročnica (in plačnica) storitve. Trg se torej odziva bolj na povpraševanje kot na potrebe« (Kuzmanič Korva, 2003, str. 171).

V nasprotju z javnim sektorjem, pa na področju profitnega sektorja spodbujajo nove rešitve in hitre prilagoditve, saj ima nova ponudba v pravem trenutku zagotovljen uspeh. Ravnotežje moči med profitnim in javnim sektorjem niha v vsaki državi. Tako se navadno vnaprej dogovorijo o področjih, kjer bo profitni sektor glavni izvajalec določenih storitev, npr. pomoč na domu in druge oblike servisnih dejavnosti.

7.3 VLOGA IN DELOVANJE PRIVATNO PROFITNIH ORGANIZACIJ V SOCIALNEM VARSTVU

»Profitne organizacije zasledujejo dobiček, delujejo na podlagi svobodne izbire in na izrabi podjetniških priložnosti. Ker je ponudba vedno vezana na trg, ki se odziva na ponudbo in povpraševanje, zasebno-profitni sektor proizvaja storitve le za tiste uporabnike, ki imajo interes in dovolj visoke dohodke, da lahko storitve kupijo. Tako lahko ponudijo visoko specializirane, luksuzne, nadstandardne storitve, ki kljub temu, da so namenjene majhnemu številu uporabnikov, zagotavljajo organizaciji dovolj velik dobiček.

Privatno-profitne organizacije lahko za del svoje dejavnosti pridobijo koncesijo (za izvajanje določene storitve), saj na področju socialnega varstva zakonodaja omogoča opravljanje dejavnosti javne službe tudi zasebnikom, ki si jo pridobijo. V tem primeru to pomeni, da organizacija izvaja javno službo (storitve odkupi država in jih ponuja v mreži javne službe). Ovira za hitrejši razvoj privatno-profitne organizacije je najpogosteje težava z začetno investicijo, investicijo v osnovna sredstva, ali sredstva za tekoče in investicijska vzdrževanje, ki jih država zagotavlja javnim zavodom in delno tudi neprofitno-volonterskim organizacijam.

Ker je zasebni sektor reguliran prek trga, se lahko tu oblikuje paleta različnih programov in projektov, pa tudi neomejena konkurenca med različnimi izvajalci. Organizacije s svojo ponudbo delujejo na podlagi svobodne izbire posameznika, ki določeno storitev potrebuje, in na izrabi podjetniških, torej tržnih priložnosti.

Te organizacije bodo proizvajale le tiste storitve, ki prinašajo dovolj velik dobiček, in le za tiste, ki imajo dovolj sredstev, da jih lahko plačajo. Z vstopom privatno-profitnih organizacij na področje socialnega varstva se poveča tudi vpliv uporabnikov, ki storitve potrebujejo in jih lahko kupujejo. Z večjim številom uporabnikov in njihovim vplivom se lahko zaradi konkurence in vpliva zniža cena in poveča kakovost storitev. Privatno-profitne organizacije najpogosteje ponujajo storitve socialnega servisa in vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji za odrasle telesno in duševno prizadete osebe« (Kuzmanič Korva, 2003, 176).

7.4 DRŽAVA IN NEPROFITNO-VOLONTERSKI SEKTOR

Neprofitno-volonterski sektor določajo raznovrstne organizacije, kot so skupine za samopomoč, društva, servisne organizacije, ipd. Njihova skupna lastnost je, da so formalno organizirane, da so organizacije zasebnega prava, da niso ustanovljene z namenom pridobivanja dobička, da same odločajo o načinu ustanovitve in o dejavnosti, ki jo izvajajo, ter da so prostovoljne, kar pomeni, da morajo zagotoviti določeno stopnjo in pomen prostovoljnega prispevka v organizaciji. Prednost teh organizacij je v njihovi hitri prilagodljivosti.

7.5 VLOGA IN DELOVANJE NEPROFITNO-VOLONTERSKIH ORGANIZACIJ V SOCIALNEM VARSTVU

»V Slovenji štejemo med neprofitne-volonterske organizacije:

- Društva, kot organizacije, ki so prostovoljne, neprofitne in so ustanovljene po Zakonu o društvih;
- Fundacije/ustanove kot nečlanske organizacije, ki imajo za določen namen vezano premoženje, namenjeno splošno koristnim in dobrotelnim namenom, njihovo delovanje pa opredeljuje Zakon o ustanovah;
- Zasebne zavode, ki jih ustanovijo pravne ali fizične osebe za opravljanje dejavnosti na določenem področju, če cilj dejavnosti ni pridobivanje dobička, ustanovljene so na podlagi Zakona o zavodih;

- Družbe z omejeno odgovornostjo, če v celoti ali delno opravljajo nepridobitno dejavnost, saj so sicer oblika gospodarske družbe po Zakonu o gospodarskih družbah;
- Cerkevne organizacije, prostovoljna neprofitna združenja fizičnih oseb, ki se združujejo zaradi enakega verskega prepričanja, lahko pa izvajajo tudi dejavnost, ki je opredeljena kot dejavnost splošnega ali posebnega družbenega pomena« (Kuzmanič Korva, 2003, str. 174).

»Neprofitno volonterske organizacije opravljajo v družbi več funkcij hkrati: politično (so instrument uveljavljanja interesov), socialno (zagotavljajo zadovoljevanje potreb določenim skupinam ljudi) in ekonomsko (zagotavljajo produkcijo servisnih storitev ter mobilizirajo latentne vire – prostovoljno delo, finančne dotacije, ipd.). Poglavitni cilj velike večine neprofitno-volonterskih organizacij, ki delujejo na področju socialnega varstva, je neposredno zagotavljanje socialne vključenosti čim širšega kroga ljudi. Njihova dejavnost največkrat pomeni dopolnjevanje državnih ukrepov in storitev javnih služb, del njihove dejavnosti pa je usmerjen tudi v prizadevanje za ustrežnejšo ureditev že obstoječe državne pomoči. Financirajo se iz članarin, iz državnega proračuna in iz proračuna lokalnih skupnosti, prek fundacij (npr. invalidske organizacije), prek neposrednih donacij (npr. Karitas) in s svojo komercialno dejavnostjo« (Kuzmanič Korva, 2003, str. 175).

7.6 DRŽAVA IN NEFORMALNI SEKTOR

Neformalni sektor zagotavlja socialno in zdravstveno oskrbo s pomočjo sorodnikov, prijateljev in sosedov. Ponudbo tega sektorja je težko meriti, saj je nihče ne spremlja. Razlikujemo pomoč, ki jo ponuja neformalna mreža, kjer pomoč zagotavljajo sorodniki, ki so osebno motivirani za oskrbo družinskega člana, mrežo za pomoč, kjer pomoč zagotavljajo sorodniki, prijatelji in sosedje, in skrb skupnosti, kamor navadno štejemo pomoč, ki jo ponujajo posamezniki v določenem okolju. Neformalni sektor najpogosteje zagotavlja osebno nego (umivanje, kopanje, oblačenje, hranjenje), domačo oskrbo (kuhanje, čiščenje), pomožno oskrbo (prevozi, varstvo otrok), socialno oskrbo (družabništvo) in nadzor.

7.7 PREDNOSTI IN SLABOSTI JAVNEGA, NEPROFITNO-VOLONTERSKEGA IN PRIVATNO PROFITNEGA SEKTORJA NA PODROČJU SOCIALNEGA VARSTVA

»Javni sektor in javni zavodi skrbijo za zadovoljevanje potreb v obsegu, ki je dogovorjen na nacionalni ravni. Njihova prednost je izhodišče njihovega delovanja: pravična distribucija dobrin in storitev, opredeljenih kot pravice, namenjene najširšemu krogu upravičencev. Slabost javnih služb je način zadovoljevanja potreb uporabnikov, ki poteka uniformno in ne omogoča zadovoljevanja specifičnih potreb določenih skupin prebivalstva. Prav tako velja, da je struktura teh organizacij birokratska in slabo prilagodljiva na spremembe, ki jih sicer terja hitro spreminjajoče se življenje.

Temeljna filozofija delovanja neprofitno-volonterskih organizacij je tudi njihova prednost, ki se kaže kot dobrodelnost in zagotavljanje storitev posameznikom ali skupinam, ki potrebujejo specifične storitve. Vsaka organizacija si sama določi način delovanja, za svoje delo je odgovorna članom. Interes organizacije je zadovoljitev potreb članov in ne pridobivanja profita. Hitro se prilagodijo potrebam članstva. Slabost teh organizacij je omejitev delovanja na članstvo in dejstvo, da je dejavnost prepuščena samoorganiziranju. Prav tako je za te organizacije značilno prostovoljno delo in amaterski prijem, to pa lahko zmanjša učinkovitost storitev.

Prednost privatno-profitnega sektorja je, da s svojim delovanjem ponuja paleto različnih, po obsegu manjših programov, ki so raznoliki in se hitro prilagodijo povpraševanju na trgu.

Hitra prilagodljivost organizacije in maksimalna izraba virov omogočata izredno hitro prilagajanje trenutnim potrebam. Slabost je selektivno zadovoljevanje skupnih potreb, ter da sicer ta sektor daje možnost izbire, vendar zagotavlja program le tistemu posamezniku ali družbeni skupini, ki lahko plača storitev in lahko s tem povzroči zmanjšanje storitev za revnejše populacije.

Sodelovanje javnega, neprofitnega in privatno-profitnega sektorja je verjetno idealen način reševanja socialnih potreb določene družbe. Gre za sistem, kjer posamezni sektorji kompenzirajo slabosti s sinergijo pozitivnih lastnosti. Tako lahko država vodi in izvaja učinkovit sistem socialnih servisov, ki so dostopni vsem, nepokrite potrebe pa zapolnjujejo drugi izvajalci« (Kuzmanič Korva, 2003, str. 17).

8 OPRAVLJANJE DEJAVNOSTI SOCIALNEGA VARSTVA

Storitve socialnega varstva lahko opravljajo pravne in fizične osebe, če izpolnjujejo pogoje, določene s tem zakonom, in s predpisi, izdanimi na njegovi podlagi. Storitve, ki jih zakon določa kot javno službo, opravljajo v okviru mreže javne službe pod enakimi pogoji javni socialno varstveni zavodi ter druge pravne in fizične osebe, ki pridobijo koncesijo na javnem razpisu.

Storitve socialnega varstva izven mreže javne službe opravljajo pravne in fizične osebe, ki pridobijo dovoljenje za delo, ki ga daje in odvzame ministrstvo, pristojno za socialno varstvo (ZSV, 2007, 41. b člen).

Dejavnost socialnega varstva je nepridobitna.

Javna služba na področju socialnega varstva obsega naslednje storitve:

- socialno preventivo,
- prvo socialno pomoč,
- osebno pomoč,
- pomoč družini za dom in na domu,
- institucionalno varstvo,
- vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji.

Država zagotavlja mrežo javne službe za socialno preventivo, za prvo socialno pomoč, za osebno pomoč, za pomoč družini, za institucionalno varstvo ter za vodenje in varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji.

Občina zagotavlja mrežo javne službe za pomoč družini na domu.

8.1 KONCESIJE ZA OPRAVLJANJE STORITEV JAVNE SLUŽBE

Koncesijo za opravljanje javne službe podeli na podlagi mnenja socialne zbornice ministrstvo, pristojno za socialno varstvo ali občinski organ, pristojen za socialno varstvo. Koncedent je torej ali država ali občina. Koncesija se podeli za določen čas, pri čemer se upošteva višina sredstev, ki jih je koncesionar prispeval za zagotovitev izvajanja storitve, za katero se podeljuje koncesija. Koncesija se podeli na javnem razpisu.

Ministrstvo, pristojno za socialno varstvo, oziroma občinski svet v skladu z nacionalnim programom socialnega varstva s koncesijskim aktom določita vrsto in obseg storitev, za katere se objavi javni razpis za podelitev koncesije. V koncesijskem aktu mora biti določeno za posamezno vrsto storitev, ki so predmet koncesije, in sicer krajevno območje izvajanja storitev; število ali obseg koncesij, ki se bo na posameznem javnem razpisu podelil za določeno krajevno območje izvajanja posamezne vrste storitev.

Koncedent mora v času objave javnega razpisa omogočiti ponudnikom vpogled v razpisno dokumentacijo in na zahtevo predati razpisno dokumentacijo, v kateri morajo biti navedeni vsi podatki, ki bodo omogočili ponudniku izdelati popolno vlogo.

Za pregled in presojo prispelih ponudb imenuje organ, pristojen za podelitev koncesije, najmanj tričlansko strokovno komisijo, pri tem mora biti vsaj en član komisije zaposlen pri navedenem organu.

Do poteka razpisnega roka lahko ponudnik sodeluje v postopku le s tem, da na način, določen v razpisu in razpisni dokumentaciji, predloži ponudbo. Vlogo lahko dopolnjuje ali spreminja do preteka razpisnega roka.

Komisija za koncesije odpre prispеле ponudbe v roku 30 dni po preteku roka za prijavo na javni razpis. Za vsako ponudbo komisija za koncesijo ugotovi, ali je pravočasna, ali jo je podal ponudnik, ki izpolnjuje predpisane pogoje, ali je ponudba podana za v razpisu določeno krajevno območje izvajanja določene vrste storitve in ali je popolna glede na besedilo javnega razpisa.

O vsaki ponudbi, ki je pravočasna in jo je podal ponudnik, ki izpolnjuje predpisane pogoje ter je podana za v razpisu določeno krajevno območje izvajanja določene vrste storitve ter je popolna, pridobi komisija za koncesije mnenje socialne zbornice. Zbornica mora mnenje podati v 20 dneh od prejema pisne zahteve komisije. Komisija za koncesije najkasneje v roku 60 dni po pridobitvi mnenja socialne zbornice, opravi pregled in presojo popolnih ponudb po kriterijih in merilih, objavljenih v javnem razpisu ter na tej podlagi in ob upoštevanju mnenja socialne zbornice, če je bilo dano, pripravi predlog podelitve koncesij.

Organ, pristojen za podelitev koncesije, o vseh ponudbah za določeno krajevno območje izvajanja posamezne vrste storitev izda eno odločbo, s katero podeli koncesijo najugodnejšemu ponudniku ali ponudnikom in določi čas trajanja koncesije v skladu z razpisom in zavrne neuspešne ponudbe.

S pogodbo o koncesiji koncedent in koncesionar uredita medsebojno koncesijsko razmerje in razmerje do uporabnikov, zlasti pa:

- vrsto in obseg storitve, ki je predmet koncesije;
- začetek izvajanja koncesije;
- čas za katerega se sklene koncesijska pogodba;
- ceno oziroma način vrednotenja storitev;
- sredstva, ki jih koncesionarji za opravljanje storitev, ki so predmet koncesije, zagotavlja koncedent in način financiranja;
- dolžnost in način poročanja koncesionarja koncedentu;
- obveznosti koncesionarja do uporabnikov;
- pogodbene sankcije zaradi neizvajanja ali nepravilnega izvajanja koncesije;
- način finančnega, strokovnega in upravnega nadzora s strani koncedenta;
- način spreminjanja koncesijske pogodbe;
- prenehanje koncesijske pogodbe in njeno morebitno podaljšanje;
- obveznosti koncesionarja ob predčasnem prenehanju pogodbe;
- druge določbe, ki so pomembne za določitev in izvajanje storitve, ki je predmet koncesije.

Koncesijska pogodba, ki ni sklenjena v pisni obliki je nična, enako pa velja tudi za njene dopolnitve in spremembe (ZSV, 47. e člen).

Koncedent vodi register o podeljenih koncesijah, ki obsega zaporedno številko izdane odločbe o podelitvi koncesije; ime in sedež koncesionarja, ime odgovorne osebe in pravni status koncesionarja; krajevno območje, obseg in vrsto socialnih storitev, za katere je bila podeljena koncesija; datum začetka izvajanja koncesije; rok trajanja koncesije.

Podatki, vpisani v register, razen osebnih podatkov, so javni (ZSV, 47. f člen).

Koncesionar je dolžan izvajati javno službo, ki je predmet koncesije in izpolnjevati obveznosti iz koncesijske pogodbe. V primeru spremenjenih okoliščin, ki bistveno otežujejo izpolnjevanje obveznosti koncesionarja in to v takšni meri, da bi bilo, kljub posebni naravi koncesijske pogodbe nepravilno pogodbeno tveganja prevaliti le na koncesionarja, ima koncesionar pravico zahtevati od koncedenta spremembo pogodbe.

Za prenehanje koncesijske pogodbe se smiselno uporabljajo pravila obligacijskega prava. Koncesionar ne sme odpovedati koncesijske pogodbe zaradi kršitev koncedenta, razen v primeru, ko koncedent ne izpolnjuje svojih obveznosti iz koncesijske pogodbe tako, da to koncesionarju onemogoča izvajanje koncesijske pogodbe.

Koncesijsko razmerje preneha zaradi prenehanja koncesionarja, razen če koncesije koncedent ne prenese na koncesionarjevega pravnega naslednika (ZSV, 47. j člen).

V primeru prenehanja koncesije, mora koncesionar še naprej izvajati dejavnost, ki je predmet koncesije, pod pogoji iz koncesijske pogodbe do takrat, ko koncedent zagotovi izvajanje te dejavnosti v okviru javnega zavoda ali ko to dejavnost začne izvajati novi koncesionar, vendar največ 3 leta. Koncedent mora nemudoma začeti z zagotavljanjem možnosti, da dejavnost, ki je predmet koncesije, prevzame javni zavod ali da v skladu s tem zakonom prenese koncesijo na novega koncesionarja, ali nemudoma začeti s postopkom nove podelitve koncesije.

Javno službo, ki jo organizirata republika ali občina lahko torej izvajajo (Program boja proti revščini in socialni izključenosti 2000, str. 50):

- javno socialno varstveni zavodi;
- neprofitno volonterske organizacije (ki pridobijo koncesijo za opravljanje javne službe);
- druge pravne osebe in/ali zasebniki (ki pridobijo koncesijo za opravljanje javne službe).

9 JAVNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI

Javne socialno varstvene zavode je država preko svojih organov dolžna ustanoviti za neposredno izvajanje javne službe. Za organizacijo in delo javno socialno varstvenih zavodov veljajo določbe ZZ in posebne določbe ZSV. ZSV določa vrsto in sestavo organov zavoda. Pomembne pristojnosti ima ustanovitelj zavoda, ki določi zlasti številčno razmerje predstavnikov različnih interesov v svetu zavoda in način imenovanja oziroma izvolitve članov, daje soglasje k imenovanju direktorja zavoda, zagotavlja sredstva za investicijsko vzdrževanje in druge obveznosti. Glede na določbe ZSV o javnih socialno varstvenih zavodih je torej država dolžna ustanoviti določene javne socialno varstvene zavode. Ti pa nimajo monopola pri izvajanju socialno varstvenih storitev, saj država oziroma njeni pristojni organi lahko razpišejo javni natečaj za podelitev koncesij za opravljanje vseh socialno varstvenih storitev iz okvira javne službe.

Javni socialno varstveni zavodi, ki po zakonu morajo biti organizirani so:

- centri za socialno delo;
- domovi za starejše;
- posebni–socialno varstveni zavodi za telesno in duševno prizadete odrasle osebe;
- varstveno delovni centri za duševno in telesno prizadete odrasle osebe;
- domovi za otroke in mladostnike prikrajšane za normalno družinsko življenje;
- socialno varstveni zavodi za usposabljanje otrok in mladostnikov z zmerno, težjo ali
- težko motnjo v duševnem razvoju.

V letu 2009 je v Sloveniji delovalo 69 domov za starejše, 14 posebnih socialno varstvenih zavodov in 71 varstveno-delovnih centrov. V vseh navedenih ustanovah skupaj je bivalo 19 008 oskrbovancev, od tega malo manj kot 70,01% žensk; delež žensk pa se iz leta v leto postopoma povečuje (Statistični urad RS).

9.1 CENTER ZA SOCIALNO DELO

»Centri za socialno delo so najmočnejši izvajalci dejavnosti na področju socialnega varstva. Temeljno funkcijo Centra za socialno delo določa zakon o socialnem varstvu, na obseg dejavnosti pa vplivajo še predpisi z drugih področij in odločitve lokalnih, političnih ali upravnih enot. Centri izvajajo: storitve in ukrepe, ki so namenjene preprečevanju in odpravljanju socialnih stisk in težav posameznikov, družin in skupin prebivalstva in denarne socialne pomoči, ki so namenjene tistim, ki si ne morejo zagotoviti sami gnotne varnosti zaradi okoliščin na katere ne morejo vplivati« (Kuzmanič Korva, 2003, str. 173).

Pravico uveljavljajo državljani in državljanke po načelih enake dostopnosti in proste izbire za vse upravičence, seveda pod pogoji, ki jih določa zakon.

Dejavnosti, ki jih centri za socialno delo izvajajo:

- socialno varstvene storitve (socialna preventiva, prva socialna pomoč, osebna pomoč, pomoč družini za dom in na domu);
- dodatne storitve in programi (preventivni program namenjen otrokom s težavami v odraščanju, otrokom in mladoletnikom, ki doživljajo nasilje in spolne zlorabe, preventivni programi za starostnike,...);
- javna pooblastila (razmerja med starši in otroki, posvojitve, rejništva, skrbništva, delo z mladostniki, varstvo otrok s posebnimi potrebami, socialno varstvo starejših občanov, druga javna pooblastila);

- denarni transferji (denarna socialna pomoč, trajna denarna socialna pomoč, izredna denarna socialna pomoč, enkratna izredna denarna socialna pomoč, oprostitev plačila socialno varstvenih storitev, otroški dodatek, dodatek za nego otroka, nadomestilo za porodniški dopust, starševski dodatek, zavitek za novorojenca).

»Področje socialnega varstva ne more delovati samo, saj je interdisciplinarno in povezano s skoraj vsemi področji družbenega življenja. Tako tudi Centri za socialno delo ne morejo sami izvajati svoje dejavnosti, temveč se pri delu povezujejo z izvajalci na področju vzgoje, izobraževanja, zdravstva, gospodarstva – s firmami, kjer so zaposleni uporabniki in z mnogimi drugimi institucijami. Cilj je pomoč posamezniku pri ustreznem reševanju problema, zato ni pomembno, kateri subjekt bo pomoč ponudil, temveč ali bo uporabnik rešil problem. Poleg javnih organizacij Centri za socialno delo najpogosteje sodelujejo z neprofitno-volonterskimi organizacijami (društvi, invalidskimi organizacijami), kjer iščejo skupne rešitve določenega problema« (Kuzmanič Korva, 2003, str. 173).

Denarne socialne pomoči je v letu 2007 prejelo povprečno mesečno 47.228 prejemnikov, to je za 18,7% manj kot v letu 2006. V letu 2009 se je ta številka povečala na 68.595. V prvih dveh mesecih leta 2010 pa je znašala v januarju 73.961 upravičencev in v februarju 2010 77.732 upravičencev.

Po podatkih Inštituta RS za socialno varstvo so bili med otroki in mladostniki, uporabniki centrov za socialno delo, najštevilnejši tisti, ki so bili prikrajšani za normalno družinsko življenje, in sicer jih je bilo 12 156, med temi jih je bilo več kot polovica otrok staršev z neurejenimi medsebojnimi odnosi (55,3%), (Statistični urad RS).

Med odraslimi uporabniki centrov za socialno delo so prevladovale osebe, stare 60 let ali več, s starostnimi težavami in z lažjimi telesnimi in kroničnimi boleznimi (Statistični urad RS).

V tabeli št. 6 prikazujemo število družin uporabnic centrov za socialno delo, glede na problematiko. Podatki so res nekoliko stari, a novejšega vira nisem uspela dobiti. Kljub temu menim, da je tabela vredno objaviti, že zaradi primerjalnih podatkov.

Tabela 6: Družine, uporabnice centrov za socialno delo, glede na problematiko, Slovenija 2004-2007

Število družin	2004	2005	2006	2007
Z osebami z vedenjskimi in osebnostnimi težavami-skupaj	600	505	427	391
- z zasvojenimi z alkoholom	432	362	333	305
- z zasvojenimi s prepovedanimi Drogami	168	143	94	86
Z invalidi skupaj	1.761	1.616	1.121	1.268
- z osebami s težavami v duševnem zdravju	526	479	430	426
- z osebami z motnjami v duševnem in telesnem razvoju	1.154	622	627	809
- z osebami s telesnimi okvarami	81	60	64	33
Z osebami z drugimi težavami – skupaj	1.835	2.195	2.117	2.134
- z osebami, ogroženimi zaradi starosti	795	1.068	952	938
- z zdravstveno ogroženimi osebami	632	754	839	883
- z osebami s stanovanjskim problemom	408	373	326	313

(Vir: Statistični urad RS, 27. januar 2009)

9.2 DOM ZA STAREJŠE

Poiskati si pomoč, ko jo potrebuješ, je velikokrat iz različnih razlogov težko, še težje je, če si star in potrebuješ pomoč za tista opravila, ki si jih vse življenje opravljal sam. Starost je obdobje, ko slabi telesna moč, pešanje zmogljivosti na telesnem in mentalnem področju pa spremlja vrsta bolezni in poškodb. Prav nenadne spremembe stare ljudi postavljajo pred hitre, za njih težke odločitve, saj so vajeni rutine, zato je prilagajanje na nov način življenja še toliko težje (Bilten, 2006, str. 12).

Starejši ljudje so veliko bolj zadovoljni in srečni, če imajo občutek, da so koristni in nekemu potrebni. Dom za starejše je totalna ustanova, to je prostor za delo in življenje, kjer so posamezniki odrezani od zunanjega sveta, od družbe, ter za določeno časovno obdobje živijo neko skupno, zaprto življenje. Tu ni prostora za zasebnost, saj ko posameznik vstopi v sistem socialnega varstva, postane predmet obravnave in hkrati izgubi nadzor nad pomembnejšimi odločitvami v svojem življenju. Tu je vse določeno: čas prehranjevanja, ure aktivnosti, razne dejavnosti. Upoštevanje hišnega reda pa je pogoj za bivanje v domu. Tako starostniki ugotavljajo, da niso več osebe, katere so bile. Počutijo se odvečno, nekoristno, osamljeno. Tako bi si morali vsi bolj prizadevati, da se stari ljudje počutijo koristni, sposobni in da so pomembni. Zavedati se moramo, da se življenje starega človeka s prihodom v dom korenito spremeni in lahko zanj pomeni veliko in bolečo izkušnjo, saj je človek izkoreninjen iz svojega domačega okolja v katerem je preživel večino svojega življenja in se mora integrirati v nov drugačen način življenja, kar za mnoge predstavlja strah, frustracije.

»Institucionalno (domsko) bivanje je ena od oblik varstva starejših ljudi. Institucionalno varstvo je lahko le začasna oblika, za večino, ki se odloči za ta način bivanja, pa predstavlja doživljenjsko obliko. Funkcija domskega varstva je v tem, da ljudem, ki so kronično funkcionalno ovirani bodisi zaradi bolezni ali splošne fizične oslabelosti, maksimalno zagotavlja osnovne življenjske potrebe in nudi osnovno zdravstveno varstvo. Pomembno je poudariti da je namen institucije, da bi maksimalno zadovoljila potrebe, ki si jih posameznik ne more več individualno zagotoviti« (Hojnik Zupanc, 1994, str. 2).

Dom za starejše opravlja institucionalno varstvo starejših po prvem odstavku 16. člena ZSV, kar pomeni da institucionalno varstvo obsega vse oblike pomoči v zavodu, v drugi družini ali drugi organizirani obliki, s katerimi se upravičencem nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirana prehrana in varstvo ter zdravstveno varstvo ter pomoč posamezniku in družini na domu.

Dom za starejše opravlja tudi naloge, ki obsegajo priprave okolja, družine in posameznikov na starost. Prav tako lahko opravlja gospodarsko dejavnost, če je ta namenjena višji kvaliteti življenja in varstva starejših občanov.

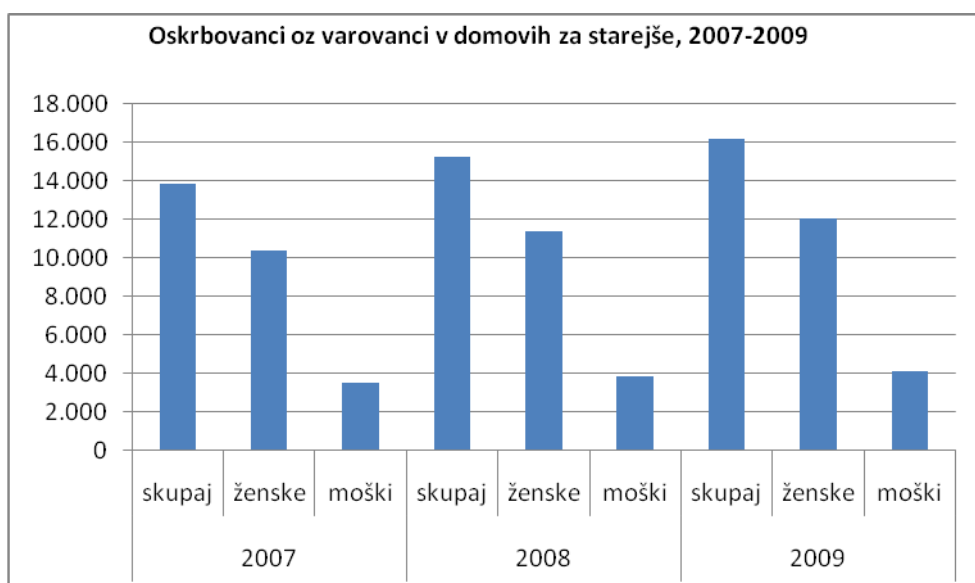
Skrb zbuja dejstvo, da so domovi za starejše že nekaj let prezasedeni. Nujna bi bila razširitev domskih zmogljivosti. Čakanje na sprejem se podaljšuje in za nekatere prosilce postaja sprejem že nedosegljiv. Zaradi prezasedenosti, ki je še večja na negovalnih oddelkih, so neuspešni tudi prosilci, ki zaradi zdravstvenih težav nujno potrebujejo pomoč druge osebe. Posebej to velja v primerih, ko nekdo zaradi nenadnega poslabšanja zdravstvenega stanja postane v celoti odvisen od pomoči druge osebe.

Večina domov za starejše osebe se zaradi preobremenjenosti vsakodnevno sooča s stiskami starostnikov in njihovih svojcev, vendar so pri premagovanju njihovih težav nemočni. Delno lahko pomagajo le z oskrbo in nego starejših ljudi na domu, vendar to ne zadošča za pomoč ljudem, ki živijo samo ter delno ali v celoti potrebujejo pomoč druge osebe.

Prostorska stiska domov za starejše osebe je najhujša zlasti v večjih mestih. Tako se občasno najde možnost namestitve oskrbovanca v katerem od bolj oddaljenih domov po vsej Sloveniji. To pa povzroča osamljenost zaradi izključitve iz poznanega okolja in območja, kjer živijo svojci oziroma prijatelji.

V letu 2008 se je število oskrbovancev v domovih za starejše v primerjavi z letom 2007 povečalo za skoraj desetino. Med vsemi oskrbovanci je bilo dobri dve tretjini žensk (<http://www.stat.si/novica>, 2010). V letu 2009 se je število oskrbovancev v domovih za starejše v primerjavi z letom 2008 povečalo za nekoliko več kot 6%. Več kot dve tretjini je bilo žensk (Statistični urad, 2010).

Graf 1: Število oskrbovancev v domovih za starejše po spolu, Slovenija. 2007-2009

(Vir: Statistični urad RS, 2010)

Tabela 7: Domovi za stare po regijah, število mest in čakajočih

Regija	Št. domov za stare	Št. mest	Št. čakajočih
Obalno-kraška	4	772	814
Goriška	6	1431	1107
Gorenjska	7	1242	1771
Osrednjeslovenska	17	3951	6295
JV Slovenija	7	1307	713
Zasavska in sp.pos.	6	973	602
Savinjska	13	2311	1562
Koroška	4	723	288
Podravska	8	2461	1432
Pomurska	9	1271	331
Notranjsko-kraška	4	588	261
Skupaj	85	17.030	15.176

Vir: Jana Mali, Lidija Ovčar, Socialno delo, letnik 49, 2010, št. 4; Življenjski svet starejšega kmečkega prebivalstva, str. 232

»Iz tabele vidimo, da stari ljudje nikjer v Sloveniji ne morejo do prostega mesta v domu, ko si to želijo, saj je povsod treba čakati. Število čakajočih presega razpoložljive zmogljivosti, zlasti, kot vidimo v obalno-kraški regiji, gorenjski in osrednjeslovenski. To so regije, ki jih lahko uvrstimo med regije z največjim deležem urbanih naselij. Pomembno pa je tudi opozoriti, da navedeno število čakajočih ni realno, saj nam v Sloveniji še ni uspelo vzpostaviti ustreznega sistema spremljanja števila čakajočih starih ljudi na domsko varstvo. Zaradi vsesplošnega mnenja, da prostih mest v domovih že desetletja ni, zaskrbljeni starostniki in njihovi svojci vlagajo prošnje za sprejem v več domov hkrati. Prošnje se tako podvajajo, evidenca čakajočih pa je nezanesljiva. Stari ljudje oddajajo prošnje za sprejem v dom tudi veliko prej, kot v resnici želijo v dom« (Mali in Ovčar, 2010, str. 232).

9.2.1 SPREJEM V DOM

Za sprejem v dom lahko zaprosijo državljani RS, ki imajo prebivališče na območju RS in tujci, ki imajo dovoljenje za stalno bivanje v RS in so stari 65 let in več. Star človek lahko pride v dom samoiniciativno ali s pomočjo zdravstvene oziroma socialne službe.

Ob prijavi za sprejem je potrebno predložiti prošnjo za sprejem ali premestitev v institucionalno varstvo, zdravniško mnenje osebnega zdravnika o zdravstvenem stanju, ki ne sme biti starejše od meseca dni, fotokopijo osebnega dokumenta, fotokopijo zadnjega odrezka od pokojninskih prejemkov, izjavo o doplačilu storitve s strani tretje osebe. Ob sprejemu se predloži še urejeno zdravstveno kartico z dodatnim zavarovanjem, zdravstveni karton in osebno izkaznico (Dom za starejše Ribnica, 2011).

Dom bo vsakega prosilca na osnovi sklepa komisije za sprejem, premestitev in odpust uvrstil v čakalno listo po datumu prejema prošnje. Pri sprejemu v dom pa se upoštevajo kriteriji, kot so: vrstni red po prispetju prošnje, bližina stalnega bivališča uporabnika, zdravstveno stanje uporabnika, socialni razlogi, kateri lahko vplivajo na nujnost sprejema, ter drugi razlogi, ki opravičujejo sprejem prosilca v dom.

O sprejemu starostnika se po prejemu popolne vloge odloči z odločbo, v kateri se navede datum in čas namestitve. Vsak stanovalec se začasno prijavi. Zato morajo vsako leto prijave o začasnem prebivališču obnoviti in jih vpisati v knjigo gostov.

9.2.2 ZAČASEN SPREJEM V DOM

Začasen sprejem v dom je oblika institucionalnega varstva, ki je namenjena posameznikom, ki zaradi poslabšanja zdravstvenega stanja, poškodbe, rehabilitacije po odpustu iz bolnice ali začasne odsotnosti svojcev, le ti potrebujejo celodnevno oskrbo. Začasen sprejem traja po dogovoru oziroma največ 30 dni (Dom za starejše Ribnica, 2011).

V času začasnih namestitvev je uporabnikom zagotovljena oskrba in nega glede na zdravstveno stanje, prehrana, primerna zdravstvenemu stanju, fizioterapevtske storitve in možnost vključitve v vse dejavnosti, katere so na razpolago drugim stanovalcem.

9.3 POSEBNI SOCIALNO VARSTVENI ZAVOD ZA ODRASLE

»Posebni socialno varstveni zavodi za odrasle so ustanove za nastanitev in kompleksno obravnavo odraslih oseb s težavami v duševnem zdravju in oseb z motnjami v duševnem razvoju, ki so tako hude, da jim onemogočajo integracijo v normalno življenje oziroma življenje v drugih socialnovarstvenih zavodih.

Osnovna značilnost stanovalcev posebnih zavodov je zmanjšana sposobnost za samostojno delo in življenje. Obravnavane odrasle osebe so odvisne od tuje pomoči. Stopnja odvisnosti je odvisna od stopnje težav in zahtevnosti dodatnih motenj in obolenj. Kompleksna obravnava vsebuje sprejem, vodenje, varstvo, nego, vzgojo in izobraževanje, usposabljanje, resocializacijo, zdravstveno nego in zaposlitev. Sestavni del obravnave je tudi oskrba« (Cizelj in dr., 2004, str. 9).

»Mednarodna liga društev za pomoč duševno prizadetim in številne druge organizacije so pravno definirale osnovne in specifične pravice oseb z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju. To so: pravica do življenja, pravica do ustreznega bivanja, pravica do zdravstvenega varstva, pravica do dela in do nagrade za delo, pravica do izobraževanja in usposabljanja, pravica do izobraževanja odraslih in kontinuirane rehabilitacije, pravica do obravnave in do denarnega nadomestila za okvaro, pravica do razvedrila in smotrne izrabe prostega časa. OZN je sprejela vrsto deklaracij, resolucij in priporočil, ki spodbujajo idejo o človekovih pravicah invalidov oziroma imajo za cilj preprečiti njihovo diskriminacijo:

- Deklaracijo o pravicah duševno prizadetih oseb,
- Deklaracijo o pravicah invalidov,
- Svetovni program delovanja v korist invalidov.

Generalna skupščina OZN je leta 1993 sprejela standardna pravila za izenačevanje možnosti invalidov (resolucija 48/96). Pravila poudarjajo, da akcija na področju invalidnosti zahteva ustrezna znanja in izkušnje v zvezi s pogoji in posebnimi potrebami invalidov in da je proces, s katerim bo vsak vidik družbene organizacije postal dostopen vsem, temeljni cilj družbenoekonomskega razvoja« (Cizelj in dr., 2004, str. 19).

V letu 2009 je bilo v Sloveniji 14 posebnih socialnovarstvenih zavodov, od tega 8 enot za posebne oblike varstva odraslih, ki delujejo kot posebne enote znotraj domov za starejše ali kot njihove dislocirane enote.

V letu 2009 je v posebnih socialnovarstvenih zavodih bivalo 2 531 oskrbovancev, to je za 2,3% manj kot leto poprej. Tudi sicer se je število oskrbovancev v omenjenih zavodih zniževalo. Med oskrbovanci je bilo žensk približno za polovico (Statistični urad RS).

V opazovanem letu so bile med oskrbovanci v posebnih socialnovarstvenih zavodih najštevilnejše osebe v starostnem razredu 50-59 let (24,2%), sledile so osebe, stare 80 let in starejše od teh (16,0%), in osebe v starostnem razredu 40-49 (15,5%), (Statistični urad RS).

9.4 VARSTVENO DELOVNI CENTER

»Zakon o socialnem varstvu določa, da se Varstveno delovni center (v nadaljevanju:VDC) lahko ustanovi kot javni socialnovarstveni zavod.

Država zagotavlja osnovne pogoje ter razvija delovanje socialnovarstvenih zavodov. Ustanovitelj VDC je lahko koncesionar ali Republika Slovenija. V tistih, ki jih ustanovi država, se funkcije upravljanja izvajajo preko vlade oziroma Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. VDC je nosilec javnega pooblastila, kar pomeni, da je država z zakonom posamezne funkcije prenesla na organ, ki ni državni. Nad delovanjem VDC izvaja država nadzor v več segmentih: upravni nadzor izvaja ministrstvo; strokovni nadzor izvaja ministrstvo preko inšpekcije; finančni nadzor izvaja računsko sodišče; nadzor javnosti pa izvajajo zunanji predstavniki v svetu zavoda. VDC je javni zavod« (Lukač, 2005, str. 116).

9.4.1 USTANAVLJANJE IN DEJAVNOST VDC

»Zakonska podlaga za ustanavljanje VDC je Zakon o socialnem varstvu. Le-ta vodenje, varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji invalidnih oseb opredeljuje kot javno službo na področju socialnega varstva.

Pogoje za njegovo delovanje zagotavlja Republika Slovenija v Pravilniku o normativih in standardih na področju socialnega varstva, med drugim tudi opredeljuje, katere osebe so lahko vključene v VDC kot varovanec/ka.

Dejavnost VDC: vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji je organizirana oblika varstva, s katero se izpolnjujejo z ustavo in zakoni določene temeljne človekove pravice odraslih invalidnih oseb do storitve, ki tem osebam (v nadaljevanju uporabnikom), v skladu z njihovimi sposobnostmi daje možnost aktivnega vključevanja v družbeno življenje in delovno okolje ter opravljanje koristnega, vendar njihovim zmožnostim primernega dela. Vodenje, varstvo, ter zaposlitev pod posebnimi pogoji je organizirano in se izvaja tako, da uporabnikom omogoča ohranjanje pridobljenih in širitev novih znanj in delovnih spretnosti, pridobivanje novih socialnih in delovnih navad, uresničevanje lastnih idej in ustvarjalnosti, stimulira občutek koristnosti in samopodreditve. Storitve zagotavlja tudi druge oblike varstva, ki uporabnikom in njihovim družinam omogočajo delovno in socialno udejstvovanje. Uporabnikom omogoča tudi nagrajevanje za opravljeno delo v skladu s splošnim aktom izvajalca« (Lukač, 2005, str. 117).

Vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji so postopki in opravila namenjeni ohranjanju pridobljenih znanj in delovnih spretnosti, razvoju novih sposobnosti, pridobivanju socialnih in delovnih navad, razvijanju individualnosti ter vključevanju v skupnost in okolje.

9.4.2 OPREDELITEV IN ZNAČILNOSTI UPORABNIKOV VDC

Pravilnik o normativih in standardih opredeljuje na splošno dve skupini, in sicer: odrasle osebe z motnjami v duševnem razvoju in odrasle osebe z več motnjami.

Prvo skupino oseb delimo na:

- Osebe z lažjo motnjo v duševnem razvoju, katere so končale prilagojen program izobraževanja z nižjim izobrazbenim standardom in se niso sposobne vključiti v programe nižjega poklicnega izobraževanja, oziroma so bile neuspešne v programih, ki jih določa zakon. V vzgojnoizobraževalnem procesu, po posebnem zakonu, lahko dosežejo najvišjo stopnjo usposobljenosti, pa kljub temu kot odrasli niso v celoti sposobni samostojnega življenja. Potrebujejo vodenje in pomoč. Lahko se vključijo v zaposlitev, pod posebnimi pogoji tudi v redno zaposlitev;

- Osebe z zmerno motnjo v duševnem razvoju imajo posamezne sposobnosti različno razvite. Sposobne so sodelovati v enostavnem razgovoru in razumejo navodila. Prav tako znajo izražati svoje želje in potrebe. Pri skrbi zase zmorejo preprosta opravila, sicer pa potrebujejo vodenje. Skozi izobraževanje so v večini primerov ob zadostni in vzpodbudni podpori okolja sposobne skrbeti zase;
- Osebe s težjo motnjo v duševnem razvoju se lahko usposobijo za najenostavnejša opravila. Lahko imajo težave v gibanju ali druge motnje. Sposobne so le enostavne zaposlitve. Kot odrasli potrebujejo stalno pomoč, vodenje in varstvo;
- Osebe s težko motnjo v duševnem razvoju so sposobne le za sodelovanje pri posameznih aktivnostih. Potrebujejo stalno nego, varstvo in pomoč. Omejeni so v gibanju, prisotne so težke dodatne motnje in bolezni. Prav tako je razumevanje navodil močno omejeno.

V drugo skupino odraslih oseb z več motnjami sodijo osebe, ki imajo več motenj. Sem so uvrščene osebe, ki imajo poleg težav v duševnem razvoju še dodatne težave, kot npr. osebnostne motnje, težje senzorne motnje in prirojene ali pridobljene poškodbe gibalnega aparata.

9.4.3 STORITVE V VDC

Osnovna oskrba vključuje bivanje v ogrevanih, opremljenih, vzdrževanih eno ali več posteljnih sobah, zagotavlja sanitarne prostore za osebno higieno, skupne prostore za izvajanje programov, tehnično oskrbo, ki obsega čiščenje in vzdrževanje prostorov, opreme, objekta in okolice, ter organiziranje hrane in prevoza. Življenje in delo v skupini poteka preko delovnih opravil, zadolžitev in osebne odgovornosti, utrjevanje že pridobljenega znanja, skupinske dinamike in drugih aktivnosti. Za čim prijetnejše bivanje poskrbijo poleg zaposlenih tudi uporabniki sami v okviru svojih zmožnosti (Vdc Koper, 2010).

Socialna oskrba v VDC zajema vodenje, varstvo ter zaposlitev pod posebnimi pogoji.

Vodenje zajema: pomoč pri reševanju osebnih in socialnih stisk, oblikovanje, vzdrževanje in razvoj socialnih stikov in sodelovanje s posameznikom oziroma z njegovimi svojci, sodelovanje z drugimi strokovnimi delavci in ustanovami, aktivno vključevanje v okolje ter organiziranje prostega časa. Zajema pa tudi ohranjanje pridobljenega znanja in sposobnosti ter učenja novih vsebin, razvijanje večje samostojnosti. Vodenje je potrebno razumeti, da je treba izhajati iz uporabnika v smislu njegovih potreb, interesov in želja.

Varstvo zajema: spremljanje, podporo in zagotavljanje občutka varnosti, nudenje pomoči pri vzdrževanju osebne higiene in opravljanje fizioloških potreb, pomoč pri oblačenju, pomoč pri hoji in gibanju, pomoč pri komunikaciji. Varstvo naj bi pomenilo uporabnika pripraviti do tega, da zna poskrbeti sam zase z minimalno pomočjo drugih.

Zaposlitev pod posebnimi pogoji zajema take oblike dela, ki omogočajo uporabnikom ohranjanje pridobljenih znanj in razvoj novih sposobnosti: zagotavljanje pogojev za varno delo, prilagajanje strojev in delovnih pripomočkov zmogljivostim uporabnikov, uvajanje v delo, razvijanje delovnih sposobnosti in spretnosti, spremljanje delovnega procesa, nabavo sredstev in pripomočkov, prevoz materiala za delo, prodajo izdelkov (Vdc Koper, 2011).

Storitev traja, dokler obstajajo razlogi za vključitev uporabnika v to obliko varstva in dokler je pripravljen storitev sprejemati.

9.4.4 FINANCIRANJE VDC

Vodenje, varstvo in zaposlitev pod posebnimi pogoji invalidnih oseb v dnevnem varstvu v obsegu, ki je opredeljen kot javna služba, financira država iz sredstev republiškega proračuna.

»Institucionalno – celodnevno varstvo invalidnih oseb, se financira s sredstvi invalidnih oseb in sredstvi občin stalnega bivališča invalidnih oseb. Sredstva za zagotavljanje zdravstvenega varstva, ki je sestavni del institucionalnega varstva, prispeva Zavod za zdravstveno varstvo Slovenije na podlagi sklenjenih pogodb« (Lukač, 2005, str. 117).

9.5 KRIZNI CENTER ZA OTROKE IN MLADINO

Otroci so med najbolj nemočnimi in najbolj občutljivimi člani vsake družbe. Krivice, nasilje, zlorabe in škodljivi vplivi lahko usodno vplivajo na otrokovo nadaljnje življenje, mu onemogočijo enakovredno uveljavljanje v družbi in preprečijo razvoj v zrelo, odgovorno in zadovoljno osebnost. Sami se včasih škodljivega ravnanja odraslih niti dobro ne zavedajo, vsekakor pa ga ne morejo učinkovito odvrniti in preprečiti.

»Ni torej presenetljivo, da slovenska ustava otroke zelo jasno vzame v bran, ko določa, da otroci uživajo posebno varstvo in skrb. Zagotavlja jim tudi posebno varstvo pred gospodarskim, socialnim, telesnim, duševnim ali drugim izkoriščanjem in zlorabljanjem. Tisti otroci, za katere starši ne skrbijo, ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe, uživajo posebno varstvo države« (Namesto koga roža cveti, 1997, str. 13).

Konvencija o otrokovih pravicah, ki zavezuje tudi našo državo, je še bolj določna in podrobneje navaja nekatere naloge države, ki so v naši ustavi posplošeno uokvirjene v posebno varstvo in skrb. Navaja tudi nekatere oblike izkoriščanja in zlorabljanja otrok in nakazuje zaščitne ukrepe in varstvo proti tovrstnim pojavom. Ko govorimo o trpinčenju otrok, so ob upoštevanju razmer pri nas najbolj zanimiva tista določila, ki nalagajo državam podpisnicam, da »bodo z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varovale otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, v številni spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev, zakonitih skrbnikov ali katerekoli druge osebe, ki skrbijo zanj«. Zaščitni ukrepi, ki jih sprejemajo in uveljavljajo države, naj »vključujejo učinkovite postopke za sprejemanje socialnih programov, ki otroku in tistim, ki skrbijo zanj, zagotavljajo potrebno podporo, kakor tudi druge oblike zaščite ter ugotavljanje, obveščanje, prijavljanje, preiskovanje, obravnavanje in spremljanje prej naštetih primerov trpinčenja otrok in, če je potrebno, poseg sodišča« (Namesto koga roža cveti, 1997, str. 13).

9.5.1 RAZLOGI NAMESTITVE OTROK V DOM

»Najpogostejši vzroki namestitve so: nasilje nad otroki tako fizično kot psihično in zanemarjanje kot oblika nasilja, nevezdržne razmere doma (alkoholizem), zavrnitev s strani staršev, problemi v povezavi s šolo.

Na kratko bom opisala nasilje in zanemarjanje, ker menim da je to največji problem iz katerega nato izvirajo vse druge težave.

Nasilje nad otroki nima le enega obraza. Pravzaprav je na nek poseben in vedno tudi daljnoročen način nasilno vse, kar omejuje ali moti otrokov osebnostni razvoj, mu ogroža oblikovanje pozitivne samopodobe, posega razdiralno v gradnjo njegove identitete in izkorišča njegovo nemoč in odvisnost. Tako je lahko nasilje fizično in spolno pa tudi

psihološko. Ne le udarci in poseganje v telesno integriteto ter spolno izkoriščanje otrok, tudi drugačno je lahko trpinčenje – od manipuliranja z otrokom do brezbržnosti, poniževanja, zastavljanja prezgodnjih ali drugače pretiranih pričakovanj. Različne so oblike vedenja in ravnanja odraslih, pri katerih je – ne glede na okoliščine – vedno otrok tisti, ki ne more odgovarjati zase in si ne more sam pomagati« (Tomori, 1997, str. 219).

»Nasilje nad otrokom se lahko dogaja na več ravneh: v družini, v socialnem okolju, v družbi.

Psihično nasilje je najbolj razširjena oblika nasilja. V teku življenja smo njegove žrtve vsi, prav tako ga hkrati tudi povzročamo. Vsaka nepremišljena beseda, ki našega sogovornika ali sogovornico prizadene, je lahko oblika psihičnega nasilja. Pravzaprav je lahko ta nepremišljena beseda na videz zelo nedolžna, lahko pa pusti hude posledice.

Psihično nasilje je konstantno nemoralen odnos oziroma obnašanje odraslega do otroka, ki je s tem čustveno prizadet. To pomeni, da je otrok prikrajšan za ljubezen, skrb, toplino, pozornost...

Veliko staršev namreč še vedno meni, da otrok ne sme biti pohvaljen ali nagrajen. Verjamejo, da bi to lahko otroka razvadilo, zato ga obravnavajo skrajno hladno. Vzgajajo ga z grožnjami, zasmehovanjem in prezrtjem, kar povzroča konstantno psihološko motnjo v otrokovem mentalnem razvoju. Zaradi tega postane otrok nesamozavesten, zaprt vase, boječ in se ne more vključiti v družbo.

Zunanji pokazatelji, ki bi kazali na psihično nasilje, so na prvi pogled manj vidni in očitni kot pri ostalih vrstah nasilja. Kažejo se v odklonih pri spanju, hranjenju, govoru...« (Špes, 1993, str. 7).

»Fizično nasilje je vsaka namerna fizična poškodba otroka: pretepanje, opekline, modrice, zastrupljanje, možganske in druge poškodbe. Takšno nasilje je le redko enkratno dogodek, ampak je navadno ponavljajoče se dogajanje. Pogosto se lahko nezrelo obnašajo do otroka tisti odrasli, ki so sami v svojem otroštvu izkusili takšne vrste vzgojo. Mnogi starši se enostavno niso sposobni sprijazniti z dejstvom, da je njihov otrok drugačen – onesposobljen, hiperaktiven, preveč jokav ali pa samo nemiren. Mogoče otrok ni bil niti načrtovan niti zaželen, zato nosi pod udarci svojo krivdo, da je na svetu. Vsekakor mora odrasel človek popolnoma izgubiti nadzor nad samim seboj, da lahko zaradi svoje stiske kaznuje otroka in ga celo poškoduje.

Otroci, ki živijo v družinah, kjer je nasilje vsakdanji pojav, so navadno preveč pretreseni, nezaupljivi, zaprti vase, da bi mogli sami poiskati pomoč. To jim lahko poiščejo sorodniki, vzgojitelji, sosede; kajti fizično nasilje je lahko prepoznati, saj so fizične poškodbe vidne (modrice, opekline, rane,...). Tudi otrokovo vedenje je zanesljiv pokazatelj, da njegov vsakdan ni srečen« (Špes, 1993, str. 6).

»Spolno nasilje nad otrokom je kriminalno dejanje. O njem govorimo, kadar odrasla oseba vključi (prisili) otroka v spolno aktivnost, pri tem pa izrablja njegovo nemoč in izigrava otrokovo zaupanje. Odrasel človek otroka pogosto prisili v spolno aktivnost, s tem da mu grozi.

V večini primerov je odrasel človek, ki je otroka spolno zlorabljal, otroku znan oziroma celo zelo blizu. Spolno nasilje se dogaja v vseh slojih in vrstah družin in družb« (Špes, 1993, str. 6).

»Viri prepoznavanja spolne zlorabe so lahko: otrokovo pripovedovanje, navedbe staršev, sorodnikov ali drugih odraslih oseb, spremembe ali značilnosti vedenja, telesni znaki. Če spolno zlorabljen otrok opozori okolje na svoj položaj, običajno naredi to na posreden, nejasen način. Velikokrat sploh ne govori o sebi, pač pa o nekem izmišljenem otroku, ki ga pozna in se mu dogajajo določene reči« (Kos, 1997, str. 59).

»Otrok mora vedeti, kaj je to spolno nasilje. Poučen mora biti o dotiku, kdaj je ta kretnja prijaznost, nekaj običajnega, in kdaj ta kretnja pomeni grožnjo nasilja.

Zanemarjanje je opustitev dejanja ali vedenja, s katerim odgovorni odrasli zadostijo otrokovim telesnim, čustvenim, intelektualnim in drugim potrebam, ki varujejo otroka in mu omogočijo ustrezen razvoj. Zanemarjanje je lahko fizične narave (neustrezno prehranjevanje, neustrezna skrb za otrokovo zdravje,...), čustvene narave (otrok je hudo prikrajšan za pozitivne čustvene odnose v družini), izobraževalne narave (odrasli onemogočajo otroku, da se izobražuje« (Kos, 1997, str. 60).

»Zanemarjanje otroka s strani staršev je lahko posledica nesposobnosti staršev ali zavestne nepripravljenosti skrbeti zanj. Velikokrat je otrok trpinčen zaradi nevednosti staršev. Ti ne vidijo otrokove potrebe, ker niso poučeni o vzgoji in potrebah otrok ali ker sami niso bili nikoli deležni pozornosti« (Špes, 1993, str. 7).

Znaki zanemarjanja se kažejo kot agresivnost in zapiranje vase, nizko samospoštovanje, skromne socialne spretnosti, ravnodušnost, depresivnost, slabo govorno izražanje.

»Otroci za svoj razvoj ne potrebujejo » vzgoje«, pač pa veliko mero čustvene in telesne podpore odraslega. Vsa pedagogika je odveč, če ima otrok zanesljivo osebo v svojem zgodnjem otroštvu. Nekaj splošnih napotkov staršem, ki bi želeli korigirati svoje ravnanje tako, da otroka ne bi čustveno oškodovali: spoštovanje otroka, spoštovanje njegovih pravic, toleranco njegovih čustev, pripravljenost za učenje iz njegovega vedenja (o naravi posamičnega otroka, o otroku v starših samih, saj ta doživlja svoja čustva veliko bolj intenzivno in v najboljšem primeru manj zakrito od odraslega« (Pavlovič, 1993, str. 6).

9.5.2 DELOVANJE KRIZNEGA CENTRA

Krizni centri za mlade v Sloveniji delujejo od leta 1995, ko je nastal prvi krizni center za mlade s sedežem v Ljubljani. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je prevzelo celotno financiranje izvajanja dejavnosti, kamor sodi tudi financiranje strokovnih delavcev.

Naloge kriznega centra so nudenje prve socialne pomoči in osebne pomoči mladim v stiski, ki se bodo vanj zatekli, sprejem in oskrba otrok in mladostnikov do razrešitve njihovih težav, vendar največ tri tedne z možnostjo podaljšanja, nujenja zatočišča mladim, za katere je potrebna hitra in začasna odstranitev iz družine, priprava ukrepov za vrnitev mladoletnika v njegovo družino.

Krizni centri za mlade delujejo neprekinjeno 24 ur na dan in poleg zgoraj naštetih nalog opravljajo tudi regijsko intervencijsko službo v primeru nasilja. Krizni center za mlade je namenjen vsem otrokom in mladostnikom od 6. do 18. leta starosti, ki se znajdejo v akutni stiski, zaradi katere je nujna izločitev iz okolja, v katerem bivajo.

Poleg nujenja bivanja v kriznem centru za mlade opravljajo tudi enodnevne obravnave, informativne razgovore, svetovalne razgovore, nudijo učno pomoč, organizirajo tematske delavnice, delo s prostovoljci, informirajo javnost, sodelujejo v supervizijski skupini (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2010).

V kriznem centru za mlade se otroci ali mladostniki učijo socialnih veščin, imajo možnost učne pomoči, njihov prosti čas je aktivno organiziran. Zlasti med vikendi hodijo na izlete, v kino, na ogled gledaliških predstav ali na krajše sprehode.

Po obravnavi in oceni situacije v kriznem centru za mlade, se otrok ali mladostnik vrne v matično družino ali pa v dogovoru s starši odide v nadaljnjo obravnavo v drugo institucijo. V nasprotnem primeru pa mora pristojni CSD urediti namestitev v ustrezno okolje.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve kot edini financer za izvajanje dejavnosti kriznega centra za mlade letno namenja približno 1.05 milijonov evrov.

9.5.3 STATISTIKA

Tabela 8: Otroci in mladostniki, uporabniki storitev za socialno delo, prikrajšani za družinsko življenje, po razlogih

Vrsta razlogov za pomoč	Odstotek
Zapuščeni in zanemarjeni otroci	6,4
otroci staršev, ki zanemarjajo starševske dolžnosti	7,7
Otroci staršev z neurejenimi medsebojnimi odnosi	55,3
Otroci s težavami v odraščanju	26,3
Trpinčeni otroci	2,6
Otroci, kjer gre za sum spolne zlorabe	1,7

(Vir: Statistični urad RS, 27. januar 2009)

9.6 SOCIALNO VARSTVENI ZAVOD

Zakon o socialnem varstvu med socialno varstvene storitve uvršča tudi institucionalno varstvo. Obsega vse vrste pomoči v centru, v drugi družini ali drugi organizirani obliki, s katerimi se otrokom, mladostnikom in odraslim osebam z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju nadomeščajo ali dopolnjujejo funkcije doma in lastne družine, zlasti pa bivanje, organizirana prehrana in varstvo ter zdravstveno varstvo (po predpisih s področja zdravstva).

Institucionalno varstvo otrok in mladoletnikov z zmerno, težjo ali težko motnjo obsega še usposabljanje po posebnem zakonu (po predpisih za področje šolstva), oskrbo in vodenje. Obsega storitve institucionalnega varstva uporabnikov v Centru, v dnevnom varstvu, v drugi družini ali v drugi organizirani obliki – bivalne skupine – ter druge programe, namenjene nadomeščanju in razbremenitvi funkcije doma in družine.

To storitev pogledjmo v CUDV Draga Ig, ki jo izvaja v svojih organizacijskih in delovnih enotah in je namenjena otrokom, mladostnikom ter odraslim osebam z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju v vseh življenjskih obdobjih. Ima naslednje oblike:

- celodnevno varstvo,
- dnevno varstvo,
- začasno in kratkotrajno varstvo,
- krizne sprejeme.

Otroke in mladostnike sprejemajo v to storitev institucionalnega varstva z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju na podlagi odločbe o usmeritvi Zavoda za šolstvo Republike Slovenije, odrasle osebe pa na podlagi vloge staršev ali skrbnikov (CUDV 2011).

Socialno varstveni zavod za usposabljanje opravlja institucionalno varstvo otrok in mladoletnikov z zmerno, težjo ali težko motnjo v duševnem razvoju.

9.7 DRUGI SOCIALNO VARSTVENI ZAVODI

Pod pogoji, ki jih določa zakon, se lahko kot socialno varstveni zavod organizirajo tudi sprejemališča, materinski domovi, svetovalnice, stanovanjske skupine, centri za neodvisno življenje invalidov in druge oblike organizacij.

Opisala bom delovanje materinskih domov in varnih hiš.

Materinski domovi, varne hiše in zavetišča sodijo v mrežo socialno varstvenih programov. Javni socialno varstveni programi so dopolnilo k socialno varstvenim storitvam. Njihovi izvajalci so predvsem nevladne in humanitarne organizacije in zasebniki, na področju programov za invalide pa zlasti invalidske organizacije. Njihovo financiranje zagotavljajo država, lokalne skupnosti in uporabniki ali drugi zainteresirani subjekti (Varne hiše, zatočišča in materinski domovi, 2011).

Nasilje nad ženskami je najbolj razširjena oblika nasilja, so pokazale različne mednarodne študije. Je globalni problem, ki ne pozna niti kulturnih niti geografskih meja. Po podatkih Svetovne banke je najmanj 20 odstotkov žensk žrtev fizičnih ali psihičnih zlorab. V Ameriki naj bi bila vsakih 15 sekund pretepena ena ženska, vsako leto pa je posiljenih okoli 700.000 žensk in deklet.

Medtem ko so nekatere države dosegle zavidljiv napredek pri reševanju tega problema, na primer Švedska s svojim modelom ter Nemčija in Avstrija, po katerih se predvsem pri zakonodaji zgleduje tudi Slovenija, za slednjo tega ne moremo trditi. Še več, ocena SOS telefona, da je vsaka peta ženska v Sloveniji pretepena in vsaka sedma posiljena, kaže na stanje z oznako kritično.

Zlasti še, če upoštevamo, da je število znanih incidentov nižje od dejanskega števila. Razlogov, zakaj žrtve nasilja storilcev ne prijavijo, temveč o tem molčijo in največkrat vztrajajo v nasilnem odnosu, je veliko: od občutkov sramu, krivde ali strahu, družbenih pritiskov, do nezaupanja v državne institucije.

Seznanjenost s celotno mrežo zatočišč in materinskih domov v slovenski javnosti je pomanjkljiva. Znanе so predvsem varne hiše in materinski domovi v večjih središčih in njihovi okolici, kot sta Maribor in Ljubljana. Veliko centrov za socialno delo pa hkrati opozarja, da so tovrstne institucije neenakomerno razporejene po regijah. Nastavitvenih mest za žrtve nasilja predvsem primanjkuje na Primorskem in v obalno-kraški regiji (Cosmopolitan, 2011).

9.7.1 RAZVOJ NA PODROČJU MATERINSKIH DOMOV

Slovenija je imela izkušnje z materinskimi domovi že pred šestdesetimi leti. V Ljubljani sta delovala dva. Prvi je bil Dečji in materinski dom na Prulah, kateri je deloval v letih 1943-1976. Drugi je bil Materinski dom Ljubljana na Viču, deloval je v letih 1955-1976. Na podlagi podatka, da sta bila oba ukinjena leta 1976, takratne oblasti očitno niso imele več potrebe po tej dejavnosti v družbi. Tako so v sedemdesetih letih probleme reševali z graditvijo družbenih stanovanj.

Z institucionalnega stališča je nastala v obdobju 1976 do leta 1991 na tem področju praznina. Prvi materinski dom je začel delovati leta 1991 v okviru Zavoda Pelikan Karitas. Drugi materinski dom v Ljubljani na Viču je začel delovati leta 1994. Materinski dom so zgradili s pomočjo donacij, sredstev občine Ljubljana in finančnih sredstev Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve. Na začetku delovanj materinskih domov je bilo predvsem opazno pomanjkanje sistematičnega financiranja dejavnosti. Največji problem pa je bilo zagotavljanje prostorskih možnosti za izvajanje te dejavnosti, saj država v tistem času ni smela vlagati sredstev v naložbe, ki niso bile v lasti države. Leto 1998 je pomenilo začetek sistemskega financiranja delovanja teh programov.

Leta 2000 je bil sprejet prvi nacionalni program socialnega varstva do leta 2005 (Ur. l. RS 31/2000) – opredelil je mreže programov, ki jih bo podpirala država. Med njimi je bila tudi mreža materinskih domov in zavetišč za ženske s skupno zmogljivostjo 250 mest. Cilj je bil dosežen konec leta 2005.

Aprila 2006 je bila v državnem zboru sprejeta Resolucija o nacionalnem programu socialnega varstva za obdobje 2006-2010 (Resolucija št. 39/2006), ki je v mreži programov materinskih domov in varnih hiš predvideva povečanje za sto mest. Tako je bila vzpostavljena in pokrita mreža materinskih domov in zavetišč za ženske na celotnem območju Slovenije.

9.7.2 KOMU JE NAMENJEN MATERINSKI DOM?

»Med ciljno skupino sodijo trpinčene matere z otroki, matere z otroki brez osnovnih državljskih pravic, dekleta, ki zaradi spolnega ali drugega nasilja ne morejo živeti v domačem okolju, nosečnice in porodnice, ki so v stanovanjski, materialni, duševni ali duhovni stiski, otroci neurejenih staršev (alkohol, nasilje, brezdomstvo), socialno ogrožene nosečnice, ogrožene matere z otroki in matere z nerešenim stanovanjskim problemom.« (Grabrijan, 2010, str. 21).

Prosilka mora vložiti pisno vlogo iz katere so razvidni osebni podatki prosilke in otrok, opis socialne stiske, kontaktni naslov in telefon. Prosilka je vabljen na informativni razgovor, kjer se ji predstavi delovanje doma, seznanjeni se jo z njenimi pravicami in dolžnostmi. Vloga prosilke se posreduje strokovni komisiji, ki na podlagi pogojev in kriterijev za sprejem odloči o sprejemu oz. nesporejemu prosilke (Csd Lj-Šiška, 2010).

9.7.3 DEJAVNOSTI ZAVODA

Zavod opravlja naloge:

- Institucionalno varstvo socialno ogroženih nosečnic in mater z otroki;
- Socialna preventiva in osebna pomoč;
- Odločanje o namestitvi, premestitvi in odpustu iz zavoda.

Delovanje materinskega doma ureja Pravilnik o sprejemu, bivanju in odpustu v Materinskem domu in stanovanjski enoti Materinskega doma in Hišni red Materinskega doma.

V materinskem domu lahko uporabnice bivajo največ eno leto, bivanje se lahko podaljša v izjemnih primerih po sklepu strokovne komisije največ do treh mesecev. Dom nudi uporabnicam: bivanje, pomoč pri aktivnem reševanju eksistenčnih vprašanj (denarna socialna pomoč, preživnina, otroški dodatki, nujni bivalni prostori,...), prepoznavanje težav, pomoč pri predelovanju in integriranju izkušenj s socialnimi stiskami, pomoč pri izboljševanju socialnih možnosti, pomoč pri negi, oskrbi in vzgoji otrok, pomoč pri širjenju socialne mreže, zagovorništvo in spremstvo pri stikih z institucijami.

Razvoj na področju varnih hiš

»Pobudniki programov varnih hiš v Sloveniji so bili različni. V Sloveniji je začelo prvo zavetišče delovati leta 1991, in sicer v okviru Centra za socialno delo Krško, v stavbi, ki je bila centru podarjena. Druga varna hiša je začela delovati leta 1996 v okviru Centra za socialno delo Maribor, prav tako v podarjeni hiši. Tretje zavetišče pa se je odprlo leta 1997 v Ljubljani, v okviru nevladne organizacije Društvo SOS telefon za ženske in otroke žrtve nasilja. Četrta varna hiša pa je začela delovati leta 1999 v okviru društva Življenje brez nasilja in krivic za podporo žrtvam kaznivih dejanj v Novem Mestu« (Grabrijan, 2010, str. 22).

Prav tako kot je bil problem na začetku delovanj materinskih domov, je tudi tu bil problem pomanjkanja sistematičnega financiranja dejavnosti in zagotavljanje prostorov za opravljanje dejavnosti.

Dostopnost za ogrožene

Varne hiše so pod enakimi pogoji dostopne vsem ženskam z otroki ali brez, ki preživljajo nasilje v družini, so državljanke Republike Slovenije in se želijo umakniti na varno. Zaradi zaščite žrtev lokacija hiše javnosti ni znana, prvi stik s tako ustanovo je mogoč prek telefona, z izjavo ogrožene, da se želi umakniti na varno. Pred sprejemom se strokovni delavec z žensko sreča in pogovori o nasilju, ki ga preživlja, njenih pričakovanjih, pravih bivanja v varni hiši, vsebinah pomoči in podpori, ki ju bo v programu deležna.

Bivanje in strokovna psihosocialna pomoč je za uporabnice brezplačna, ženske zase in za otroke prispevajo le k neposrednim stroškom.

Koncept pomoči

Strokovna pomoč temelji na principih delovanja avtonomnih varnih hiš in zatočišč, kot jih poznajo tudi drugod po Evropi:

- Prostovoljnost in začasnost; bivanje v hiši je prostovoljno in začasno;
- Anonimnost in zaupnost; zaradi varnosti stanovalk naslov hiše javnosti ni znan;
- Zagovorništvo; pri izvajanju pomoči je strokovna delavka zavestno zagovorniška do žensk in otrok in njihove pravice do nenasilja;
- Opolnomočenje; ženske so samostojne osebe, ki svobodno oblikujejo svoje cilje, same skrbijo zase in za otroke in vodijo lastno gospodinjstvo.

Oblike pomoči ogroženim so naslednje: telefonsko svetovanje, začasno bivanje, psihosocialna pomoč, pomoč pri zagotavljanju osnovnih življenjskih dobrin, pomoč pri urejanju različnih pravic po veljavni zakonodaji, zagovorništvo pravic ogroženih žensk in otrok, vključenih v postopke pred drugimi ustanovami, pomoč otrokom pri različnih težavah in stiskah v vsakodnevem življenju, pomoč pri organiziranju vsakodnevnega življenja v varni hiši, možnost svetovanja tudi po odhodu iz varne hiše.

9.7.4 STATISTIKA ZASEDENOSTI MATERINSKIH DOMOV IN VARNIH HIŠ

Veliko povedo o nasilju v družini tudi statistike o zasedenosti varnih hiš in materinskih domov. Leta 2009 je v trinajstih varnih hišah bivalo 125 žensk, pri čemer so ležišča ves čas zasedena. Še večji je bil naval na materinske domove, saj je v njih poiskalo pomoč 120 mamic, kar je kar trideset odstotkov več kot v letu 2008.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je v nacionalni program zapisalo izhodišče boja proti nasilju v družini: nasilje je kršenje temeljnih človekovih pravic, prepoznavanje nasilja pa odgovornost vseh državljanov (Dnevnik, 2010).

9.8 DOBRODELNE ORGANIZACIJE, ORGANIZACIJE ZA SAMOPOMOČ IN INVALIDSKE ORGANIZACIJE

Dobrodelne organizacije so prostovoljne in neprofitne organizacije, ki jih z namenom, da bi reševale socialne stiske in težave prebivalcev, ustanovijo posamezniki v skladu z zakonom, ali verske skupnosti (ZSV, 62. člen).

Organizacije za samopomoč so prostovoljne in neprofitne organizacije, ki jih v skladu z zakonom ustanovijo posamezniki z namenom, da bi v njih reševali socialne potrebe svojih članov (ZSV, 63. člen).

Organizacije za samopomoč uresničujejo cilje z naslednjimi načini dejavnosti:

- s svetovanjem oseb v stiski;
- z organiziranjem, vodenjem in vzdrževanjem terapevtskih skupin;
- z izobraževalnimi programi za osebe v stiski, za sodelavce in za javnost;
- z odkrivanjem, analiziranjem in razreševanjem oziroma s predlaganjem načina razreševanja delovnih ali življenjskih okoliščin, ki so najverjetnejši vzrok psihosocialnih težav;
- z izvajanjem preventivnih programov za preprečevanje psihičnih bolezenskih stanj;
- z izvajanjem drugih programov za ohranjanje oziroma izboljšanje kakovosti življenja oseb, ki imajo ali so imele psihosocialne težave (ZHO, 13. člen).

Invalidske organizacije so prostovoljne in neprofitne organizacije, ki jih ustanovijo invalidi in drugi posamezniki v skladu z zakonom, da v njih izvajajo posebne socialne programe in storitve, utemeljene na značilnostih invalidnosti po posameznih funkcionalnih okvarah, ki ogrožajo socialni položaj invalidov. Dejavnosti invalidskih organizacij lahko zajemajo tudi posamezne sestavine dobrodelnosti in samopomoči (ZSV, 64. člen).

Tabela 9: Podjetja za usposabljanje in zaposlovanje invalidov

Vrste invalidov	Odstotek
Delovni invalidi po ZPIZ	84,4
Invalidi po ZUZIO	6,3
Kategorizirani mladostniki po ZIUOM	5,7
Invalidi po ZZRZI	2,1
Drugi	1,4

(Vir: Statistični urad RS, 27. januar 2009)

9.8.1 VLOGA INSTITUTA DRUŽINSKEGA POMOČNIKA PRI OHRANJANJU KAKOVOSTNE STAROSTI INVALIDNIH OSEB

»Za invalidne osebe skrbijo v Sloveniji različne institucije. Kakovost življenja v teh institucijah je odvisna od številnih dejavnikov, predvsem pa od vzpostavljenega ravnotežja med zadovoljevanjem materialnih pogojev ter potreb po osebem medčloveškem sožitju. Oskrba z materialnimi dobrinami je vse boljša, za dvig kakovosti medčloveškega sožitja

pa institucije ne nudijo optimalnih pogojev, zaradi česar se iščejo nove oblike skrbi za invalidne osebe.

Ena od takih oblik je inštitut družinskega pomočnika, ki je bil uveden leta 2004, ureja pa ga Zakon o socialnem varstvu. Gre za pravico do izbire družinskega pomočnika oziroma pravico do pomoči pri opravljanju vseh osnovnih življenjskih potreb, ki jo potrebuje polnoletna oseba s težko motnjo v duševnem razvoju ali polnoletna težko gibalno ovirana oseba, torej invalidna oseba.

S pravico do izbire družinskega pomočnika je invalidni osebi dana možnost, da lahko namesto celodnevnega institucionalnega varstva v eni izmed oblik tega varstva ostane doma in ji je v domačem okolju zagotovljena primerna oskrba. V tem primeru invalidni osebi nudi pomoč družinski pomočnik, ki zanjo opravlja naloge s področja osebne, zdravstvene in socialne oskrbe ter organiziranja pristočasnih aktivnosti, pa tudi gospodinjsko pomoč.

Da je oskrba v domačem okolju s strani invalidnih oseb in v družbi nasploh naletela na pozitiven sprejem, potrjuje veliko zanimanje invalidnih oseb s pravico do izbire družinskega pomočnika in številu vlog za pridobitev statusa družinskega pomočnika.

Od začetka uvajanja storitve do danes je pravico do izbire družinskega pomočnika pridobilo 1245 invalidnih oseb. Večina teh so težko gibalno ovirane osebe ženskega spola, starejše od 55 let. Na podlagi teh podatkov je možno sklepati, da ima inštitut družinskega pomočnika pomembno vlogo pri ohranjanju kakovostne starosti invalidnih oseb, saj gre pri pravici do izbire družinskega pomočnika predvsem za starejšo populacijo invalidnih oseb. Invalidne osebe so v večini primerov za družinske pomočnike izbrale družinske člane« (Slemenšek in Kovačević, 2008, str. 18-23).

9.9 ZASEBNO DELO

Socialno varstvene storitve lahko opravlja zasebnik, ki izpolnjuje naslednje pogoje:

- da ima ustrezno strokovno izobrazbo;
- da ima opravljen strokovni izpit in je pridobil mnenje socialne zbornice;
- da ima najmanj tri leta delovnih izkušenj na področju, na katerem bo opravljal zasebno delo, če bo opravljal delo, za katero se zahteva najmanj visokošolska izobrazba;
- da ni v delovnem razmerju;
- da mu ni s pravnomočno odločbo sodišča prepovedano opravljanje poklica;
- da ima zagotovljene prostore, opremo in kadre, če tako zahteva narava dela (ZSV, 65. člen).

Zasebnik, ki izpolnjuje pogoje, lahko začne opravljati socialno varstvene storitve z dnem izdaje odločbe o vpisu v register zasebnikov, ki opravljajo socialno varstvene storitve.

Register zasebnikov in pravnih oseb, ki opravljajo socialno varstvene storitve, vodi ministrstvo, pristojno za socialno varstvo. Register je javen.

9.9.1 SKUPNOSTI SOCIALNO VARSTVENIH ZAVODOV

Javno socialno varstveni zavodi, ki opravljajo socialno varstvene storitve, se lahko povezujejo v skupnosti. V skupnosti se lahko vključujejo tudi koncesionarji ter druge pravne in fizične osebe, ki opravljajo storitve na področju socialnega varstva.

Skupnosti opravljajo zlasti naslednje naloge:

- koordinirajo razvojne aktivnosti v okviru dejavnosti in sodelujejo pri oblikovanju politike razvoja socialnega varstva;
- sodelujejo pri opredeljevanju pogojev za opravljanje dejavnosti;
- uresničujejo skupne naloge in interese izvajalcev na posameznem področju.

Skupnosti lahko za opravljanje upravnih nalog na področju socialnega varstva pridobijo javno pooblastilo. Naloge, ki jih skupnosti opravljajo kot javno pooblastilo, določi zakon. Izvajanje javnih pooblastil se financira iz državnega proračuna (ZSV, 68. a člen).

10 ZAKLJUČEK

Socialno varstvo je področje socialne varnosti, ki dopolnjuje področje socialnih zavarovanj tako, da organizirano in pravno urejeno zagotavlja osebam, ki so se znašle v socialnih stiskah in težavah, nujno denarno ali drugo pomoč, če je ni mogoče tem osebam zagotoviti v okviru socialnih zavarovanj. S tem se ustvarjajo pogoji za razvijanje socialne države. Zajema s predpisi urejene dejavnosti, ki se izvajajo kot javna služba in so namenjene preprečevanju in reševanju socialnih stisk in težav posameznikov in skupin prebivalstva. V okviru teh dejavnosti se izvajajo preventivni oziroma kurativni ukrepi. Njihovo jedro so različne nujne socialnovarstvene storitve na eni, ter minimalne socialnovarstvene dajatve ogroženim posameznikom ali skupinam na drugi strani.

V nalogi smo opisali razvoj socialnega varstva ter vse njegove segmente. V zgodovini je potekalo na laični, ljubiteljski ravni. Sčasoma pa se je pojavila potreba po poklicnem opravljanju socialnega dela. V sodobni socialni mreži so potrebne vse oblike socialnega delovanja: državne socialne službe, samopomoč, dobroteljništvo in zasebne socialne ustanove. Pri tem pa deluje na področju kurative, preventive in socialne oskrbe. Vedno večji poudarek dajemo preventivnemu delovanju, pri čemer pa je le-to v obdobju recesije težje izvedljivo.

Naloga socialnega varstva je skrb za materialno preživetje v rizičnih razmerah ter pomoč pri urejanju medčloveških odnosov in medčloveških razmerij. Za materialno preživetje ogroženih skrbijo številne panoge, od gospodarstva, proizvodnje, trgovine, turizma in prometa ter država, ki skrbi za socialno varstvene dejavnosti. Država ureja številna področja z zakonodajo. Ureja jih na delovno pravnem področju, ureja socialna zavarovanja, davčno politiko, dodelitev brezplačne pravne pomoči, skratka določa pravice, ki pripadajo državljanom. Zadnji prejemek, ki ga upravičenec lahko dobi, je socialna pomoč. Sistem socialne pomoči, ki je v Sloveniji veljal vse od leta 1992, je v razvoju zahteval prilagoditev in spremembo zakonodaje. Eden od razlogov je prenizka pomoč v primerjavi z minimalnimi življenjskimi stroški, drugi pa uskladitev zakonodaje s predpisi Evropske unije ter nujnost odprave pravnih praznin pri reševanju problemov pri reševanju medčloveških odnosov in medčloveških razmerij.

Največje spremembe na strani izvajalcev so se pokazale pri nevladnih prostovoljnih organizacijah, kot so društva, invalidske organizacije, materinski domovi, sprejemališča in drugo, saj se je število ponujenih storitev in izvajalcev na tem področju v zadnjih letih močno povečalo. Ker so bile naloge s strani nevladnih izvajalcev opravljene strokovno, se je država odločila za stabilnejši način financiranja, kar je pripeljalo do večjega razvoja in sodelovanja. Glavni cilj je dopolnjevanje javne službe, saj sofinancirani programi lahko z verifikacijo programov lahko pridobijo koncesijo za izvajanje in tako postanejo del javne službe.

Nacionalni program socialnega varstva 2006-2010 je predstavljal osnovni okvir za nadaljnji razvoj socialnega varstva, ki se dopolnjuje. V njem je temeljni cilj opredeljen kot zagotavljanje strokovne pomoči in nujnih materialnih virov za dostojno življenje in omogočanje ohranitve človeškega dostojanstva posamezniku in njegovi družini v primerih, ko si osnovne socialne zaščite ne more zagotoviti sam. Doseganje osnovnega cilja bo omogočeno s pestrejšo in kakovostnejšo ponudbo storitev, programov in izvajalcev.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve uvaja tudi nove storitve na področju skrbi za starejše, med katerimi je tudi opravljanje institucionalnega varstva v drugi družini, s

katero želijo pridobiti nove izvajalce varstva v družini, ki ni sestavljena iz družinskih članov upravičenca, širjenje mest v oskrbovanih stanovanjih, delovnih centrih, pomoči na domu... V okviru institucionalnega varstva so tako začeli tudi z ustanavljanjem manjših bivalnih enot in stanovanjskih skupin, uvedena je bila tudi pravica do družinskega pomočnika.

Namesto širitve zavodov za usposabljanje otrok s posebnimi potrebami so bili v skladu z načeli integracije odprti novi delovni centri za usposabljanje.

Zaradi številnih novih potreb in spremenjene socialne problematike omenjeno ministrstvo s politiko stabilnega sofinanciranja omogoča tudi delovanje materinskih domov in zavetišč za žrtve nasilja, programov socialne rehabilitacije zasvojenih, stanovanjskih skupin in dnevnih centrov za ljudi s težavami v duševnem zdravju, zavetišč za brezdomce, dnevnih centrov za otroke s težavami v odraščanju in drugih razvojnih in dopolnilnih programov, ki jih razvijajo predvsem nevladne organizacije.

Izvajalska funkcija države se bo morala postopoma premakniti k vlogi urejanja in določanja obsega ter pogojev izvajanja javne službe. Potreben bo nadzor nad minimalnimi pogoji in standardi, ki jih morajo dosegati posamezni izvajalci. Na ta način pa bodo ti lahko prispevali k nadaljnjemu razvoju, večji kakovosti in širitvi mreže.

11 LITERATURA IN VIRI

1. ANDROJNA, dr. Vilko (1976). *Domači pravnik. Socialno zavarovanje*. Cankarjeva založba, Ljubljana.
2. BUBNOV ŠKOBERNE, Anjuta, STRBAR, Grega (2010). *Pravo socialne varnosti*. GV Založba, Ljubljana.
3. CAFUTA, Ivan Janko (1997). *Starost in starostniki v domovih za stare*. Socialno delo, letnik 36, št. 2, str. 3-4.
4. CIZELJ, Milka, FERLEŽ, Zdenka, POGAČAR Miha, ŠVAB, Vesna (2004). *Vizija posebnih zavodov*. Fakulteta za socialno delo, str. 9, 19.
5. FLAKER, Vito (2003). *Uvod v katalog nalog centrov za socialno delo*. Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
6. GABRIJAN, Borut (2010). *Materinski domovi in varne hiše 17 let po ustanovitvi*. Socialno delo, letnik 49, št. 1, str. 2-5.
7. GASPARI, mag. Milan (1976). *Domači pravnik. Občan in naša družba*. Cankarjeva založba, Ljubljana.
8. GOUGH, V., W. Beck, L. Van derMaesen, A. Walker (ur.), *Social Aspectsofthe European Model anditsEconomicConsequences. The Social QualityofEurope*. KluwerLawInternational Haag-London-Boston, 1997.
7. LABORDE, Jean-Pierre.(2005). *Social SecurityandtheEuropean Union*. Managerial Law, Volume 47, Number 6, str. 59-67.
8. IVANJKO, Šime, KOCBEK, Marijan (2000).*Statusno gospodarsko pravo*. Uradni list RS, Ljubljana.
9. IVANJKO, Šime (2003). *Organiziranost gospodarskih javnih služb*. LexLocalis, Maribor.
10. HOJNIK, ZUPANC, Ida (1994). *Institucionalno bivanje starih ljudi*. Gerontološko društvo SLO, Ljubljana.
11. KALČIČ, Miran (1996).*Socialna varnost: zbirka predpisov z uvodnimi pojasnili*. IMPRESIUM, Ljubljana.
12. KALČIČ, Miran. BUBNOV-ŠKOBERNE, Anjuta. (1996). *Socialna varnost: Zbirka predpisov z uvodnimi pojasnili*. Zavod RS za varstvo pri delu, Ljubljana.
13. KRESAL, France (1998). *Zgodovina socialne in gospodarske politike v Sloveniji od liberalizma do druge svetovne vojne*. Cankarjeva založba, Ljubljana.
14. KUZMANIČ KORVA, Darja (2003). *Socialno delo, št. 3*. Fakulteta za socialno delo, str. 169-175.
15. LUKAČ, Josip (2005). *Varstveni delovni center med strokovnim izzivom in vsakdanjikom*. Magistrsko delo, FDU, Ljubljana, str. 116-117.
16. MALI, Jana, OVČAR Lidija (2010). *Življenjski svet starejšega kmečkega prebivalstva*. Socialno delo, letnik 49, št. 4, str. 232.
17. MIKUŠ, KOS Anica (1997). *Psihosocialni vidiki trpinčenega otroka*. Seminar Namesto koga roža cveti, *Trpinčen otrok*, razširjeni zbornik, Meridiana, Ljubljana.
18. MESEC, Blaž (2008). *Socialno delo ni politično*. Socialno delo, letnik 47, št.1-2, Ljubljana.
19. MUČINOVIĆ, Adisa (2002). *Nekatere sestavine kakovosti življenja oskrbovancev v domu starejših Hrastnik*, Diplomaska naloga, Visoka šola za socialno delo, Ljubljana.
20. PETTANER, Mojca, STOJANOVIĆ, Nenad, (2008). *Pravica do strokovne obravnave v kriznem centru za mlade*, letnik 47, št. 3-6, Ljubljana.
21. PAVLOVIČ, Zoran (1993). *Psihološke pravice otroka. Otrokov pravice onstran pravnega varstva*. Didakta, Radovljica.
22. RAMOVŠ, Jože (1995). *Slovenska sociala med včeraj in jutri*. Inštitut Antona Trstenjaka, Ljubljana.
23. RAYER, Ceciel (2007). *Flexibilisinglabourlawandmaintainingworkers protection:an (im-) possiblecombination?*Universityof Amsterdam, Amsterdam.

24. STANOVNIK, Tine (1998). *Učbenik Javne finance*. Ekonomska fakulteta Ljubljana, Ljubljana.
25. ŠVAB, Alenka, SEVENHUIJSEN, Selma, (2003). *Labirint skrbi*. Mirovni inštitut, Ljubljana, Amsterdam.
26. TOMORI, Martina (1997). *Nasilje nad otroki-tabu, ki ga lahko odpravimo*. Seminar Namesto koga roža cveti, *Trpinčen otrok*, razširjeni zbornik, Meridiana, str. 219.
27. VODOVNIK, Zvone (2003). *Poglavja iz delovnega in socialnega prava*. Fakulteta za upravo, Ljubljana.
28. ŽVELEC, Tina (2006). *Namestitev otrok in mladostnikov v Mladinski dom Malči Belič*, Diplomsko delo, Fakulteta za socialno delo, Ljubljana.
29. BOHINC, Rado. *Preoblikovanje javnih zavodov in javnih podjetij*. Podjetje in delo. ISSN 0353-6521, Ljubljana, 2005.
30. ČERNOGA, Meta. Dnevnik. let. 46, št. 262 (27.11.1996, str. 13).
31. KAVAR-VIDMAR, A. *Časopis socialno delo*. Visoka šola za socialno delo. Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2000.
32. Kavar-Vidmar, A. *Časopis socialno delo*. Visoka šola za socialno delo. Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2004.
33. KLANČAR, Tilka. *Strategija razvoja socialnega varstva v Mestni občini Ljubljana od 2007-2001*. NUK, Ljubljana. 2008.

PRAVNI VIRI

1. Splošna deklaracija človekovih pravic. 1948. Generalna skupščina Združenih narodov, resolucija št. 217 A (III).
2. Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah. 1996. Generalna skupščina Združenih narodov, resolucija št. 2200 A (XXI).
3. Konvencija MOD št. 102. Uradni list FLRJ št. 1/55.
4. Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Uradni list RS, št. 13/94.
5. Evropski kodeks o socialni varnosti. Uradni list RS, št. 29/2003.
6. Evropska socialna listina. Uradni list RS, št. 7/1999.
7. Evropska konvencija o socialni varnosti. Uradni list RS, št. 13-41/2002, 47/2002.
8. Rimska pogodba. Uradni list Evropske unije C 321E.
9. Uredba sveta št. 1408/71 (EGS) o uporabi sistemov socialne varnosti za zaposlene osebe, samozaposlene in njihove družinske člane, ki se gibljejo znotraj Skupnosti. Uradni list Evropske unije, št. 149, poglavje 05 zvezek 01.
10. Evropski pridružitveni sporazum (ESP). (Ur.l. RS, št. 44/97).
11. Pogodba o Evropski uniji, Maastricht, 1992 (začetek veljave 1. 11. 1993)
12. Ustava Republike Slovenije, (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97, 66/2000, 24/03, 69/04 in 68/06).
13. Zakon o društvih (Uradni list RS, št. 61/2006).
14. Zakon o gospodarskih javnih družbah (Uradni list RS, št. 32/1993, 30/1998-ZZLPP0, 127/2006-ZJZP).
15. Zakon o lokalni samoupravi (Ur.l. RS, št. 79, 9.10.2009).
16. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Uradni list RS, št. 106/1999, 72/2000, 81/2000, 124/2000, 109/2001, 83/2002, 108/2002, 110/2002, 112/2002, 26/2003, 40/2003, 63/2003, 133/2003, 135/2003, 2/2004, 20/2004, 54/2004, 63/2004, 136/2004, 68/2005, 72/2005, 104/2005, 69/2006, 109/2006, 112/2006, 114/2006, 91/2007, 10/2008.
17. Zakon o prijavi prebivališča (Uradni list RS, št. 9/2001, 39/2006).
18. Zakon o socialnem varstvu 60/1999, 36/2000, 54/2000, 26/2001, 110/2002, 2/2004, 36/2004, 21/2006, 105/2006, 114/2006, 3/2007, 122/2007).
19. Zakon o usklajevanju transferjev posameznikom in gospodinjstvom v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 114/06).
20. Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Uradni list

- RS, št. 5/1991, 12/1992, 12/1993, 71/1993, 38/1994, 80/1997, 69/1998, 97/2001, 67/2002, 2/2004, 63/2002, 79/2006, 107/2006, 114/2006, 59/2007.
21. Zakon o zavodih (Uradni list RS, št. 121/1991, 451/1994. Odl. US:U-I-14/92, 8/1996, 18/1998 Odl.US: U-I-34/98, 36/2000-ZPDZC, 127/2006-ZJZP).
 22. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju. Uradni list RS, št. 9/1992, 13/1993, 9/1996, 29/1998, 77/1998, 6/1999, 56/1999, 99/2001, 42/2002, 60/2002, 11/2003, 126/2003, 20/2004, 62/2005, 76/2005, 100/2005, 21/2006, 38/2006, 72/2006, 114/2006, 91/2007, 71/2008, 76/2008, 118/2008.
 23. Pravilnik o metodologiji za oblikovanje cen socialnovarstvenih storitev (Ur.l. RS, št. 87/2006, 127/2006, 8/2007).
 24. Pravilnik o delovni knjižici. V skladu z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o delovnih razmerij (Ur. l. RS, št. 103/2007, ZDR-A) so s 1.1.2009 prenehale veljati določbe 224., 225 in 226. člena Zakona o delovnih razmerjih (ZDR), ki se nanašajo na delovno knjižico. ZDR-A tako opušča delovno knjižico kot obvezen dokument delavca.
 25. Statistične informacije 2007. Ljubljana. Statistični urad RS.2007.
 31. Evropska komisija(2000). European employment and social policy: a policy for people. Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.Luksemburg.
 32. Evropska komisija(2005). Določbe skupnosti o socialni varnosti. Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti ,Luksemburg.

INTERNETNI VIRI

1. Ferk Petra, dostopno dne 22.09.2009 na: petra.ferk@pppforum.si
2. URL, dostopno 18.02.2010 na: <http://www.lexlocalis.info/KatalogInformacij/VsebinaDokumenta.aspx>.
3. URL, dostopno 19.02.2010 na: http://www.dogaja.se/druzabni-kraji/25190/dom_malci_beliceve.
4. URL, dostopno 22.02.2010 na: http://csdvelenje.com/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=27.
5. URL, dostopno 15.02.2010 na: http://www.dogaja.se/druzabni-kraji/25190/dom_malci_beliceve.
6. Boj proti revščini, dostopno 19.01.2010 na: <http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumentiprgprotirevscini.pdf>.
7. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, Denarna socialna pomoč, dostopno 02.2010 na: http://www.mddsz.gov.si/delovna_podrocja/sociala/.
8. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, dostopno 27.01.2009 na: http://www.mddsz.gov.si/statistika/denarna_socialna_pomoc.
9. Denarna socialna pomoč, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, dostopno 04.03.2010 na: http://www.mddsz.gov.si/statistika/denarna_socialna_pomoc.
10. Javne finance, dostopno 04.03.2010 na: http://www.mf.gov.si/slov/proracun/proracun_splosno.htm.
11. Ministrstvo za finance, dostopno 04.03.2010 na: http://www.mf.gov.si/slov/proracun/izvrsevanje_proracuna.htm.
12. Varne hiše, dostopno 05.03.2010 na: <http://www.csd-najdi.si/sl/pae/view/varna/hisa>.
13. Dnevnik, dostopno 04.03.2010 na: <http://www.dnevnik.si/novice/slovenija/1042244336>.
14. Center za socialno delo Ljubljana-Šiška, dostopno 01.03.2010 na: [http://www.csd-ljsiska.si\(matdom/matdom/.asp](http://www.csd-ljsiska.si(matdom/matdom/.asp).
15. Programi socialnega varstva, dostopno 06.03.2010 na: http://mddsz.gov.si/sl/delovna_podrocja/sociala/programi_socialnega_varstva/varne_hise.
16. Izvajalci na področju socialnega varstva, dostopno 04.02.2010 na: http://www.mddsz.si/si/delovna_podrocja/sociala/izvajalci_na_podrocju_socialnega_varstva/krizni_center_za_mlade_in_otroke/.